

Biblioteka Politechniki Krakowskiej

100000299974

NOMENKLATURA
ARCHITEKTONICZNA,

CZYLI

SŁOWOMIENNIK
CIEŚLICZYCH POLSKICH WYRAZÓW.

WYDANIE POWTÓRNE.

PRZEZ

Karola Podczaszynskiego.

Prof. Arch. w b. Uniw. Wileń.

WARSZAWA.

W DRUKARNI J. JAWORSKIEGO,
przy ulicy Krakowskie Przedmieście N. 415.

—
1854.

III 27.587

Wolno drukować, pod warunkiem złożenia w Komitecie Cen-
zury, po wydrukowaniu, prawem przepisanej liczby egzemplarzy.

w Warszawie d. 22 Stycznia (3 Lutego) 1854 r.

Radca Dworu, *J. Papłowski*.

Akc. Nr. K-2811 157

PRZEDMOWA.

Rzemieśnicze szczeropolskie wyrazy rozpierzchłe po języku którym mówimy na obszernym przestworze ziemi, godzi się porównać do cząstek soli w wodzie roztworzonych: bo wprawdzie, chociaż te tam nie są widzialne, rzucone przecięż zdźbło jakie, pobudza je do skupiania się i urządzania w nadobne kryształy. Ta książeczka moja jest jedno owo zdźbło, a wyrazy cieslicze w niej nagromadzone, są to drobne osiadłe cząstki rzemieślniczego polskiego języka. Czas tylko i połączona usilność wielu, dokonaćby mogły tej prawdziwie bogatej krystalizacyi. A językowi podówczas stałoby na dowód, iż nie słuszny od cudzoziemców cierpi zarzut, jakoby ubogim być miał w rzemieśnicze swojskie wyrazy. Byłci on, a przeto i dziś jest tak dalece zamożnym w wyrazy do wszystkich potrzeb towarzyskiego życia, iż z tą w nim nastalo surowe prawidło: *ażeby na rzeczy dawno znajome nie stwarzać skwapliwie mian świeżych*. I dla tego jeżeli wyraz taki, przez niezupełną znajomość mowy ojczystej, utworzyć kiedy zniewoleni byliśmy, tedy go uważamy za doczesnego zastępcę wyrazu prawego, błakającego się gdzieś jeszcze po słowiańskiej mowie. Jakoż, wiele już wyrazów na prędce zrobionych zastą-

piliśmy przez odzyskane dawne a zawsze właściwsze nazwiska. Owszem w każdym zdarzeniu, stwarzania słów zupełnie nowych jak równie spolszczania cudzoziemskich, chronić się powinniśmy; lepiej jest dawne przetwarzać albo do nowych wyobrażeń przyswajać, jeżeli już nie z własnego tedy z innych narzeczy słowiańskich a osobliwie z czeskiego, morawskiego, a nawet illiryjskiego. Nie tylko tedy z tych pobratnich języków wiele wyrazów przyswajać w potrzebie, ale i wielu już używanych źródła i prawdziwego znaczenia w nich szukać powinniśmy. I tak naprzykład: wyraz polski *stromy*, oczywiście jest przymiotnikiem zrobionym z wyrazu *strom*, którego nie mamy, a który u Czechów znaczy drzewo na pniu stojące (*arbor*); równie jak nasz tamtemu bliskoznaczny *pień*, skąd poszły, *pion*, *pionowy*, przez zwykłą zamianę samogłosek. Wyrazy czeskie *hrzeb*, *hrzebik*, znaczące gwoździć, ość, dały bez pochyby początek wyrazom naszym, *grzebień*, *zgrzebło*, *grable*, *grzebać*, i t. p. Czeskie *lopota*, smutek, zmartwienie, ztąd unas *kłopot* ku zmartwieniu troska. Wiele polskich rodowych nazwisk są po dziś dzień wyrazami pospolitemi w mowie innych Słowian. I tak: czeskie *czacki*, piękny (*pulcher*); *kluk*, strzała, pocisk (*jaculum*); *koprnik*, pewna roślina do kopru podobna; *konceza*, konczyna czego; illiryjskie *prosor*, okno (*fenestrum*) i t. p. Są jeszcze w mowie czeskiej wyrazy których w języku polskim nie mamy, a które zastępujemy cudzoziemskimi, jako to: *kow* metal (*aes*, *metallum*); *lesken*, także metal od *lesk*, łysk, blask; *ocel*, stal (*chalybs*); *brzezen* od brzozy, martius miesiąc; *ozew*, odgłos, echo; *odpoczywka* pauza w muzyce; i t. p. Toż i w mowie illiryjskiej: *nalicek*, *krynka*, (od *lice*, kryć,) maska (*larva*); *nabodek*, punkt (*punctum*); *naredba*, narządźba, narzą-

dzenie, (*constitutio, regula, disciplina.*). Dla czegożby te wyrazy i do mowy naszej, przyjęte być nie miały, jak jest *rtec*, (*argentum virum*), który się znajduje w obydwóch językach, a także i w rossyjskim z przemianą *e* na *u*?

Mimo wszelkie jednak usiłowania nomenklatura dzisiejszej Architektury, nie może być ani tak rządzą, ani tak składną jak jest Chemii naprzykład, gdyż ta nauka przetworzona z zasad w swoim układzie, potrzebowała świeżego języka i otrzymała go od razu, równie jak jest sama wyrozumowany. Język zaś Architektury do języka raczej dawnej Alchemii podobnym jest dzisiaj. Wnim więc warunki dobrze dla nas zrobionego wyrazu nie inne być mogą jako te: 1-szy, szczerosłowiańskie pochodzenie; 2-gi, krój właściwy narzeczu; 3-ci, gdy będąc przy-swojony lub przetworzony z wyrazu pospolitego, oddaje rzecz przez łatwe napomknięcie postaci, czynności, położenia, toż innych względów pospolicie przez przyimkowe przyrostki oznaczanych. Takich to wyrazów poszukiwałem we własnem, i pobratnich narzeczach, i na podobieństwo ich nowe składałem wtedy, gdy już gotowych odszukać nie mogłem.

Lubo się tu nagromadziła z piśmiennej i potocznej mowy wyrazów cieśliczych siła, jednak wierzę iż ich bardzo wiele jeszcze krąży po różnych okolicach kraju w ustach pospolitego rzemieślnika. Książeczka zatem niniejsza służyć też może za *rubryki* do zaciągania w pismo, nam dotąd nieznanym pospolitych wyrazów cieśliczych. Zbiory takie w późniejszym czasie zgromadzone przez znawców języka i rzeczy, dać będą mogły wątek do zupełnej nomenklatury architektonicznej szczerosłowiańskiej.

Owóż tę moją dwudziestoletnią acz dopadkową robotę, ze złożenia na jaw wydobywam jedynie w tem przekonaniu że gdy jako pojedynczy kłós zmarniałaby w ukryciu, oddana zaś do wspólnego snopka, ku użytkowi społecznemu przyczynić się może.

Pisałem w Listopadzie. 1839. r.

To powtórne wydanie w piętnaście lat po pierwszym staćby się mogło dokładniejszém i bogatszem, gdyby los dozwolił mnie korzystać z poprawek, sprostowań i przyczynków, które jak słyszę, znawcy rzeczy i języka poczynili w niniejszym słowniczku; lecz zostając przez cały ten czas w odosobnieniu od tych pomocy naukowych, z własnych zasobów zaledwo go stem tylko przybyłych nazwisk zapomódz i dla wyrozumienia trudniejszych drzeworytkami wsrzód pisma opatrzyć zdołałem.

Pisałem we Wrześniu. 1854. r.

Karol Podczaszyński.

NOMENKLATURA ARCHITEKTONICZNA.

I. Wyrazy ściągające się do czynności budowniczego i względnych przymiotów dzieł jego.

CIEŚLICTWO, BUDOWNICTWO, ARCHITEKTURA. I. *hitrogrà-
dià*, *gradjozahitrenje* (Stal.) *naddërvodeleczì gla-
varsztvo*, *aedilitas*, (J. Bello.), (jakoby *nadcieśli-
ctwo*). R. *zodczestwo*. L. *architectura*. F. *architec-
ture*. N. *Baukunst*.

Słowo greckie *architektonia*, *architektonike* (od *archos* wódz, przewodzca, i *tekton*, *faber*, *faber li-
gnarius*, rzemieślnik, cieśla) oznacza umiejętność
trudniącą się kierowaniem działań rzemieślniczych
użytych do wykonania budowli.

Jest to tedy umiejętność sztuki budowania, która
uczy pewnych sposobów zamysłania i wykonywania
myśli na wszelkie budowle.

Architektura po polsku mogłaby być powsze-
chnie nazywana *cieśnictwem*, a architekt *cieśliczym*,
od głównego rzemiosła *ciesielstwa*, któremu
równie jak innym przewodniczy.

Jakoż od wyrazu słowiańskiego *zed*, mur, mają Czesi *zednik*, mularz, a Rossyanie zamieniwszy *e* na *o*, *zodczestwo*, architektura, i *zodeczyj*, architekt. Zwłaszcza, że pierwiastek *cios*, *cies*, *cies*, jednak do drzewa i do kamienia służy. *Cies* drzewa, *cios* kamienia; *ciosać* zarówno drzewo i kamień.

„Cieśla, *faber lignarius, architectus* et Cieslićtwo *architektura*,” (Mącz.). „Budownicza nauka, Cieslićtwo, Architektońska nauka,” (Knap.).

BUDOWNIK, BUDOWNICZY, CIEŚLICZY, ARCHITEKT. C. *stavitel*. I. *hitrogradittelj*, (Stul.). Ł. *aedilis, architectus*. W. *architetto, ingegnere*, (Penth.). N. *Baumeister*.

Wyćwiczony w nauce architektury i biegły w stosowaniu jej prawideł do potrzeb życia towarzyskiego. „Budownik, *Aedilis, Architectus*,” (Mącz.).

BUDOWLA. Ł. *aedes, aedificium*. F. *édifice, bâtiment*. N. *Gebäude*.

Ten wyraz, w ścisłe określonym znaczeniu wzięty, mianuje wszelki nieruchomy *statek* (*bâtiment*) na schów, na przybytek, albo pomieszkanie ludzkie przeznaczony.

BUDOWANIE. Ł. *aedificatio*. F. *construction (des bâtiments)*. N. *Bauen*.

„Budowanie w ogólności: 1. sama czynność budowania, 2. gatunek budowania, 3. budowa, budynek; słowem działanie i dzieło,” (Lind.).

Ztąd właściwie *budowniczy, budownik*, C. *stavitel*, F. *constructeur*, N. *Baumeister*, który się trudni wykonaniem raczej cudzej myśli, wzniesieniem budowli.

ZAMYŚL, PROJEKT. F. *Projet.*

Myśl na budowlę wyłożona w słowach, albo wykreślona. Bo mówi się: *zamyślać*, to jest układać, projektować jakie przedsięwzięcie.

ABRYS, WYKRES, OKREŚLENIE. C. *nawrenj* (od *wrat, componere*), (Weles.), *Upodobnienie, wyobrażenie.* (Dobr.). I. *redkowanje*, (Stul). Ł. *delineatio*. F. *dessin, projection d'un edifice*. N. *Abriss*.

Rysunek wyobrażający wzniesć się mającą lub egzystującą budowlę, składa się pospolicie z trzech oddzielnych części.

„Określenie,” (Knap.).

SKŁAD, ZAKŁAD, PLAN, GRUNDRYS. Ł. *ichnographia*. F. *plan*. N. *Grundriss*.

Rysunek określający w rzutach poziomych (*projections horizontales*), jakoby płaszczyzną poziomą zrobione przecięcie budowli.

„Skład, Zakład,” (Max. Fredro, Przysł.).

WYSTAWA, POSTAWA. Ł. *orthographia*. W. *alzato*. F. *élévation*. N. *Aufriss*.

Określenie budowli tak jak jest widziana zewnątrz, czyli rzut jej pionowy zewnętrzny.

„Wystawa, Postawa,” (Max. Fredro, Przysł.).

WYSTAWA NACZELNA, FACJATA. Ł. *frons aedificii*. F. *façade*. N. *die Fronte*.

Wystawa ze strony głównej, od przodu budowli pokazana.

PRZECIĘCIE, ROZKRÓJ. Ł. *sectio*. W. *spaccato, profilo*. F. *coupe, profil*. N. *Durchschnitt*.

Rysunek wyobrażający budowlę niby przeciętą od płaszczyzny pionowej, na którym okazany jest

szyk jej części wewnętrznych. Jest to więc rzut pionowy wewnętrzny rozkrojonego miejsca.

POGLĄD, WIDOK. Ł. *scenographia*. F. *perspective*. N. *Aussehen, perspectivische Zeichnung*.

Rysunek budowli zrobiony podług rzeczywistego jej widoku, zostającej w pewnem oddaleniu i położeniu od oka patrzącego.

PODOBA, SZABLON. F. *épure*.

Deszczka wykrojona, tudzież rysunek w naturalnej wielkości, podług których wykonywa się rzecz jaka w budowlu.

PODZIAŁKA, SKALA. Ł. *scala*. F. *échelle*. N. *Maasstab*.

Linia prosta, przy określaniu budowli albo jej części, rozdzielona na pewną liczbę podziałów równych, wyobrażających stosunkowie używane miary długości: sążnie, łokcie ze swojemi częściami.

POMIARKA, MODUŁ, WYMIAR. Ł. *embates, modulus*. F. *module*. N. *Model*.

Połowa dolnej średnicy słupa na pewną liczbę części równych podzielona, i służąca do rozmierzania innych członków tegoż co słup *porządku*.

„*Wymiar* jest miara budownicza pół diametru, albo promień obwodu słupowego w sobie mająca,” (m. W.).

POOSEK. F. *entraxe*.

Smuga przestrzeni między dwiema najbliższemi osiami, słupów, ścian, okien, drzwi, więzów ściennych i t. p., służąca w *nauce Składni* za względną miarę tejże przestrzeni; równie jak *moduł* służy w *porządkach*.

Poosek tak jak jest *przyosek*.

„Dwa są przyoski i dwa końce osi niebieskiej,”
(Lind.).

WYLICZENIE. Ł. *aestimatio*. F. *devis*. N. *Bauanschlag*.

Obliczenie roboty, a ztąd pieniężnych wydatków
na przedsięwziąć się mającą budowę.

STAŁOŚĆ, STOJNOŚĆ. I. *stavnost*, *krepkostojnost*, (Stul.).
Ł. *stabilitas*. F. *stabilité*. N. *Beständigkeit*.

Własność przeciwiąca się sile obalającej.

„Stałość *stabilité*, a stateczność *constance*.”

KRZEPKOŚĆ, MOC. I. *krepkost*, *tvârdost*. Ł. *firmitas*. F.
solidité. N. *Festigkeit*.

Miaższość i opór ciała, pochodzący od wielości
i siły spojenia zbiorowych cząstek jego.

OPÓR, OPORNOŚĆ. Ł. *resistentia*. F. *résistance*. N. *Wi-
derstandsfähigkeit*.

Siła spojenia cząstek, mocą której ciała opierają
się skruszeniu, złamaniu i tarcu.

SILA, DUŻOŚĆ. F. *force*.

Opór przeciwko naciskaniu lub złamaniu.

TWARDOŚĆ. Ł. *duritia*. F. *dureté*.

Opór przeciwiący się tarcu dążącemu do zu-
życia i oddzielenia cząstek bryły.

TRWAŁOŚĆ. Ł. *tenacitas*. F. *durée*.

Opór przeciwko działaczom niszczącym ciała:
powietrzu, wodzie, mrozowi, ogniowi i solom gry-
żącym.

GIBKOŚĆ, GIĘTKOŚĆ, CIĄGŁOŚĆ. Ł. *tractabilitas*. F. *plia-
bilité*. N. *Bięgsamkeit*.

Jaka jest w cząstkach żelaza, miedzi i ołowiu.

KRUCHOŚĆ. I. *padlivost*, *slabost*, *kruhkost*, (Stul.). Ł.
fragilitas.

Jaka jest w cząstkach kamienia, surowca, szkła,

SNADNOŚĆ, ŁATWOŚĆ. Ł. *facilitas*. F. *facilité*.

Przymiot rzeczy łatwej do objęcia wzrokiem i umysłem. Łatwość okazana w pomysle i wykonaniu dzieła. A tej własności przeciwna.

NIESNADNOŚĆ, TRUDNOŚĆ. Ł. *difficultas*.

NADOBNOŚĆ, SKŁADNOŚĆ. C. *Nadobnost*, (Palk.). I. *pristalost*, *skladnost*, *urednost*, *uljudnost*, (Stul.).

Nadobny od dób, do b a, *tempus*, *mora*, *momentum*, to jest: w porę, w sam czas zdarzający się, zrządzony.

UDATNOŚĆ, WDZIĘK. Ł. *praestantia*, *gratiositas*. F. *grâce*.

Co w rzeczy budowli mile nas ujmuje, co się szczęśliwie i mniej spodziewanie udało.

OKRASA, OZDOBNÓŚĆ. Ł. *decus*, *decoratio*. F. *décoration*. N. *Verzierung*.

Nastaje z przyłożenia właściwych ozdób dla okraszenia rzeczy.

PRYZYSTOJNOŚĆ, PRYZWOITOŚĆ. Ł. *decor*, *decorum*. F. *convenance*. N. *das Schikliche*.

Własność rzeczy, iż to ma co jej mieć należy, przystoi, co jej przeznaczenie mieć przyzwala.

PIĘKNOŚĆ, ŚLICZNOŚĆ. C. *slicznost*, *lepota*, *krasa*. R. *prylicznost*, *prystojnost*. Ł. *concinntas*, *congruitas*.

F. *le beau*. N. *Schönheit*. (R. *sliczat*. lice obok lica stawiać, porównywać, a Piękność (*Schönheit*) jest jakoby wypadkiem tego porównania).

„Ec. (ecclesiastice.) śliczny, pryliczny. Ł. *convenniens*, *idoneus*,” (Lind.).

Piękny a dobry, w źródle obadwa wyrazy mogły jedno znaczyć; jakoż, w całej niemal słowiańszczyźnie Piękność, *lepota*; piękny, *lepy*; ztąd i u

nas *dobry*, w stopniu wyższym *lepszy*, zamiast *dobrzejszy*.

PROSTOTA. Ł. *simplicitas*. F. *simplicité*.

Zgodziliśmy się nazywać prostotą przymiot rzeczy, w której warunkom jej przeznaczenia stało się zadosyć wprost i sposobami najlepszemi.

DOSKONAŁOŚĆ. Ł. *perfectio*.

Przymiot rzeczy, w której umysłowem poczęciu wszystkie warunki przeznaczenia zupełnie są objęte i nie masz żadnego nadto, a w wykonaniu wynalezione zostały środki najprostsze im wszystkim od razu zadosyć czyniące, i toć to jest co nazywamy doskonałością. W wyobrażeniu tedy doskonałości mieści się pojęcie prostoty, gdy przeciwnie, tej ostatniej doskonałość nie zawsze jest przymiotem koniecznym.

ZGODNOŚĆ, ZGODA, STROJNOŚĆ, SKŁADNOŚĆ. Ł. *harmonia*.
F. *l'harmonie*.

Wzajemna odpowiedność i zupełna zgoda pomiędzy częściami pewnego dzieła; a osobliwie co do dźwięku, postaci i barwy.

„*Składność*,” (Mrongovius).

RÓWNANIE, PROPORCYA, SPÓŁMIERNOŚĆ. C. *równanie*,
(Weles.). I. *jednomierie, składnoredje, podobnost*,
(Stul.). Ł. *proportio*.

Zbliżenie i porównanie dwóch równych stosunków, naprzykład: *proporcya zwyczajna kolumn korynckiego porządku jest 10 średnic*; to jest: że tak się ma średnica słupa do jego wysokości, jak 1 do liczby 10. Toż w sądzeniu o rzeczy pod względem jej przeznaczenia.

II. Wyrazy ściągające się do postaci, wielkości i łączenia
brył różnego wiatku, który używa się do roboty
różnych też członków budowli.

KOSTKA. C. *kostka, kostkowy*. Ł. *cubus, cubicus*, (Palk.).

Sześcian prostokątny, bryła zawarta sześcią różnymi kwadratami.

„Kostkowy, *cubicus*, postać zbliżona do sześcianu.” Ztąd: *kos tk o wa nie*, F. *cubature*, wyrażenie w miarach sześciennych pewnej miąższości czyli bryłowości, jak również F. *quadrature*, wyrażenie pewnej powierzchni w miarach kwadratowych.

BRUS, BRUSEK. Ł. *trabs*. F. *poutre, solive*.

W słowiańszczyźnie *brus* oznacza graniastą, kamienia, drzewa, a nawet kruszcu, osobliwie na cztery grana obrobioną a dłuższą od kostki bryłę.

Jakoż na Rusi zowią *brusami* grube czworogranne splewiane drzewo. Lwów w tłumaczeniu Palladiusza, *opera di pietra quadrata*, oddaje przez *bruszczataja kładka*, jakoby *brusowe kładzenie*, mur ciosowy. Na Rusi także czworogranne prętowe żelazo nazywają *bruszczatoje żelezo*. Jest też w polskim i czeskim języku znajomy wyraz *brus, brusek*, do ostrzenia żelaznych narzędzi czworogranny kamień, ztąd C. *brusiti ostrzyć*, (Palk.). R. *brus, brusok; poutre équarrée, pièce ou morceau d'un objet quelconque,*” (Ph. R.).

BALWAN, BRYŁA. F. *bloc*.

Nieokrzesała albo nieokreślonej postaci bryła, jak soli kuchennej, kamienia polnego, i t. p.

GRANOWITOŚĆ, GRANOWITY. Ł. *angularitas, angularis*. F. *équarrissage, équarré*.

Stan bryły długimi krawędziami zakończonej.

Gran, grań, wyraz szczerosłowiański, znaczy ręb, róg, brzeg, krawędź, kąt, ząd granica, graniasty, i t. p. (Lind.).

KOPYTO, PODOBA, FORMA, WZRAZ, ODBITKA. C. *kopyto, podoba, sposób*, (Palk.). Ł. *forma*. F. *moule*.

Wzór lub postać, podług której urabiamy rzecz jaką.

„Wszystko to na jedno *kopyto* bito,” (Palk.).

„Na *wzraz*, na kształt, na sposób, podobno do,” (Lind.).

PRZETWORA, PRZEobrażenie. Ł. *transformatio*.

Przemiana jednej postaci na drugą. „*Przetwora, transformatio*,” (Volk.).

TRÓJNIT, JEDLINKA. Ł. *spica*, F. *point de hongrie, épi* (en).

Układ cegieł, deszczek i t. p. rzeczy na sposób szpilek w jodłowej gałęzi, ziarn w kłose, albo nici w pewnej grubej tkaninie, *trynitem* na Rusi zwanej od potrójnej nici: mówi się tam *sklepić w trójnit*, to jest w tę podobę układając cegły.

C. „*nitt, ssicj*. N. *Faden, Zwirn*,” (Palk.).

UBOCZ, STOK, UKOS. Ł. *declinitas*. W. *scarpa*. F. *talus*. N. *Abdachung*.

Potoczystość góry, dachu, ściany, pochodząca z rozszerzenia podstawy dolnej, bardziej niż jest wierzchnia.

Ziemia na kupę zsypana, ma także w około, *ubocz* pod pewnym do poziomemu kątem nachyloną.

„C. ubocz. Ł. *latus montis*. F. *versant*. N. *Bergseite*, (Palk.). W Wilnie ulica *Subocz* na wzgórzu leży.

UCIOS. F. *chamfrein, biseau*.

Ukośne brzegu w dół albo pod górę sciosanie, jak tarcie dla połączenia ich na zakładkę.

WNĘKA. Ł. *lacuna, arcula, pyxis*. F. *enfoncement, caisson*. N. *Lücke*.

Miejsce zagłębione i wznioslejszemi brzegami zamknięte. Wnęka od nęka ć, tłoczyć, ugniatać. Samo miejsce i przestrzeń.

„Wnęka u mularzów głębokość na około filungu (otoczyny),” (Lind.).

OTOCZYNA, FILUNG. Ł. *tympanum*. W. *quadro*. F. *panneau*. N. *Füllung*.

Gładka część wszelka wznioslejszemi objęta brzegami, jak dno między ramami drewnianymi. I tak jest: otoczyna, pole przyozdobienia, F. *panneau d'ornement*; otoczyna we drzwiach, F. *panneau de menuiserie*, N. *Füllung*; i t. d.

PRZEWIĘŻ (w). Ł. *junctura*. F. *liaison (en), plein sur joint, à joints recouverts*. N. *Verbindung*.

Kładzenie kamienia drzewa i t. p. rzeczy w ten sposób, iżby ich spojenia nie spotykały się z sobą, ani w tej samej warstwie, ani też nie łączyły się ze spojeniami warstw nad nią i pod nią leżącemi; nazywamy kładzeniem w przewięż.

RZESZOT (w). F. *claire-voie (en)*.

 Rzeszot rzecz kraciasta, przejrzysta, w której pełne po próżnych następują miejsca.

Mówi się: cegła do suszenia układa się w rzeszot. Rzeszot krata drewniana do przesiewania żwiru. Rzeszoto, łyżane sito, do przesiewania ziarna, lub grubej mąki, piasku, i t. p.
„R. reszetka, wszelka krata.”

Wyraz ten pochodzi snadź od *C. reszt. Ł. pertica, phalanga.*

WYPUST, WYPUSTEK. *Ł. projectura. F. pureau.*

Jestto część wysunięta jednej rzeczy z pod drugiej jak dachówki, belki, cegły, deski, i t. p.

„Wypustek. *Ł. projectura. F. pureau,*” (m. W.).

WYSKOK, WYBIEGŁOŚĆ. *Ł. ephora, projectura. W. sporto. F. saillie. N. Auslauff.*

Nazywa się wydatność, wysterek, wybieganie jednego członka budowli od ściany drugiego, albo od osi jego pionowej.

„Wybiegłość, *Ł. ephora, F. la saillie,* jest szerokość wzięta od środka aż do końca,” (m. W.).

CET, PARA. *F. la couple, paire.*

Dwie rzeczy jednakie wespół połączone.

Słupy c et n em postawione, *F. les colonnes acouplées.* „C et n em, do pary,” (Włod.).

Cet może *czet*, gdyż mamy *poczet*, a Rosyjanie mają *czot* lik, liczenie.

CYNEK, PIĄTKA. *Ł. quincunx. F. quinconce.*

„Szyk pięciu ók w tym porządku, iż cztery są po końcach kwadratu a piąte po środku,” (Włod.).

ŚWIATŁO. *W. lume. F. en oeuvre.*

Przeźrzenie między swemi granicami uważana.

Například szerokość lub wysokość drzwi w świetle. Światło między słupami, *intercolumnium*; światło między belkami, Ł. *intertignium*.

III. Wyrazy ściągające się do wątku kamiennego.

WĄTEK. Ł. *materia, substantia*. F. *materiaux*.

Wątek budowniczy, materyał z którego budowla powstaje: kamień, drzewo, kruszec.

„Wątek materya, wszelka rzecz z której może co być,” (Lind.).

KAMIEŃ. Ł. *lapis*. F. *pierre*. N. *Stein*.

Kamienie są ciała ziemiste lub szkliste, powstające z niedokwasów metalicznych, których więzem spajającym najczęściej jest woda krystaliczna.

Kamień oporny; F. *pierre fière*; trudny do ociosywania, pod młotem opór czyniący.

K. sypki; F. *p. pouf*; sypiący się w robocie, niedochowujący trwale wykrzesanych krawędzi.

K. ziemisty; F. *p. terrasseux*; ma wydrążenia wewnętrzne pełne substancji ziemistej.

K. szczery; F. *p. franche*; którego jednorodne spojenie nie zawiera w sobie wad ani następcza trudności w ociosowaniu.

K. udatny; F. *p. bien-faite*; którego mało obraca się w szkodę przy ociosowaniu.

K. wzorowy; F. *p. d'echantillon*; na wzór do robienia wielu innych ociosany.

K. przescienny, przegłównik; Ł. *diatonus*, „*utroque parte frontatus*”; F. *p. parpaing, parpain, boutisse*; N. *Durchbinder*; kamień ciosowy

w poprzek muru przechodzący i z obudwóch stron jego widziany.

TYSZARNIA, SKALNIA, ŁOMNIA KAMIENI. Ł. *saxum, saxifodina, lapicidina*. F. *carrière*. N. *Steinbruch*.

Góra albo skaliste wnętrze ziemi z kąd się kamień dobywa.

Jest jeszcze różnica między skałą a opoką:

„Skała, skalina, szczelina, rozpadlina,” (Włod.).

„Skała, Ł. *saxum altum et proruptum, rupes*; N. *Stein, Spalt*. Opoka zaś, Ł. *petra*; N. *Felse*; kamień żywy a rosnący bez zamierzenia,” (Lind.).

„Tyszarnia, kamiennia, góry kamienne, Ł. *lapicidina*,” (Volk.).

(Może *Tesarnia, Ciosarnia* od *Ciosać*).

SKALNIK, KAMIENNIK. C. *lomec, skalnik*, (Weles. i Palk.).

Ł. *lapicida, lapidarius*. F. *carrier*. N. *Steinhauer*.

Łamiący w górach kamienie.

MIĘKISZ, MYDLAK. F. *bousin*.

Część kamienia od ziemi dla swej miękkości tak nazwana.

„W górnictwie mydlak, ziemia przyboczna rudzie, do niej podobna z tem wszystkim nie jest ruda,” (Lind.).

PLEŚŃ. F. *moyes*.

Gruzły znajdujące się w kamieniu a złożone z substancji miększej od kamienia.

Gdy te gruzły mają przywiększą w długości rozciągłość, zowią francuzi *filandres*, mykosmykami pleśni; gdy zaś są wążiuchne *filis*, myjenitkami, włóknami pleśni kamiennej nazywać możemy

PIASKOWIEC. F. *grès*. N. *Sandstein*.

Piaskowiec jest połączeniem ziarn piasku krzemienego, które w nim są spójne więzłem szczególnym. Jest zatem piaskowiec krzemienisty, wapienny, gliniasty. Najduje się często w bryłach lub opokach ogromnych, niekiedy stanowi warstwy różnej grubości.

Piaskowiec krzemienisty z bujnych ziarn kwarcu złożony, nazywają kamieniem drząstwiстым, Ł. *saxum arenosum*, F. *grès*.

KAMIEŃ DZIKI, ORCEL. F. *pierre de libage*. N. *Bruchstein*.

Kamień ciosalny lecz zgoła nieokrzesany.

„Kamień łamany z gór, nieciosany or el a mi téz zowią.” (Lind.).

TUF. Ł. *tophus*. F. *tuf, tuffeau*. N. *Tuffstein*.

Tuf wapienny najduje się w massach dziurkowatych, leży w górach napływowych we Włoszech, w Saxonii i w Litwie. Tuf dobyty z ziemi miękkiej jest, w powietrzu z czasem twardnieje.

ŁUPEK GLINIANY. F. *schiste, ardoise*.

Kamień z rodzaju glinianych; póki jest miękkiej łatwo rozdzielać się daje na płytkie słoje, służące do pokrywania budowli.

ŁYSZCZAK, MIKA. R. *sluda*. F. *mica*.

Kamień błyszczący kruchy, z cieniutkich płatków złożony. Blachy białej miki używają się do okien zamiast szkła.

KAMIEŃ PURCHATY, K. ŁAZIEBNY, PUMEX. Ł. *spongia*. F. *pierreponce*. N. *Bimsstein*.

Gatunek lawy wulkanicznej, znajduje się warstwami na Archipelagu greckim i we Włoszech, służy do robienia bardzo lekkich sklepień.

„Purchaty kamień, pumex,” (Volk.).

Nazywa się też łaziebnym, bo się używa i w łaźniach do scierania narośli skórnych po ciele.

PŁAZ, PŁYTA, ŁUPNIK, OPOKA. R. *plita*. Ł. *caementum*.
F. *moëlon*. N. *Plattstein, Quaderstein*.

Kamień szczepki warstwowy, lub z opoki ciosane tablice.

„Opoka czyli Łupnik,” (Bohusz.).

ŻARNOWIEC. F. *pierre meulière*.

Kamień gębczasty krzemienisty, z okolic Paryża, używany na żarna i do muru wyborny.

MAŁŻOWINIEC. W. *lumachello*. F. *lumachelle*.

Jest zbiorem muszli czyli małży oblałych i połączonych stwardniałym więzem wapiennym.

„Małżowina, skorupa małży,” (Lind.).

DRUZGOT. F. *la brèche*.

Składa się z małych kamyków i ułamków innych kamieni, połączonych z sobą więzem wapiennym.

SOPLENIEC. N. *Tropfstein*.

„Kamień ciekący, gatunku wapnistego staje się z ziemi ciekącej i kamieniejącej, kształt ma pospolicie sopła zimowego od dachu wiszącego,” (Kluk).

GIPS. C. *sadra*, I. *bjeli kamen, sadra*, (Stul.). Ł. *gypsum*. W. *gesso*. F. *gypse*.

Siarkan wapna. Gips bywa biały i szary, włóknisty albo spojenia zbitego.

Po wypaleniu zmełty, roztworzony wodą i skrzepły, zowie się po francuzku *plâtre*.

ZŁOTOMODRZYN, LAPISLAZOLI. I. *kàmen zlotomodar*, (Stul.). Ł. *lapis lasuli*. W. *lapis lazzoli*.

Drogi kamień, który jest koloru ciemno szafiro-

wego i przejęty złocistemi żyłami, a nie jest przezroczysty.

CIOS, CIES, KAMIEŃ CIOSOWY, BRUS KAMIENNY. Ł. *saxum quadratum*. W. *sasso quadratto*. F. *Pierre de taille*. N. *Quaderstein*.

Kamień graniasty ociosany, gdy jest gruby i przydłuższy chętniej go brusem zowiemy.

„Cios, ciosane drzewa, najszczególniej ciosane kamienie,” (Lind.).

KAMIENNICZY. Ł. *quadratorius, latomus*. F. *équarreur, tailleur des pierres*. N. *Steinmetz*.

Cieśla kamiennowy, który kamienie do budowy cieszę i gładko przypuszcza.

KAMIENIARZ. Ł. *politor lapidum, sculptor*. F. *lapidaire*.

Rytujący i wygładzający kamienie twarde.

PIASEK, GRUD. Ł. *sabulum*. W. *sabio*. F. *sable*. N. *Sand*.

Cząstki sypkie krzemienne.

„Grud, Ł. *sabulum*; grudziasty, Ł. *sabulosus*,” (Mącz.).

DRZĄSTWO, ŻERŚĆ, KRUPOWIEC. R. *chraszcz*. Ł. *arena*. F. *grès*.

Piasek, którego ziarna są jak krupa jednakie i kształtniejsze od bujnego żwiru.

„Drząstwo, *arena*; drząstwisty, *arenosus, sabulosus*,” (Mącz.).

ŻWIR. Ł. *glarea*. W. *ghiara, scaranto*. F. *gravier*. N. *Kiessand, Grund*.

Gruby ostry krzemienisty piasek.

Ztąd mówią: kopiąc rów na fundamenta dostali się do gruntu.

Żwir jakoby z wir, piasek przez źródło wody naniesiony, gdyż wir w dyalektach słowiańskich źródło wody oznacza.

PIASKOWNIA. Ł. *sabuletum*, *arenaria*. F. *sablunière*. N. *Sandgrube*.

Jama, dół, miejsce, z którego się piasek dobywa.

CEGLA. I. *opëka*, *kirpicsik*, (Stul.). R. *kirpiez* (z tureckiego *kerpidzi*), (Ph. R.). F. *brique*. W. *quadrello*. N. *Ziegel*.

Kamień sztuczny z gliny wodą roztworzonej urobiony, wysuszony w cieniu i stwardniały na słońcu, albo wypalony w ogniu.

Jest tedy:

C. surowa, surówka, Ł. *later*, F. *brique crue*.

C. wypalona, ogniówka, Ł. *later coctus*,

F. *brique cuite*, N. *Brandstein*, *Ziegel*.

„Cegła wypalona, okopciałka, i surówka,” (Bohusz.).

C. pływająca, F. *brique flottante*.

Robi się z ziemi nadzwyczaj lekkiej, którą zowią mąką kopalną. Ł. *agaricus mineralis*, i jednej trzeciej części gliny pospolitej.

CEGIELNIA, CEGIELNICA. Ł. *officina lateraria*.

Zakład, w którym cegłę wyrabiają.

„*Cegielnica*, *officina lateraria*,” (Mącz.).

CEGIELNIK. Ł. *laterarius*. I. *kuppar*, *opekar*, *kirpicsnik*, (Stul.).

Rzemieślnik robiący cegłę.

WAPNO. I. *klak*, *japno*, *mjelo*, *var*, *izvest*, (Stul.); *vapno* (J. Bello.). Ł. *calx*. F. *chaux*. N. *Kalk*.

Kamień wapienny po wypaleniu.

Wapno gaszone jest to, które zostało napojone przyzwoitą ilością wody.

W. niegaszone, żywe, które po wypaleniu na sucho zostaje.

W. pospolite, F. *chaux commune*, białe, tłuste, nie twardniejące pod wodą.

W. podwodne, F. *chaux hydraulique*, najczęściej nie białe, chude, twardniejące w wodzie.

W. chude, mierne, tłuste, które podczas gaszenia łyka wody, pierwsze od 1 do 2, 3; drugie od 2, 3 do 2, 6; trzecie od 2, 6 do 3, 6; na jedność własnego ciężaru.

WAPIENNIK. I. *klacsinar, japnicsar*, (Stul.). C. *wapiennik*, (Palk.). Ł. *calcarius*.

Ten co wypala wapno.

„Wapiennik, piaskowiec wapienny,” (Bohusz.). Raczej już każdy kamień dający wapno, a najwłaściwiej rzemieślnik je wypalający.

„Wapiennik, calcarius,” (Volk.).

ŚMIETANA WAPIENNA. F. *chaux coulée, fusée*.

Wapno zgaszone i roztworzone wodą do konsystencji śmietany mlecznej.

ZAPRAWA WAPIENNA. Ł. *materia*. F. *mortier*. W. *calcinna*. N. *Mörtel*.

Mieszanka wapna z krzemiennym lub glinianym piaskiem za pośrednictwem wody. Gdy zaprawa z dobrego wapna i dobrze jest zrobiona, przysta mocno do kamieni i cegieł, za wiąz im służąc.

MUR. C. *zed*, plur. *zdi*, (Weles.). I. *mir*, *zid*, *twardja*, *obzid*, (Stul.). Ł. *murus*. N. *Mauer*.

Bryła pewnej postaci z kamiennego wątku złożona.

Mur przyborowy, ciosowy, F. *maçonnerie d'appareil*, z ciosowych kamieni złożony. (Przyborem, *appareil*, nazywamy oznaczenie postaci, jaką mieć powinny kamienie ciosowe wchodzące w skład budowli).

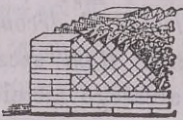

M. starowieczny, m. cyklopowy, Ł. *opus incertum, antiquum*, F. *m. cyclopéen*, w którym spojenia kamieni nie zachowują żadnego stałego kierunku, lecz tak są z sobą przypuszczone, jak tego naturalna nieforemność kamienia najłatwiej doradzała.

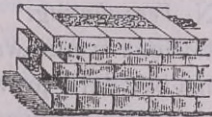
M. płytowy, F. *m. en moëlons*, ze szczepu kamiennego czyli płyty złożony.

M. odlewany, F. *m. par encaissement*, w rozjętnych skrzyniach odlewany z gruzu i wapna.

M. dziki, F. *m. en blocage*, udziałany na zaprawie wapiennej z kamieni nieokrzesanych i w nieładzie złożonych.

M. siatkowy, Ł. *opus reticulatum*, rzymski, którego zewnętrzne ściany złożone z małych w kwadrat ostruganych tufowych kamieni, dla spojeń przekątnych, dają wejrzenie siatkowej roboty.

M. równowarstwowy, Ł. *isodomus*, mający wszystkie warstwy równej wysokości.

M. nierówno, warstwowy. Ł. *pseudisodomus*, mający warstwy nierównej wysokości.

M. nadziały, Ł. *emplecton*, F. *m. à remplissage*, którego środek jest z gruzu na zaprawie wapiennej (*en blocage*), a ściany zewnętrzne obłożone są kamieniem ciosowym.

M. ziemiolity, lepianka, I. *duvar stje-na*, Ł. *parietes formacei*, F. *le pisé*, N. *Wellerwände*, ściany z gliniastej ziemi w skrzyniach ubijane.

„*Paries formaceus, lepianka*,” (Knap.).

„*Czeskie i polskie lity, fusus, i lity, purus, putus, np. lity czert, lita skala*,” (Palk.).

MULARZ, MURARZ. C. *zednjk*. Ł. *faber murarius*. F. *ma-gon*. N. *Maurer*.

Rzemieślnik robiący wszelkiego rodzaju mury.

CEMBROWANIE, FUTROWANIE, ODZIEŻ MURU. F. *revêtement*

Obłożenie kamieniem ciosowym muru dzikiego, albo też marmurem innego muru.

„*Wewnątrz marmurem wszystek futrowany*,” (And. Warg.).

„*Cembrowanie studni daje się pospolicie z drze-wa, albo czasem z kamienia lub cegły*,” (Kluk.).

RUM, GRUZ. C. *rum*. Sło. *rum*. Ł. *rudus*. F. *décombres*.

Szczątki potłuczonego muru. *Rum* szczerostowańskie, zaś *gruz* z przestarzałego niemieckiego języka wzięte.

„*Rudus, rum, t. j. stara materia, tak kamienna jak ceglana z rozwalonego budowania*,” (Mącz.).

STRZĘPIA, SZTRAB. Ł. *harpes*. N. *Verzahnung*.

Wysterki z umysłu zostawione w murowaniu, dla powiązania z tem, które ma być dalej prowadzone.

SZEW, STOSUGA, SPOJENIE. R. *hrań*. Ł. *coagmentum*. F. *joint*.

Krawędzie ciosowych kamieni i cegieł, którymi

przylegają do siebie; także spojenia albo szczeliny pomiędzy ceglami w murze ceglanym.

WYMIANA SPOJEŃ. F. *rachetement de joints*.

W przyborze kamieni ciosowych przejście z jednego układu czyli kierunku spojeń do drugiego.

POLEPA, F. *torchis*.

Robi się ze słomy i gliny, a czasem z gliny, pilści, plew zbożowych, i popiołu. Używa się zamiast wapiennej zaprawy do wymazywania ścian drewnianych albo chróścianej *posowy*.

WYPRAWA ŚCIENNA, TYNK. C. *obmjtk*, (Palk.). I. *oklacsenje*, *ojapnjenje*, (Stul.). Ł. *tectorium opus*.

Powłoka muru uczyniona z zaprawy wapiennej albo roztworu gipsowego.

„Wyprawić ścianę, znaczy wapnem ścianę narzucić i zatrzeć,“ (Lind.).

RAPOWANIE, RAPOWAĆ. F. *crépi, crépir*.

Pierwsza warstwa wyprawy piaskiem grubym zaprawiona, która się nie wygładza.

NAHODOWAĆ. F. *larder*.

Znaczy u mularza kilkakrotnem przyrzucaniem zaprawy gruby tynk zrobić, aby go do miary doprowadzić.

BONIE, BONIOWANIE. Ł. *lapides eminentes, opus rusticum*. W. *rustico*. F. *bosage, rustique*. N. *Baurischwerk*, (Penth.).

Wydatne w ścianie kamienie, tudzież pocięcie tynku gładkiego na podobieństwo takich kamieni.

„Bonie, ozdoba w pasy, rustyki,“ (Sierak. Archit.).

WOZEM (kłaść kamień, cegłę). F. *bout à bout, boutisse*. Kamień wzdłuż muru położony.

PRZEZ GŁOWĘ (kłaść kamień, cegłę). F. *carreau*.

„Kamień, cegła w poprzek muru położone.”

„Kłaść cegłę jedną wzdłuż, drugą na niej w poprzek: a mówiąc po murarsku, jedną *wozem*, a drugą *przez głowę*,” (Sierak. Rzecz.).

NARZĘDY, NARZĘDZIA. Ł. *instrumenta, vasa, utensilia*.

Narzędzia mularskie, ciesielskie i t. p.

„*Narzędzy, instrumenta, vasa, utensilia*,” (Knap.).

NOSACIEC. (z Czes.).

Młot dziobaty do ociosywania kamienia.

KŁUWIEC. (ze Słowiań.). **KŁEWIEC** na Rusi.

Siekiera do ociosywania kamienia.

OSKARD. Ł. *dolabra*.

„Narzędzie żelazne do rozłamywania murów. rozkopywania ziemi z rodzaju siekiery i topora,” (Lind.).

BIKA.

„Młot obustronny mularski,” (Lind.).

W *oskardzie* ostrze jest w poprzek toporzyska, w *bice* zaś wzdłuż obrócone.

ŁOM.

Kół żelazny do łamania muru po końcach na okrągło i płasko zaostroszony.

CZERPACZKA, KIELNIA. C. *ometaczka*, (Palk.) Ł. *trulla*.

W. *cazzuolla*. F. *truelle*. N. *Mauerkelle*.

Łopatka mularska żelazna albo mosiężna z rączką drewnianą, do czerpania wapna albo gipsu.

SZCZOTKA MULARSKA, KIŚĆ, PĘDZEL. Ł. *penicillus*, (Volk.).

Pędzel ze szczeciny w kozim rogu osadzonej, służy do pobielania i nakrapiania wodą muru.

TARKA.

Deszczułka z rękojeścią do wygładzania tynku.

STĘPOR. F. *pilon*.

Tłuczek do ubijania ziemi robiąc z niej ścianę lite.

LEGOWISKO KAMIENI, DRZEWA, i t. p. SKŁAD MATERIAŁÓW BUDOWNICZYCH. F. *chantier*. N. *Bauhof*.

Plac, gdzie się materiały składają i oprawiają jak do budowli. *Cieślarnia, kamieniarnia, ciosarnia.*

IV. Wyrazy tyżące się drewnego wążtku, wyrobków z niego i narzędzi ku temu służyących.

DRZEWO, GODZIĘBA. C. *strom*, arbor, (Weles.). I. *dub*, *stabło* (żdźbło), (Stul.). Ł. *arbor*, *stirps*. N. *Baum*.

Drzewo na pniu, drzewo rosnące. Drzewo zaś wążtek, materiał: C. *drzewo*, (Dobr.); Ł. *lignum*, N. *Holz*.

„Godzięba arbor, stirps, truncus,” (Mącz.).

DRZEWO CIEŚLICZE, BUDOWLANE. F. *bois de construction*

Drzewo w polskim kraju do budowania zdadne jest: ze szpilkowych *sosna pospolita, jodła, świerk,*

modrzew; z liściowych: buk, wiąz, dąb, grab (*), klon, brzoza, jesion, jawor, topola czyli osina, lipa, wierzba, brzoza, olcha.

Wady drzewa ciesliczego są:

D. zwichnione, F. *bois roulé*, w którym współśrodkowe słoje łatwo się oddzielają; to kalectwo zrządzone w niem bywa przez wiatry silne w czasie wiosennego wezbrania soków.

D. zadziorne, F. *bois de rebours*, w którym porządek włókien jest zmieszany w czasie rośnienia, a przy wygładzaniu powstają zadziory.

D. gwiazdowe, F. *bois cadranné, étoilé, gé-lif*, w którego przecięciu poprzecznym odkrywamy szczeliny, od środka w gwiazdę rozchodzące się, te nastają z przemrożenia lub od nagłego suszenia surowego drzewa.

D. sęczyste, sękowate, Ł. *nodosum*, F. *bois noueux*, N. *knotiges Holz*, mające mnóstwo sęków, dla których do robót ciesielskich nieprzydatne, równie jak drzewo dotknięte poprzedzającymi wadami.

D. nieoczerczone, nieobielone, F. *bois en grume*; drzewo z pnia spuszczone i nieodarte z kory. na ziemi złożone. „Oczercić, z kory odrzeć,” (Statut Litew.). Wyraz ten pochodzi może od wyrazu ruskiego *czerta*, kresa, gdyż dla zdjęcia kory, pień na około siekierą wprzód nacimamy. *Obielić*, F. *écorcer*; ze skóry odrzeć, jak zwie-

(*) *Grab*, drzewo zdatne na *grabie*, *gwoździe* drewniane, ztąd snadź i nazwisko jego, patrz niżej *gwoźdź*.

rzę, tak drzewo. I. *Obelenye*, Ł. *decortatio*, (J. Bello.).

D. tłu s t e, F. *bois gras*, lekkie, miękkie i słabego spojenia.

D. s i t o w a t e, F. *bois moisi*, w którym śródek na wpół jest zgniły, a tylko mocniejsze jego włókna rzadką składają tkaninę.

D. obł o g o w e, F. *bois de placage*; drzewo twarde, zamorskie, pięknej maści i słojuwatości, używane do wykładania sprzętów, posadzki i innych robót stolarskich.

CZERWOTOCZ, CZERWLIWOŚĆ. C. *czewotocz*, (Dobr.). Ł. *caries*. F. *vermoulure, moulinure*. N. *Wurmstich*.

Drzewo od robactwa potoczone, podziurawione.

„Cieśla przycieś przewraca jeśli nieczewliwa,” (Rej).

KŁODA, KRAGLAK, ŻDZBŁO. F. *bois de brin*.

Drzewo nieciosane, a tylko z gałęzi i wierzchowiny ogołoczone, albo wszelkie drzewo niepłatane.

WIERZCHOWINA. Ł. *fusterna*. F. *partie d'en haut du sapin*. N. *Knorrenstück*.

Część drzewa wierzchołkowa nad inne bardziej gałęzista.

KOMEL. C. *kmen*, (Weles.). I. *hrek, trup, bārstina* (barć), *panj, pen, odrubok, stup* (słup), (Stul.). Ł. *truncus, caudex*.

Kłody grubszy koniec. R. „*komel, gros bout d'une poutre*,” (Ph. R.).

POWAŁ.

W obszernem znaczeniu mianuje to wszystko co jest powalone; w szczególnem, drzewa w lasach

przez burzę, starość albo inne przyczyny z pnia strącone i powalone. Mówi się tedy: drzewo z *powalu* na opał tylko przydatne.

KORA. Ł. *cortex*. F. *écorce*.

Zewnętrzna całego drzewa powłoka, składa się z *miazgi*, *łyka*, *miękisz*a i powierzchnej *skóreczki* czyli *oskórka* (epidermis).

„*Miękisz* kory stwardniały, w którym już soki nie krążą, zowie się *martwicą*,” (Lind.).

OBŁONA, BIEL DRZEWA. I. *dubovo bielillo*, (Stul.). Ł. *alburnum*. F. *aubier*.

Część drzewa młodociana tuż pod korą leżąca. *Biel* to samo co *białość*, jak również *czerwień*, *czerwoność*, *zielen*, *zieloność*, *siń*, *siność*, i t. p.

Oblona oznacza na Rusi część drzewa białą, błoniastą, szczepką, słowem właściwe *alburnum*.

OBZOJA.

W Litwie *obzoj*ą zowią ręby okrągławe pozostałe u kłody, przy jej ociosywaniu w czworogran.

DRZEŃ. C. *strzeń*, (Palk.). R. *sterzeń*. Ł. *medulla*.

„Rzecz pulchna, rzadka, komórkowata, siatkowata, w pośrodku drzewa jak w rurze zawarta; ona jest życiem roślin,” (Lind.).

SŁÓJ, SŁOJE, SŁOJOWATOŚĆ DRZEWA.

Pokłady rocznego przybyszu w drzewie *słojami*, a ich wyrazistość *słojowatością* nazywamy. Układanie się zaś słojów drewnych sposobem *wel*n, czyli *fali* wodnej, *wel*nieniem się słojów zwaćby można, a zowią *sladrami*. „*Wel*n, *wel*n, *fluctus*; *wel*nisty, *fluctuosus*,” (Volk.). *Wełna* na owcy, albo bierze sama od tej rzeczy miano, alho jej swojego udzieliła.

- MAŚĆ DRZEWA.** F. *couleur de bois*.
Farba, kolor drzewa.
„Mówi się maść drzewa,” (Włod.).
- PORĘBNIK, RĘBACZ.** Ł. *lignator*. F. *bucheron*. N. *Holz-hacker*.
„Co drzewo w lesie gotuje do budowli,” (Włod.).
- CIESIELSTWO, CIEŚLARSTWO.** Ł. *materiatio*. F. *charpen-terie*. N. *Zimmerwerkskunst*.
Rzemiosło cieśli.
- CIESIOŁKA, CIESIELKA.** Ł. *opus fabrile*. F. *charpente*. N. *Zimmerwerk*.
Rzecz ciesielskiej roboty.
- CIEŚLA, CIEŚLARZ.** Ł. *faber lignarius*. F. *charpentier*.
Rzemieślnik wykonywający ciesielskie roboty.
„Cieśla, faber lignarius, architectus. Ciesielstwo et cieślictwo architectura,” (Mącz.).
- BIERZMO, TRAM, BRUS DREWNY.** C. *tram, brzewno, resst*. I. *greda, brevno, kládka*, (Stul.). Ł. *trabs, lignum*. F. *poutre, solive*. N. *Balke, Tram*.
Sporej grubości drzewo, na cztery grana ociosane.
- TRAMIK, TRAMIEC, BRUSEK, BELKA, BELECZKA.** C. *tramec, tramik*, (Dobrow.).
Belka przycieńsza, beleczka, *murlat*, podobnież na cztery grana ociosane drzewo.
- GRZĘDA, TRAM.** C. *hrzada, hrzadka, tramek, tramec*, (trabs magistra, *mistrowa hrzada*), (Palk.). Ł. *trabs, pertica, phalanga*. N. *Tram*.
Belka mianowicie z wielą rzędem położona.
„Grzędą (Etymol. *ku rzędowi* ma się), drąg, beleczka,” (Lind.).
„Grzędą, pertica, phalanga,” (Volk.).
- PLASZCZAK.** F. *bois méplat*.

Kłoda z dwóch stron przeciwległych wciąż ociosana.

PÓŁCZYNA.

„Z belki na dwoje rozplataney otrzymane sztuki zowią się *półczyny*, na cztery zaś *krzyżulce*, sztuki mające szerokość belki (kilka lub kilkanaście cali) a cieńsze od półczyny zowią się *bale*, zaś dwucalowe, zowią się *deski, tarcice*.”

BIERWIONO, BREWNO. C. *brzewno, tram, tramiczek*, (Do brow.). F. *pièce de bois*.

Każde drzewo ociosane lub rozkłóte, długie lub krótkie, a także cienka drzewa kłódka, którą jednemu nieść można.

PŁAT DRZEWA.

Deszczka, albo szmat rozplatanego drzewa.
Płatać, znaczy rozdzielać w kierunku długości.

CIES.

„Ciosane drzewo,” (Lind.).

OPOŁEK. F. *dosse*. N. *Endebrett, Schwarte*.

Kiedy kłodę okrągłą na tarcice piłujemy, dwa jej krajne płaty, z jednej strony okrągławe, zowią się *opółkami*.

DYL, BAL. F. *madrier*. N. *Diele*.

Gruba od 3 do 5 cali i dosyć długa deska.

DESKA, DESZCZKA, DESZCZUŁKA. Ł. *assis*. F. *ais, planche*. N. *Brett*.

Drzewo długie, cienkie a szerokie, bądź wygładzone, bądź też chropawe i do wyrobienia dalszego przygotowane.

„*Deska, deszczka, asser, tabula*,” (Mącz.).

TARCICA, TARCICZKA. F. *planche sciée*.

Deszczka, deszczulka wypilowana; gdyż *trzeć* drzewo, znaczy piłą go platać. Ztąd *tartak*, machina do pilowania drzewa, *tracz* pilujący go piłą ręczną. *Trociny* toż co *pilowiny*.

ŁATA. C. *lat*. Ł. *tigillum*. F. *late*. N. *Latte*.

Czworogranne cienkie a długie drzewo tarte albo wyciosane.

RAB', ŻERDZ, TYCZYNA. C. *zerd*, *zerdka*, *bidlo*, *bidylko*. F. *perche*. N. *Stange*.

Długie a cienkie okrągłe albo czworogranne drzewo. Ztąd: *drabiast*, *drabina*.

KOLEK. F. *cheville*.

Niewielki okrągławy gwóźdź drewniany.

SWORZEŃ, Tebel. F. *boulon*. N. *Töbel*.

Duży gwóźdź drewniany do łączenia grubych też bierwion.

ZANOZA.

Ucieśli wiejskich w Litwie, sworzeń czworogranno płaski, grabowy albo z dębu, do łączenia grubych bierwion, *zglową* i z *przetyczką*, kliniastą na drugim końcu.

Snadź od *nizac*, *nanizac*, *zniżac* zanoza.

ZAMEK CIESIELSKI, ŁĄCZENIE DRZEWA. I. *sostavljnie*, (Stul.). Ł. *compactura*, *materiatura*, *coagmentatio*. F. *assemblage*. N. *Zusammenfügung des Holzwerks*, *Verbindung*.

W ogólności każde, za pośrednictwem *wrębów* i *nacięć* łączenie drzewa z drzewem.

WRĄB, WRĄBEK, WRĄBKA. I. *usjescenje*, *dolbilo*, (Stul.). F. *entaille*. N. *Kämme*, *Einschnitt*. W. *intaglio*.

Zagłębienie w jednej połowie zamka odpowiednie *nacięciu* w drugiej.

CIOSNA, NACIĘCIE. F. *redens*.

Odpowiedni *wrębowi* wysterek w drugiej połowie zamka.

„*Ciosna, nacięcie, narznięcie,*” (Włod.).

ZIEW. Ł. *spatium*. F. *jeu*. N. *Flucht, Spielraum*.

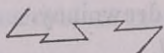
Próżność pomiędzy częściami źle spojonego drzewa, albo jak między drzwiami, oknami, gdy te niedobrze w ramy swe wchodzą.

RZEZ, ZRAZ. C. *rzez*. N. *Schnitt*.

Cios, rznięcie.

„*Rzezy piły w tartaku sprawuje woda,*” (Lind.).

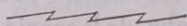
ZNAK PIORUNOWY. F. *trait de jupiter*.

Staczaniem tramów w znak piorunowy to nazywamy, którego kresa szwu ma jakieś podobieństwo do znaku wyobrażającego zwykle piorun lub błyskawicę.

ZAZĘBIENIE. F. *assemblage en cremaillère*.

Łączenie przez *zazębienie* drzewa o drzewo, jest to sposób łączenia dwóch sztuk, mających na sobie wyrąbane zęby podobne do zębów *traczowskiej* piły.

PIĘTKA, ZĄB, PĘP, CZOP. I. *vezaj, zgloban*, (Stul.). Ł. *cardinatus*. F. *tenon*. W. *incastrato*. N. *Zapf, Verzapfung*.

Część zamka wydatna przez zaciósanie drzewa, i przeznaczona wypełniać część drugą, która jest wyżłobionem nań gniazdem.

„*Piętka jest koniec albo nóżka każdego słupa, która się w stepce osadza,*” (m. W.).

PĘP KANIASTY, ŁAPA, KANIA. Ł. *securicula*. F. *queue d'aronde*. N. *Schwalbenschwanz*.

Połowa pewnego ciesielskiego

zamka, zacięta na podobieństwo kani albo jaskółczego ogona.

STĘPKA, GNIAZDO. F. *mortaise*. W. *mortisa*. N. Zapfenloch.

„Stepki, są wycięte albo wydłubane dziury w balach, w które się słupki albo podpory, lub nogi wkładają,” (m. W.).

„Oczkas, nie ma przechodzić na obie strony ula, ale tylko mu *gniazdo* albo *stepkę* wywiercić, żeby końcem ula chwycił wolno,” (Lind.).

POSILEK (w zamku). F. *renfort*.

Cząstka drzewa przy piętce lub nacięciu dla mocy zamka zostawiona.

PAZ, PÓLPAZ, NAKŁADKA. C. *falc*, R. *paz*. N. *Pfelz*.

Łączyć w *pazy* albo w *nakładkę* jak tarcice, znaczy brzegi do połowy wydrożone na sobie składać; w *półpaz* raczej, gdyż *paz* znaczy całkowite wydrożenie.

Paz może być pierwiastkiem wyrazów: *pazucha*, *pazur*, *paździerz*, i t. p.

WPUST, PIÓRO. F. *languette*, N. *Spund*, *Feder*.

ROWEK: F. *rainure*. N. *Nuth*.

Wpust i *rowek* są dwie połowy jednego zamka pospolicie zrobione wzdłuż przez całą długość drzewa jak tarcic, do spojenia z sobą wedle długości przygotowanych. Połowa wystająca, na wzór *zęba*, czyli *piętki*, zowie się *wpustem*; druga zaś połowa, zagłębiona na wzór *gniazda* czyli *stepki*, zowie się *rowkiem*. Mówi się spajac *na wpust*, F. *joindre à rainure et languette*.

PRZEWIĄSŁO. F. *lierne*.

Brewno z wielu wrębami, służące do przytwierdzenia i spłylenia pewnej liczby innych *brewien* (*grząd*), na których w poprzek leży.

KLESZCZE. F. *moise*.

Kiedy dwa przewiąsła, obejmujące inne brewna, są z sobą sworzniami połączone, wówczas zowią się *kleszczami*.

KROKIEW. F. *arbalétrier*. N. *Sparren*.

Tramik wespół z drugim, na podobieństwo ramion lity A, do poziomu pod pewnym nachylnym kątem.

JĘTA, JĘTKA. F. *entrait*.

Brewno wiążące poziomie spodki obu krokwi.

STOJEC, STORCZYK, SŁUPEK. F. *poignon*.

Brewno prostopadle do jętki wymierzone, a utwierdzone pomiędzy wierzchołkami krokwi.

ZASTRAŁ. F. *contre-fiche*.

Sztuka drzewa ukośna jednym końcem wsparta o podwalinę, drugim o słup prosto stojący.

MIECZ. F. *gousset*.

Z dołu do góry ukośny zastrzał podpierający i wiążący razem.

KRZYŻOWNICA, KRZYŻ Ś. JĘDRZEJA. F. *contrevant, croix de s. André, guette*. N. *Kreutzband, Sturmband*.

Tramy lub tramiki na krzyż ukośny związane a swemi końcami wiążące inne prosto stojące.

ROZWORA, ROZPORA. F. *étrésillon*.

Są to drzewa kawałki, wpędzone pomiędzy inne dla ich rozparcia, na sposób szczebli w drabinie.

PODKŁADZINA. Ł. *telamones*. F. *plate-forme*. N. *Träger*.

Brusy poziome, na których się inne osadzają lub kładą.

OCZEP. Ł. *fascis*. N. *Bandholtz*.

Brusy poziome równoległe podkładzinom, które mi się oczepiają końce innych tramów.

SZPAGA. Słow. *sponka*. Srb. *zapaženo*. Ł. *fibula*. F. *taquet*. N. *Queerband*,

„Spojenie np., którem deski u drzwi z sobą spajają stolarze,” (Lind.).

PRZĘSŁO.

Szereg czego, jak szczeblów równemi odległościami przedzielonych.

„Warstwa dylów w parkanie, w zagrodzie, przęsta gałęzi w drzewach, świerku, jedliny,” (Lind.).

MIĘDZYTRAMIE. I. *megjugrèdje*, *megjubravnje*, (Stul.). Ł. *intertignum*. F. *entrevoux*.

Przeźren między jedną a drugą belką.

„*Międzybaczce*, jest ścianka albo przerwa, między jedną a drugą belką,” (m. W.).

Uwaga. *Niektóre z wyrazów poprzedzających, ogólne cieślicze, powtórzą się jako szczególne przy opisanii więźby dachowej.*

SCHLUD, SKLUD, SKLUT.

Siekiera szeroka, z toporzyskiem małym na jedną stronę odgiętem dla wygodniejszego ociosywania grubego drzewa. *Sklut*, raczej *schlud* od *schludny*, czysty, ochędźny; gdyż to narzędzie służy tylko do wygładzania drzewa.

CIOSŁA, CIEŚLICE. F. *hoiau*, *effette*.

Siekiera długa i wązka do wydłubywania w głąb' drzewa służąca. Ma obuch i toporzysko.

„Cieście między narzędziami rzemieślników robiących koło drzewa,” (Lind.).

PRZYSIEK. N. *Hohlaxt*.

„Siekierka wązka do wydłubywania drzewa,” (Włod.).

PIESZANIA.

Dłuto żłobiaste jak do wyrabiania barci.
„Pieszania,” (Stat. Litew.).

RZEZAK, OBRZEZAK. Ł. *dolabra incisoria*.

Nóż ciesielski.

STRUGAŁKA, STRUG. Ł. *radula, dolabra planula*.

Hebel do strugania drzewa.

GLADZIDŁO. I. *bradva, testa, teslica, gladilo, strug, planja, oskodrec*. Ł. *dolabra*, (Stul.).

Hebel do wyprawiania drzewa na czysto. Są jeszcze z czeskiego:

„Kręgadło, N. *Krauthobel, dolabra oleracea*,” (Weles.).

„Żłobkowiec, N. *Redlhobel*,” (Palk.).

Które obadwa w polszczyźnie albo się znajdują, albo być mogą przyjęte, dla nazwania dwóch tych odmian hebla.

SPUSZCZ, RUBAN, RUBANEK. F. *Rabot*.

Spuszcz hebel długi, bednarski i ciesielski do przypuszczania klepek.

Spusk u ludu na Litwie.

PIŁA, PIŁKA. C. *pila, pilka*. Ł. *serra*. F. *scie*. N. *Säge*.

Zębate żelazne narzędzie do płatania i rznięcia drzewa.

ŚWIDER, ŚWIDEREK. C. *wrtadlo*. R. *buran*. N. *Bohrer, Näber*.

Narzędzie żelazne do wiercenia dziur.

PIÓRO (świdra).

„*Pióro u świdra, sam koniec jego płaski i zawnięty,*” (Lind.).

ŁOPIEŃ.

Świder kołodzieja do wiercenia dziur w piastach.

„*Łopień, na Rusi łopuch, roślina z szerokim liściem, od niej przez podobieństwo do zwinionego jej liścia może ten świder nazwany.*”

RUDKA, RUBRYKA. C. *rudka*, (Weles.). Ł. *rubrica*. W. *terra rossa*. N. *Röthel*.

Kreda czerwona do pisania i kreslenia używana przez cieśli.

V. Wyrazy ściągające się do kruszcowego wátku.

SPIŻA, SPIŻ. F. *bronze*.

Zlewek (aliage) miedzi, i cyny lub cynku.

„*Miedź lana spiża,*” (Włod.).

SKWARA, ŻUZEL.

„Skwara mosiężna, odmioty mosiężne,” (Włod.).

ZELAZO. Ł. *ferrum*. F. *fer*.

Używa się w trojakiim stanie: *lane*, *kowne* i *stal*.

SUROWIEC ŻELAZA, ŻELAZO *LANE*. F. *la fonte*.

Jest trojaki a raczej czworaki:

S. biały, F. *la fonte blanche*, mało w sobie zawiera węgla, twardy i kruchy, odłamu srebrzystego.

S. szary, F. *la fonte grise*, odłamu ołowianego, więcej ma węgla i nie tyle twardy jak poprzedzający.

S. miészany, F. *la fonte melée*, pośrednich własności między dwoma poprzedzającymi gatunkami.

S. czarny, F. *la fonte noire*, wiele ma węgla, przez to miękki i niemocny, odłamu jego czarniawy.

ŻELAZO KOWNE. F. *fer forgé*.

Trzech różnych w handlu używa się gatunków:

Ż. miękkie, F. *fer doux*, daje się ciągnąć na zimno i z ognia.

Ż. łomkie, krusz, N. *Kaltbrecht*, ogrzane tylko daje się ciągnąć, a zimne łamie się bez wielkiej trudności.

Ż. miedziste, F. *f. cuivreux*, *rouvrain*, N. *Rothbrecht*, w ogniu nawet rozgrzane niedaje się zwarzać i pod młotem pęka.

STAL. C. *ocel*, (Weles.). I. *celik*, *marja*, *stal*, (Stul.).

Ł. *chalybs*, *nucleus ferri*. N. *Stahl*.

Jest to gatunek żelaza twardego i wielce sprężystego, które się otrzymuje z żelaza pospolitego, nasycając go w ogniu pewną ilością węgla a może i krzemionki.

Wyraz *C. ocel*, *I. csefik* (czelik, calik), *Ł. nucleus ferri*, zdaje się przekonywać że stal miano za jakąś treść, *jądro, calec* żelaza.

„*Ocel*, bródka na podkowach,” (Lind.); snadź nastalona.

„Kto konia swego na *ocel* da ukować.

Już i na gołodzi, może tym harcować,” (Rej).

ROZDWOJENIE. *F. doublure*.

Odstawanie czyli ziew w miejscu staczania, źle zwarzonego żelaza.

DZICZ, *F. cendrure*.

Piasek lub inne odrobiny ciała obcego rozrzucone w żelazie.

ZADRA, SKALINY. *F. criques*.

Szczeliny poprzeczne pozostałe od młota kuźnicznego.

„Ladajakie żelazo poznaje się, kiedy ma rysy albo *zadry* poprzeczne,” (Lind.).

PLAMY. *C. pleva*, *luszczyna*. *Ł. patea*, (Palk.). *F. paille*.

Małe łuszczki i zadziory, znajdujące się na powierzchni żelaza. Od nich żelazo zowie się *plamistem*.

PŁOSA, PŁOZA, SZTABA. *N. Stab-Eisen*.

Drąg żelazny, żelazo długie a wąskie.

GWOŹDŹ, GOŹDŹ, ĆWIEK. *C. hrzebiak*, *klinec*. *I. gvozd*, *csaval*, (Stul.). *Ł. clavus*. *F. clou*. *N. Nagel*.

Kawał żelaza albo innego kruszcu, lub drzewa, z jednego końca głowiasty, z drugiego zaostrzony jak do wbijania.

„Ostrze gwoździa *ościum*, wierzch główki *pleszką* zowią.”

Gwoźdź drewniany albo żelazny, *Ćwiek* zaś zawsze żelazny. U ludu na Litwie to rozróżnienie statecznie się dostrzega.

Od wyrazu czeskiego *hrzeb, hrzebik* (ćwiek, ość) niechybnie pochodzą nasze: *grzebień, zgrzebło, grabie* i t. p., chociażże Linde wyprowadza od niemieckiego *das Grab*, grób, wadoł.

Gwoździ liczymy wiele gatunków:

G. podkowny, N. *Huffnagel*.

G. głowacz, Ł. *muscarius*, F. *cloue à tête*, N. *Breitköpfgenagel*.

G. tramowy, Ł. *trabalis*.

G. krukowy, kruk ścienny, N. *Bancheisen*.

G. skutnik, korabi, Ł. *clavus navicularis*.

G. gontal.

G. zamkowy, półzamkowy.

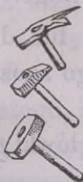
G. tarciczny, Ł. *clavus tabularis*.

G. łatni, Ł. *c. tigilaris*.

G. nasiekany, jeźgarzyk, i t. d.

MŁOT. I. *korach, mlat, csekich, maljbat, ladiska*, (Stul.), *korach, mlat*, (J. Bello.). Ł. *malleus ferreus*.

Kawał żelaza różnej, według potrzeby, wielkości i formy, przedziurawiony we środku i osadzony mocno na drewnianej rękojeści. Służy do zapędzania gwoździ i klepania metalów. Młota, młotka są różne gatunki:

Gładziwo. C. *perlík, kladivo*, (Weles.).

Obuch, czekan, I. *obuch, csekan*, Ł. *malleus rostratus*, (Stul.).

„Kijec, clava, kijan, kijanka,

kijanica, kijach, kijocha, Ł. *malleus ferreus*, *malleus lotorius*," (Mącz.).

Perlik, także. „W Polsce rudę przepaloną tłuką młotami ręcznymi, zwanymi *perlik* albo *kijania*," (Osin. Rud.).

MŁOCISKO. N. *Hammerstiel*, trzonek młotowy.

MŁOTNIK. Ł. *malleator*.

„Który młota używa," (Mącz.).

PROBÓJ. F. *mandrin*.

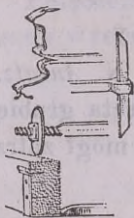
Ćwiek w sposób szczypców zgięty z dwoma ostremi końcami.

NACIĄG, ŚCIĘGACZ. F. *tirant*.

Żelazny pręt, po końcach opatrzony *kotwiami*, do naciągania dwóch przeciwległych ścian, lub napięcia czego tym podobnego.

KOTEW', KOTWA. C. *kotew*, (Dobr.). *kotwa*. F. *ancre*. N. *Anker*.

Koniec żelaznego naciągu strzępiasty lub innym sposobem tak urządzony, iżby z muru lub przez mur, w którym się osadza, przy użyciu wielkiej nawet siły, wydobyć się nie mógł. Kotwi jest kilka odmian:

K. strzępiasta.

K. uchata.

K. śrubowa.

K. kolankowata; ta ostatnia do drzewa tylko zwykła się przytwierdzać.

SPONA, ZWORA, KLAMRA, ANTABA. Ł. *ansa*, *fibula*. F. *crampon*. N. *Klammer*.

Spięcie metaliczne do łączenia brył ciosu używane. Jest:

S. kaniasta, Ł. *subscus ferrea*, F. *cr. à double queue d'aronde*.

S. probojowa, Ł. *uncinus*. N. *Höckchen*.

Spona kaniasta drewniana używa się do łączenia obok leżących tramów, a u Starożytnych także z twardego drzewa i do łączenia kamieni ciosowych używaną bywała.

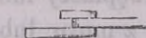
Jest nadto spona zewnętrzna i wewnętrzna utajona.

„Zwora, wszystko czem się jaka rzecz wiąże, spaja jako *ankra* do murów, *szpaga* do drzewa,” (Włod.).

„Swora patrz *sfora*. Sworowany, spojony, spięty, zbity razem,” (Włod.).

WĘZEL. Ł. *nodus*. W. *nodo*. F. *noeud*. N. *Knote*.

Pewny sposób wiązania prętów żelaznych. Takie węzły według potrzeby robią się różne i tak jest:

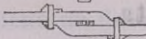
W. krukowy.

W. kleszczowy, a ten ze śrubą lub bez niej.

W. zawiasowy, i

W. rozjętny.

BRÓDKA, OSADKA. C. *prjsada, zrost*. N. *Ansatz*.

Część żelaznego pręta grubiej odkowana, aby się na niej mógł zatrzymać i opierać.

SWORZEŃ. Ł. *stilus*. F. *boulon*. N. *Bolzen, Döbel*.

Jest to gwoździe żelazny wielki, okrągły, z głową obszerną i końcem tępym, przedziurawionym dla przedziergnięcia klinka lub szczypczyków, albo też

nacięciem jest opatrzony, dla przyjęcia *bieguna* śruby.

„*Biegun u śruby, macica. N. die Schraubenmutter,*” (Lind.).

STRZEMIE, PĘTLICA. Ł. *ansa, fibula.* F. *étrier.*

Na sposób siodłowego strzemia zrobione żelazto do związywania i zawieszania tramów.

ZAMECZNIK, ŚLÓSZARZ. C. *Zamecznik.* N. *Schlosser.*

Rzemieślnik, który z żelaza zamki robi i tym podobne rzeczy.

BLACHA. Ł. *lamina.* F. *tôle.* N. *Blech.*

Klepane młotem, albo z pomiędzy walców na cienkie płatki ciągnięone żelazo, miedź, ołów i t. p.

BLACHARZ, BLACHOWNIK. Ł. *laminarius.*

Rzemieślnik robiący wszystko, cokolwiek się robi z blachy.

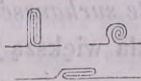
„*Blacha, blachetka, blachownik, lamina, laminarius,*” (Mącz.).

SKŁADAĆ BLACHY. Ł. *compaginare.* N. *fallen.*

Zaginać, składać blachę, do roboty przygotowując.

OBRĘBEK. F. *couture, ourlet.* N. *Saumrand.*

Połączenie blach przez zachylenie ich brzegów szew w robocie blacharskiej.

Obrębek jest:
stojący i
leżący.

VI. Wyrazy ściąające się do sklepień.

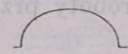
SKLEPIENIE, SKLEP. C. *klenuti, sklep*, (Weles.). I. *luk, obluk, bota, svod*. Ł. *fornix, concameratio, testudo*. F. *voûte*. N. *Gewölbe*.

Pokrywa kamienna, złożona z osobnych przyciosanych do tego kamieni, albo też zlepiona z cegły, z nieokrzęsanych lekkiego kamienia ułamków, za pośrednictwem wapna lub gipsu.

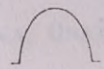
„Sklepienie bierze się często za *półap* sklepiony,” (m. W.).

Sklepienie półkolne, pełne, F. *voûte à plein cintre*, sklepienie którego strzała równą jest połowie cięciwy, czyli którego linią tworzącą podniebienie jest półokręgu koła.

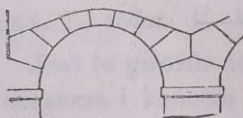

S. nagięte; zniżone, spłaszczone, R. *zżatyj svod*, F. *voûte surbaissée*, sklepienie którego strzała mniejsza od połowy cięciwy.

S. podwyższone, wzniosłe, podniosłe, F. *voûte surhaussée*, sklepienie, którego strzała większą jest od połowy cięciwy.

NASADA SKLEPIENIA, POCZĘCIE, ŁOŻYSKO. R. *stopa swoda*. F. *naissance*.

Miejsce, od którego pochodzi się wznosić sklepienie.

nie raczej brzeg sklepienia którym się dotyka ściany albo swej podpory.

WSPORA. Ł. *incumba*. F. *retombée*.

Kamień właściwie do sklepienia nienależący, jednej wszakże krzywości z podniebieniem jego. Jest to raczej podstawa kosza albo łuku sklepieniowego.

„*Incumba est lapis aut pars columnae, pilae, cui incubit onus fornicis,*” (Vitruv.).

„*Incumba, koszu grunt, frambugi wspora,*” (Knap.).

WEZGŁOWIE, WEZGŁOWNIK, NADRAST, ZAPAŚNIK. W. *imposto*. F. *imposte*. N. *Kämpfer*.

Kamień płaski, wydatny, bezpośrednio pode wspaną sklepienia na słupie albo na ścianie leżący.

„*Nadrast* (archit.), gzyms sklepienie podpierający, N. *der Kämpfer,*” (Lind.).

„*Zapaśnik,*” (Roug.).

„*Kämpfer, właściwie bojownik, zapaśnik.*”

ZWORNIK, KLINIEC, SKLEPIENIEC, SKLEPNIK. R. *klin*. F. *vousoir*.

Każdy do składu sklepienia wchodzący kamień na wzór klina ociosany, klińcem by zwać można; *sklepnikiem* zowie Bohusz, tak też nazywają wapiennicy kamień wapienny służący do zasklepienia po nad ogniskiem pieca wapiennego.

Kliniec nazwany od postaci; *zwornik* od zwierania się wespół z podobnemi sobie; *sklepnik* zaś właściwiej wyraża tego, który sklepi niż rzecz do sklepienia służącą. A przeto lepiej go może *sklepińcem* albo *zwornikiem* lub *klińcem* nazywać.

TANIĘTY. F. *claveaux*.

Klińce poziomego sklepienia, mające z postaci

jakieś podobieństwo do klawiszów *pantalonu*, które się tak nazywają od *tan, taniec*.

ZAMEK, ZAWÓR, ZAWORNIK. C. *klin*, (Welles.). R. *zámok*. Ł. *cuneus*. W. *sarraglio*. F. *clef, mensole*. N. *Schlussstein*.

Najwyżej w sklepieniu leżący środkowy kamień, połowy jego zwierający. Niektórzy przetłumaczywszy dosłownie obcy wyraz *clef, Schlussstein, kluczem* zowią ten kamień w sklepieniu. W prawdzie klucz jest narzędzie równie do otwierania jak do zamykania służące, przeto też w obcych językach wyraz jego mógł być stosownie użytym za miano kamienia sklepienie zawierającego. Ale w językach sławiańskich *klucz* pochodzi albo od wyrazu *kluczyć*, w około biegać, albo od *kluczki, kruczka*; dlatego rozumiemy iż zgodniej jest z naturą mowy naszej *Schlussstein* przez *zamek*, niż przez *klucz* tłumaczyć.

„*Zawor, zawornik, kamień sklepienie zawierający,*” (Włod.).

CZOŁO. F. *tête d'une voûte*.

Pionowy koniec czyli brzeg przez całą grubość sklepienia uważany.

STRZAŁA. F. *flèche, montée d'une voûte*.

Największa wewnętrzna wysokość sklepienia.

CIĘCIWA, OTWORZYSTOŚĆ. F. *base d'une voûte*.

Największa wewnętrzna szerokość sklepienia.

„*Otworzystość jak cerkla.*”

PODNEBIENIE, LICE. Ł. *camerae coelum, concavitas*. F. *intrados, douelle*.

Wewnętrzna, wklęsła powierzchnia sklepienia.

„*Podniebienie na kształt nieba ogarniające co.*”

Podniebienie w budowaniu *strop, sklep*," (Lind.).

„Zasklepił dom tramami i *podniebieniem* cedrowem," (Bud.).

„Kość słoniowa swym glansiem wygląda przed-sienie i lustrowne tło sali; strop i *podniebienie* barczą twarde murlaty."

W budowaniu zatem podniebienie znaczy każde jego pod niebem nakrycie, *podniebienie*; jednakże biorąc część za całość, nazwaliśmy podniebieniem wewnętrzną powierzchnię sklepienia, równie jak zowiemy podniebieniem w gębie.

„Przyschnął język mój do podniebienia mego," (Skarga.).

Naostatek, gdy jest *nice* strona odwrotna czego, *lice* zaś strona przodkowa, azali tedy nie byłoby właściwiej nazywać *licem*, *intrados*, a *extrados*, *nice* sklepienia.

GRZBIET, NICE. Ł. *convexitas*. F. *extrados*.

Zewnętrzna czyli wypukła powierzchnia sklepienia.

PACHA. F. *reins de vouite*. N. *Gewölbewinkel*, (Penth.).

Miejsce próżne po nad grzbietem, między wsporą sklepienia a ścianą, jak jest w sklepieniach kolebkowatych, baniastych, owszem we wszystkich, w których łożysko na nieprzerwanej podstawie jest umieszczone. *Pacha* zatem nie jest częścią sklepienia; mówi się bowiem *reins vides*, gdy nie są murem założone i także *remplir les reins d'une vouite*. A przeto wyraz *barki*, jak radzą inni, wyrazu *reins* tłumaczyć nie może. Co do samego wyrazu *pacha*, ta jest u człowieka pod ramionami i przy łędźwiach, w rzeczach zaś nieżywotnych i w ogólności znaczy *otworzystość, brózdę, jamę*. Jakoż:

„Wewnątrz sztuk obwodowych koła, porobić trzeba *pachy*,” (Sol. Archit.).

Pachnę, pachnąć, azali nie odpowiada francuzkiemu *épanouir*?

R. *pachat' ziemi*, orać, ryć, otwierać, brózdować.

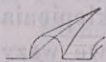
Nakoniec wyraz ten *pacha*, w sklepieniu oznaczający tam właśnie miejsca próżne nad grzbietem, gdzie tuż przy nich są w samém sklepieniu miejsca najslabsze; *slabizny, pachwiny*, nadarza się dobrze do wytłumaczenia *reins* francuzkiego.

Kosz. F. *rétombée d'une voûte d'arête*.

Jestto rzeczywiście *pacha* i ta część sklepienia która ją obejmuje, ale tylko w sklepieniach *krzyżowych wylotowych* i z tego względu im podobnych. *Pacha* jest jak brózdka wciąż idąca, *kosz* zaś, jako *kosz młyński*. Ztąd niechybnie, Knapski *incumba* przez *koszu* czyli *kosza grunt* tłumaczy. Ztąd także sklepienia krzyżowe i inne, mające *kosze, koszowemi* zowią.

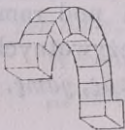
WYLOT. F. *lunette*. N. *Ohr*.

Oblączyste otwory przy nasadzie sklepienia, na okna, drzwi albo dla odwrócenia w pewne miejsca *parcia* i ciężaru sklepienia.

Mówi się przebić co *na wylot, wskrós*. Także *wylot* w strzelbie, otwór jej końcowy. Komin *wylotowy*, komin prosty, obszerny, przez który niebo widać.

ŁUK, ŁĘK. C. *obluk* (Dobr.). Ł. *arcus*. F. *arc*. N. *Bogen*.

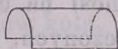
Pas sklepiony, od wspory do wspory przez sklepienie idący, albo tylko zamykający otwór w ścianie uczyniony.

„Arcus łuk, też sklep albo podsienie jako w mieściech przed domy bywają,” (Mącz.).

„Arcus kabląk,” (Rogal.).

Właściwiej używać łuku, niż kabląka; chyba wtedy tylko, kiedy przez porównanie z kołowym łukiem, opisujemy jaką postać krzywą, np. kablączysty, pełen łuków, kabląkowany nakształt łuku.

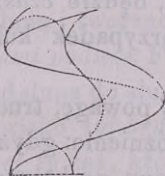
KOLEBKA, S. KOLEBKOWATE, ŻŁOBIASTE, BECZKOWATE. R. korobczatoj swod. W. tonelle, volta a botte. F. tonnelle, v. à berceau N. Tonnengewölbe.

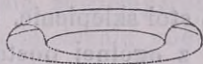
Sklepienie o podniebieniu walcowatym przy osi poziomej.

K. stoczysta, schodowa, R. odłohoj swod, F. v. à descente droite, v. rempante. N. ein schräge angehendes Tonnengewölbe, kolebka, której oś nachyloną jest do poziomu pod pewnym kątem.

K. ślimakowata. F. v. en limaçon, N. Schneckengewölbe; kolebka, której oś jest skrętem linii spiralnej. Najduje się pod stopniami schodów spiralnie zwiniętych.

K. Obrączkowa, pierścieniowata, F. v. annulaire, kolebka której oś jest poziomym okręgiem koła. Sklepienie którego podniebienie, do rozplatanego na dwoje i wydrążonego kółka ma podobieństwo.

SKLEPIENIE OSTROKĄGOWE. F. vouite en trompe.

Sklepienie, którego podniebienie jest powierzchnią ostrokągową, przy osi poziomej.

BANIA, S. BANIASTE, CZASZKOWATE. Ł. *hemisphaerium*.
 W. *cuppola*. F. v. *à dôme, à cul de four*. N. *Kugel-*
gewölbe, Helm, Kuppel, (Penth.).

Sklepienie, którego podniebieniem jest powierzchnia kulista, albo raczej utworzona przez obrót wirowy wydatnego łuku wszelkiej linii krzywej.

„Nie trzeba brać za jedno, *kopuły* (coupole), (powiada Borgnis), ze sklepieniem *czaszkowatem* (à cul de four), bo kopuła jest częścią budowli, okrągłą lub wielokątną, która się wznosi na czterech ścianach albo słupach łukami połączonych, rozmieszczonych na kwadratowym planie z rogami uciętymi.”

„Sklepienie w kościele ś. Piotra w Rzymie, stojące na podstawie ośmiokątnej, będzie *kopułą* inaczey *banią*, a Panteonu Rzymskiego, ponieważ stoi na podstawie takiej jak samo, będzie *czaszkowem* czyli *szczególniej* na ten przypadek *kulistem*,” (Kubicki).

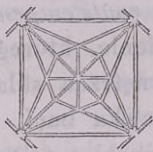
Wszelako, mimo przeważną powagę, trudno jest nam zgodzić się na takie rozróżnienie: gdyż *kubel*, *tambour*, w powietrzu wzniesiony, na którym w kopule, na przykład ś. Piotra stoi sklepienie, nie jest częścią *bani*; owszem tak z ogólnej postaci jako też przeznaczenia swojego, nie różni się od okrągłej, na ziemi stojącej ściany czyli *kubła*, *tambour*, Panteonu Agryppy. Nadto sklepienie kopuły ś. Piotra jest tej samej postaci a nawet bez mała wielkości co Panteonu; jednakże nikt nigdy całego Panteonu *kopułą* czyli *banią* nie nazwał. *Banią* zaiste jest samo sklepienie jak w jednej tak i w dru-

giej budowli, i każde im podobne; *kopułą* zaś, Ł. *tholus*, W. *cuppola*, F. *dôme*, nie jest samo sklepienie, lecz część budowli, z bani i kubła złożona i na wierzchu innej budowli dla powiększenia wysokości jej wnętrza przydana. A tak niemasz rzeczywiście osobnego sklepienia, które *kopułą* nazywaćby należało.

SKLEPIENIE GOTYCKIE, DWUŁUCZNE. F. *v. gotique, v. en ogive*. N. *Gothischer Bogen, Eselsrücken*.

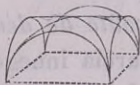

To sklepienie postać swą i nazwisko bierze od dwóch z sobą zetkniętych łuków koła, których promienie zawsze są większe od połowy ciężewy sklepienia.

Sklepienia gotyckie pospolicie są *krzyżowe*. W nich *żyły* (*nervures*) kamienne, zaokrąglone i nad powierzchnią wydatne, trzy różne mają nazwania: idące wprost od słupa do słupa i tworzące *dwułuki*, zowią się *łukami* albo *żylami podwoi*, F. *ares doubleaux*; idące po sklepieniu od słupa do słupa w kierunku przekątnych, biorą nazwisko *żył krawędzi* lub *strzałek*, F. *nervures d'ogive*; te zaś, które są między temi i tamtemi pośrednie, zowiemy *średnikami*, F. *tiercerons*. Przerwy na podniebieniu między temi troistemi żylami, zowią się *żagielkami*, *plachetkami*, F. *pendences*.

SKLEPIENIE KRZYŻOWE. W. *volta a croce, volta crociera*. F. *voûte d'arête*. N. *Kreutzgewölbe*.

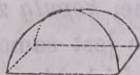

Powstaje ze wzajemnego przenikania się dwóch jednego promienia kolebek, ma krawędzie wydatne.

KOPANKA, S. KOPANKOWATE, S. KLASZTORNE. R. *ko-*
Nomenkl. Arch.

pełnojswod. F. *voûte à arc de cloître.*

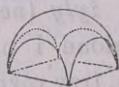
N. *Walmgewölbe, Klostergewölbe.*

Powstaje także z przecięcia się dwóch jednej wysokości sklepień kolebkowatych; lecz krawędzie w niem są wklęsłe. (Patrz początki Architektury Część II. licz. 13).

Niektórzy to sklepienie zowią *nieckowem*; ale że *niecka* jest wyraz zbyt powszedni, a wyraz *kopanka* zdrobniały od *kopani*, znaczy toż samo i nie tak jest pospolity; przeto od niego wolimy zwać *kopanką*, *kopanią*, lub *sklepieniem kopankowatem*, sklepienie, którego podniebienie do wnętrza niecki wyraźne ma podobieństwo.

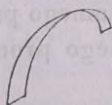
HELM, HELMOWE, ZAGIELKOWATE. F. *voûte en pendentif.*

Jestto sklepienie, którego powierzchnia wewnętrzna składa się w górze z odkrawka bani, w dole

zaś ze czterech kulistych trójkątów tejże bani. Owoż od tych trójkątnych płatków, które Francuzi zowią *pendences*, sklepienie całe *pendentif*, wzięło u nich swoje nazwisko. Od nich też do trójkątnych żagli podobnych, niektórzy i u nas to sklepienie *żagielkowatem* nazywają. *Cholm*, *helm* w całej Słowiańszczyźnie oznacza *pagórek*, ztąd i zbrojne pokrycie głowy, jako też do niego podobne sklepienie, zdało się *helmem* nazwać tymczasem, nim właściwszy wyraz jego nie zastąpi.

SKLEPIENIE ODNOŚNE, ODWODOWE. F. *voûte de décharge.*

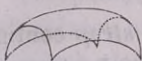
Odnoszące część parcia innego sklepienia na podporę bardziej oddaloną niż jest podwas tamtego.

SKLEPIENIE SKOŚNE. F. *v. en biais*. N. *Schrägbogen*.

Sklepienie nie na symetrycznej podstawie wzniesione. Nie jest ono powierzchnią kosej, ani też jest koniecznie położone na płaszczyźnie ukośnej do poziomemu.

SKLEPIENIE ŻAGLASTE, PARCIASTE.

Szczególny gatunek sklepienia, którego wewnętrzna powierzchnia ma podobieństwo do czworokątnego żagła czyli *parci* wiatrem wydętej. Tworzenie się jej widzieć opisane: począt. Archit. Część II. licz. 12.

„*Part, parć*, płótno grube jak żaglowe,” (Lind.).

PŁACHETKA, S. KOZUBKOWATE. F. *voussure*.

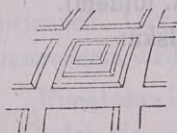

Tak zwiemy w powszechności każdą powierzchnię krzywą służącą do połączenia, zlania, zgodzenia (*raccorder*) dwóch lub więcej powierzchni prostych albo krzywych. *Płachetka nad oknami lub drzwiami*, F. *arrière voussure*, jestto powierzchnia łącząca wierzchnie krawędzie wewnętrznego ich z zewnętrznym otworem, gdy te są odmiennie postaci.

Kozubkowate od podobieństwa do połowy kobiałki od poziomek *kozubkiem* zwanej.

WNĘKA, KOSZYK, KASZETON SKLEPIENIOWY. Ł. *lacuna*.

F. *Caisson*. N. *Lücke*.

Zagłębienie podniebienia w sklepieniu pomiędzy jego więzami uczynione.

„*Kaszeton*.”

VII. Wyrazy ściągające się do stropów i pułapów drewnianych.

STROP, u. C. *strop*, lacunar (Weles.). *strop* contignatio, *podłaha*, tramów spojenie, (Palk.). Ł. *lacunar*, *laquear*, *tabulatum*. W. *soffitto*. F. *plancher à soffite*. N. *Deckenstück*.

Strop znaczy każde pokrycie budowli wewnątrz jej poziomie uczynione, a które nie jest sklepieniem.

W ogólności odpowiada zupełnie włoskiemu *soffitto*, w szczególności zaś łacińskie *lacunar* tłumaczy.

„Strop prosty, proste tarcicami posłanie na belkach: futrowany, żłobkowany,” (Włod.).

„Pułap, *strop*,” (Włod.).

„Powąła, stolowanie, *strop*,” (Lind.).

„Leżą balki miedziane na tych *strop* mosiądzowy,” (Warg. Rzym. Ch. i Pog.).

„*Stropy* zasię z tablic albo słoniowych albo mosiądzowych złocistych bywały, albo je złotymi blachami kryto, albo balki miały złote blachy, a w samym stropie,” (we wnękach jego) „rozsadzone kamienie drogie tkwiały,” (Idem. ibidem).

Godzi się więc mówić po polsku:

Strop albo

S. pospolity.

S. wytworny.

S. spiżowy.

S. drewniany.

Strop, sam ten wyraz, może jeszcze mieć jakieś powinowactwo z wyrazem *strzepię*, *nastrzepiam*; znajdujemy bowiem w Słowniku Volkmara „*ustrzepiam*, variis coloribus distingo.”

STROP WNEKOWY, KOSZYKOWY, WYTWORNY. Ł. *lacunar*.
F. *plafond à caissons*. N. *Felderdecke*.

Strop mający na swoim podniebieniu zagłębione wklęsłości, na podobieństwo tych, jakie się po sklepieniach dają widzieć, *wnekami* albo *koszykami*, F. *caissons*, nazywane.

POWAŁA STROPU.

Stropowe belek osnowanie, czyli pokład z samych belek.

PULAP, POŁAP.

„*Pulap*, pokład belek razem z podłogą i sufitem między piętrami,” (Kubic.). Wyrazu tego znaczenia pierwotnego trudno nam dociec, dzisiaj zdaje się być równie jak strop ogólnym tylko wyrazem.

„*Pulap*, *strop*,” (Wujek, Włod.).

Jednakże, ostrzegają nas o różnicy następujące uwagi:

„*Pulap*, pokład belek pod sufit, powała z wierzchem i podłogą, między piętrami; różniący się tém od stropu poddasznego.”

Pułapem na Rusi zowią wzdęte stolowanie po świrnach. Używano też czasem tego wyrazu i do oznaczenia wzdętego pomostu na okrętach:

„Runąłółowiem obarczony *pułap* galery,” (Lind.).

Godzi się nakoniec domysłać, azali *pułap* nie powstał z przetworzenia wyrazu *pałub*? a tak do nazwania wzdętych stropów byłby właściwszym.

PUŁAP OBLĄCZYSTY. F. *voûte postiche*.

Pokrycie na podobieństwo sklepienia z tarcic ukształtowane. Tarcice jedne grubsze, w kołowe dzwona powiązane stanowią żebra, drugie cienkie składają podniebienie tego z drzewa udawanego sklepienia.

PUŁAP ŚLEPY.

„Pułapem ślepym zowią wypełnienie deskami: miejsca w pośrodku między belkami dla nasypiania pod podłogę gruzu.”

STOLOWANIE, STOŁOWANIE. Ł. *tabulatum*. W. *solare*. F. *plancher*. N. *Bretterdecke*.

Pokrywa z deszczek na powale stropu rozpostartych.

„*Stolowanie* pokrycie podłogi deskami w pospolitych izbach,” (Mącz.).

„*Stołowanie, stolnia*,” (Lind.).

„Nie uwiodą mnie swym pozorem złociste *stolowania*, ani marmurowe słupy; nie przestanę być przezto pamiętnym ludzkiej nietrwałości,” (Lind.).

POSOWA, SCIEL. (etym. *posuć, posypać, nastać*).

Tanie z deszczek, chrustu, albo żerdzi czyli drabiastu na belkach posłanie gliną polepione.

„*Posowa, confignatio, intabulatio rudis casae*,” (Knap.).

„Nie stworzą się razem skarby ni świetna w czubie korona, ni w *posowach* złote grona,” (Ryb. gęśl: Lind.).

„*Posowa* inaczej nazywają *ściel*.”

OCZEP, MURŁAT, Ł. *fascis*. F. *lambourde*. N. *Bandholtz*.

Oczep od oczepienia, znaczy tram wedle ściany albo w niej położony, w którym się oprawiają koń-

ce innych tramów, raczej grząd albo belek stropowych.

PÓLGRZĘDEK, MIĘDZYSIĘG, SZTYCHÓWKA, RYGIEL. Ł. *interpensiva*. W. *travo trapendente*. F. *chevêtre, entretoise*. N. *Stichbalke, Kurtze Balke*.

Krótką belką pomiędzy dwie rzędem leżące osadzona, od jednej do drugiej sięgająca.

OKNO STROPOWE. F. *enchevêtrure*.

Jestto otwór na wschody albo na komin pomiędzy belkami w stropie zostawiony.

PODCIĄG, SIESTRZAN. C. *mistrowa hrzada*, (Palk.). W. *travo grosso*. F. *sommière*. N. *Träger*.

Siestrzan, (etym. *średni-tram*), belka w stolowniu trzymająca na sobie przeszło innych belek.

„Podciąg, Tragbalken,” (Lind.).

Po czesku może dlatego nazwana *mistrzową grzędą*, iż zwykle w staroświeckich domach, na tej belce wyrąbywano czas postawienia i nazwisko stawiciela, cieśli starszego czyli architekta, którego dawniej zwano *mistrzem, magister*.

PODMIOTKA, PODSIEBICIE, PODSIEBITKA. F. *plafond*.

Podmiotka od miecenia, miotania z pod spodu.

„*Podsiebitka*, sufit, wapnem z gipsem na trzecinę bitą wyprawny strop,” (Sierak.). Ale tu raczej nazwać chcemy kamienną tylko jego skorupę i oraz część do przytwierdzenia jej potrzebną, a widzianą z pod spodu w stropach podrzucanych wapnem.

Podsiebitka chociaż bardzo dawny lecz źle zrobiony wyraz; sufit zaś mieści w sobie wyobrażenie całej roboty z drzewa, kamienia, a nawet kruszcu, jednym słowem jestto strop wszelki; gdy przez

podmiotkę oznaczyć chcemy to tylko, co się do niego podrzuca, z pod spodu miece.

„*Podsiebiecie* jest pułap płótnem albo czem podobnem wybity,” (m. W.).

NASYP, NASPA.

Ziemia albo gruz na pułap ślepy dla ciepła nasypane.

VIII. Wyrazy ściągające się do tła czyli pawimentów.

TŁO, POKŁAD. I. *tla*, *pod*, *poljana*, *poplocsenje*, *pomost*, (Stul.). Ł. *pavimentum*, *stratum*. W. *pavimento*. F. *aire*, *paré*. N. *Fussboden*, *Boden*.

Dno budowli, pokoju, to jest: pomost w nich wszelki, bądź kamienny, bądź drewniany równo z poziomem dany.

„Położył *tło* kościoła kosztownym marmurem,” (Wujek).

„Nie wiem dlaczego *tło* wolą zwać *pawimentem*,” (Budny).

„*Pavimentum*, *astrych* albo urównane, albo ulepione *dno*, niektórzy *tło* zowią,” (Mącz.).

„Przykrył ściany cedrem ode *tła* aż do wierzchu a *tło* położył tarcicami,” (Budny).

Tła starożytne rzymskie ze trzech warstw pospolicie złożone były: pierwsza z pod spodu *statumen*, *posada*; druga *rudus*, *rumowanie*; trzecia *nucleus*, *polepa*, w której osadzano kamienną posadzkę.

„*Nucleus pavimenti polepa*,” (Knap.).

TŁO ODLEWANE. Ł. *signinum opus*. W. *astrato composito*.
N. *gegossener Estrich*.

Z czerepów naczyń lub ułamków cegły zmaczanych w kąpieli wapiennej, ulany pokład.

TŁO MAZAIKOWE, DROBNOKOSTKOWE. Ł. *sectilia*. F. *pavé en mosaïque*.

Z drobnych kostek różnokolorowego marmuru albo też ze szkła kolorowego obrazowo, tło na wapie wysadzane.

Mozaika z greckiego *mosaikon*.

POMOST, POKŁAD, GAĆ.

Pomost właściwie znaczy drewniany pokład do tramówgwoździami przytwierdzony, jak na mostach i po stajniach. *Pokład* zaś bywa kamienny lub drewniany, to jest: bruk i pomost. C. *pomost* (kamienny równie i drewniany) (Weles.).

„*Pomost, posta, pokład*, w niektórych krajach mówi się *ściel*,” (Włod.).

„*Viastrata*, brukowana, *nagacona droga*,” (Mącz.).

U Rusi litewskiej *hajcio* (gać) płacha drewniana (etym. *haj*, *gaj*).

POMOSCIANA. N. *Bretterbrücke*.

„Most na ziemi leżący, nie na palach, jakie na miejscach sapowatych bywają,” (Lind.).

PODŁOGA. Ł. *coaxatio*. W. *tavolato, palco*. F. *plancher*.
N. *bretterner Boden*.

Tło pospolite z tarcie usłane.

PODŁOGA ŚLEPA.

Która się kładzie pod posadzkę tafłową.

LEGARY. F. *lambourde*. N. *Träger*.

Podkładziny, do których się podłoga przytwierdza.

KLEPISKO, BOJOWISKO, TOK (na Rusi). F. *aire*. N. *Dresch-tenne, Tenne*.

Tło pospolite, na którym zboże cepami wymłaca, robi się z gliny, piasku i plew zbożowych.

POSADZKA.

Drewniana i kamienna:

P. drewniana, F. *parquet*, wysadzenie powierzchniowe tła tablicami z drzewa twardego. Każda osobna posadzki takiej tablica *taflą, stolnicą* się zowie, F. *feuille de parquet*.

P. kamienna, F. *carrelage*, wysadzenie powierzchniowe tła tablicami rodzinnego albo z sztucznego kamienia. Każdą osobną takiej posadzki tablicę, *plytą* albo *kostkownicą* nazywaćby można zowią jednak także *posadzką*. I. *kostkavica, Ł. abacus* (Stul.). F. *carreau*, bo to jest pewne kamienne kwadratowe wieko, tablica.

U Rzymian starych posadzki kamiennej te rodzaje w używaniu były: „*sectilia* posadzka drobna wytworna, *tesselata*, kwadratowa; *spica testacea*, wydana na storcz i ukośnie kładziona; *favies* posadzka sześciograniasta,” (Lind.).

IX. Wyrazy ściągające się do więźby i krycia dachów.

DACH, KRYT, POKROWA. CHOCHOŁ. I. *krow, pokrow, krowlja*, (Stul.). C. *krow, kryt*. Ł. *tectum*. F. *comble*. N. *Gedeck*, (Weles. et Palk.). *Dach, Tach*.

Dach powstaje z dwóch istotnych swych części:

wieżby i krycia, które razem stanowią wierzch i pokrywę budowli. Więżba bądźto jest z kamienia, drzewa albo żelaza, służy do osadzenia płaszczyzn pochyłych *krycia*, które zowią się *polaciami* dachu.

„*Szczyt, dach*,” (Lind.).

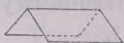
„*Kryt*, (Aigner).

„*Chochół, Ł. culmen, tectum*,” (Mącz.).

Wyraz ten ostatni pochodzenia ruskiego, znaczy właściwie *czuprynę, czub* na głowie; wszelako, gdy już jest zaciągniony do mowy polskiej jako wyraz cieszliczy mógłby się nadać do nazywania takich tylko dachów, które są ostro zakończone, jak na dzwonicach i tym podobnych wieżach.

„Zamiast niemieckiego używaniem aż nadto utartego wyrazu *dach*, czyby nie można powoli wprowadzić ten słowiański, *pokrowa*; odpowiada polskim: *pokrycie, zaszczyconie, obrona*.”

DACH SZCZYTOWY, DWUPOŁY, DWUOKAPOWY. Ł. *tectum displuvium, pectinatum*. F. *à deux égouts, à deux versants, comble à pignon*. N. *Satteldach, Giebeldach*.

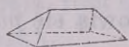
Dach na dwa okapy, o dwóch polaciach, z obu stron zamknięty ścianami trójkątnymi, które się *szczytami* zowią.

DACH PÓLSZCZYTOWY, JEDNOPOŁY, JEDNOOKAPOWY, POJEDYNCZY, PULPITOWY. F. *comble à pente, appentis*. N. *Taschendach, Puttdach*.

Dach, u którego jedna krokiew' do pionu ze ścianą jest ustawiona.

DACH NAMIOTOWY, WIELOPOŁY, WIELOOKAPOWY. Ł. *tectum testudinatum*. F. *comble à croupe*. N. Zelldach, Walmdach.

Dach mający trzy, cztery i więcej połąci stoczystych.

DACH STOŻKOWY, WKŁOOKAPOWY. F. *comble conique*.

Dach postaci ostrokątowej.

SZCZYT, ŚCIANA SZCZYTOWA. C. *lomenice*, *sstjt* (szczyt). Ł. *fastigium frontispicium* (Palk). *sstjt*. *hlawiny*, *próczelj* (przyczolek), *lomenice frontispicium*, (Dobr). Ł. *fastigium*. F. *pignon*. N. *Giebel*.

Jestto trójkątne przedłużenie ściany sięgające brzegów dachu.

„Szczyt jest ściana poprzeczna kliniec równo z dachem wypuszczone, poddasze zakrywająca. Bierze się także *szczyt* za sam grzbiet dachu,” (m. W.). Słowem *szczyt* niby tarcza, zasłona poddasza i w tem rozumieniu jedynie używany byłby powinien.

PRZYZOLEK, CZOŁO, CZOŁONA. Ł. *frontispicium* F. *fronton*. N. *Vorgiebel*.

„Przyczolek, przodkowy szczyt domu,” (Lind.).

„Przyczolek, szczyt,” (Rog.).

„Czoło, czołona,” (Aigner.).

OTOCZYNA, POLE PRZYZOŁKA. Ł. *tympanum*. W. *tamburo*. F. *tympan*. N. *Giebelsfeld*.

Miejsce trójkątne w przyczółku budowli, otoczone wydatnym krajnikiem.

WIĘZBA, WIĄZANIE. F. *carcasse d'un toit*.

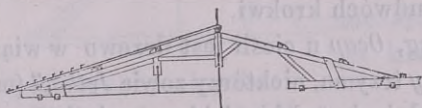
Rusztowanie wszelkie czyli łoże niejaki, na którym leży pokrycie dachu.

„Wiązanie dachowe, jako krokwy, jętki, i t. p.”
(m. W.).

WIĄZAR, WIĄZAREK, WIĄZACZ. Ł. *tetriarium*, (Rondelet).

W. *terzara*, *castalderia*, (Penth.). F. *ferme*. N. *Binder*.

Wiązanie złożone z dwóch krokwi po końcach jednej belki oprawionych, i wszystkich posiłkujących je części.

Albo raczej para krokwi z calem wewnętrznym ich wiązaniem.

wnętrznem ich wiązaniem.

WIESZAR, WIESZAREK. N. *Hangewerk*.

Szczególny wiązar, w którym belka zawieszona jest na krokwiach za pośrednictwem *stojców* albo *kleszczy*.

POWAŁA WIĘZBY, KRATA. Ł. *eschora*. F. *base*, *grille*.

N. *Schwellenwerk*.

Wiązanie kraciaste, które się robi dla dania posady dachom więzby drewnianej.

PODKŁADZINA, PODWALINKA, PŁATWA, MURŁAT. R. *stien-*

nij lezeń. F. *plateforme*. N. *Mauerlatte*.

Tramiki położone wzdłuż ściany, na których spoczywają belki należące do powały dachowej.

„W ścianach murowanych zowią się *murlatami*, w drewnianych zaś *płatwami*.”

Wszakże to rozróżnienie nie jest trafne: gdyż *płatwa* równie pochodzić może od francuzkiego *plateforme*, jak *murlat* od niemieckiego *Mauerlatte*.

A przeto we wszystkich zdarzeniach, drzewo takie

za podkładkę służące, możnaby dobrze nazwać *podwalinką* albo *podkładziną*.

„*Podwalinami, podwalinkami*, w budowaniu są wszystkie te drzewa, które za fundament są położone, a są grubsze od ścian które trzymają,” (m. W.).

JĘTA, JĘTKA, PŁATWA. I. *roznica* (różnica), (Stul.). Ł. *transtrum*. F. *entrait, tirant*. N. *Dachbalken, Querbalken*.

Belka dachowa, w której po końcach osadzają się spodki obudwóch krokwi.

„*Podciąg, Ocap* u cieśli jest drzewo w wiązaniu, które *banty* trzyma, niektórzy zowią *Jętka*,” (m. W.).

„W stodołach nad klepiskiem mają być zasłane *jętki* na zboże niedosyc sucho zwiezione,” (Kluk. u Lind.).

Jęta, Jętka, (etym. *jąć, ująć*, chwyciwszy trzymać). Te obadwa polskie wyrazy najwłaściwszemi być się widzą do nazwania tego, co francuzi zowią *entrait, tirant*: raz że odpowiadają należycie znaczeniu tej części wiązania, a potem że już są używane i w temże samem podobno znaczeniu. Wprawdzie używany z nich jest tylko jeden zdrobniałego zakończenia, *jętka*, lecz może też być do większej i znakomitszej roboty użyty *jęta*, tak, jak jest *piętka, pięta*.

„*Balki, Bontramy*,” (Sierak.).

„*Płatwa*,” (Mącz.).

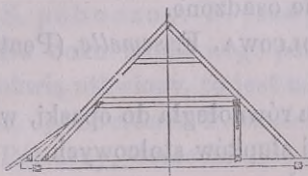
KROKIEW', KROKWA, KROKWIA. C. *krokiew*, (Palk.). R. *stropilo, lehel*. Ł. *cantherium*. F. *arbalétrier*. N. *Sparren*.

Każdy z dwóch długich a cienkich tramików na podobieństwo ramion litery A *krok* formujących.

PODKROKIEW'. F. *faux arbalétrier*.

Pod krokwią dla jej wzmocnienia dana połówkowa krokiew.

ROZPORA, PAS, BANT. Ł. *transversarius, transtillum*. W. *travicello, traverso*. F. *faux-entrait, entrait retroussé*. N. *Riegel, Kehlbalken*.

uginające się odpycha.

Ztąd też i nazwisko F. *faux-entrait*.

GRZĘDA, ROZPORA WYŻSZA. F. *petit faux-entrait*. N. *Hahn-balken*.

Mniejsza i wyżej nad pierwszą położona rozpora, nazywa się czasami z niemiecka *Hahnbalke*; jakoby kurową grzędą. Ztąd przysłowie:

„daj kurowi grzędę on chce wieży.”

STOLEC DACHOWY. C. *stolec krowu*, (Dobr.). N. *Dachstuhl*.

Znaczy pewną część więźby dachowej złożoną z pasów, opasek, ław i słupków. Na niej wspierają się krokwie, ztąd też dachem stolcowym każdy ten dach zwiemy, do którego więźby *stolec* wchodzi.

PAS STOLCOWY, BANT, ROZPORA STOLCOWA. N. *Spannriegel*.

Jestto rozpora łącząca opaski, która pod rozporą krokwi tuż się znajduje. „*Szpanrygiel* leży pod *kielbalką*,” (Roug.).

OPASKA. F. *semelle*. N. *Dachstuhlsette*, (Pent.).

Podkładzina na wierzchach słupków stolcowych pod rozporami krokwi wzdłuż dana.

SŁUP, SŁUPEK, SZTYBER. N. *Dachstuhlssäule*.

Słupek wchodzący do składu dachowego s tołca
Jest:

S. s t o j ą c y, czyli pionowy, podług krokwi.

S. l e ż ą c y czyli ukośny.

Słupców wierzchołki związane są opaską, a ich
spodki stoją w ławie osadzone.

ŁAWA, PODWALINA STOLCOWA. F. *semelle*, (Penth). N. *Dachstuhlschwelle*.

Jestto podwalina równoległa do opaski, w której
są utkwione spodki słupków stolcowych.

„Ława,” (Sierak.).

„Sztymbry, które unoszą opaskę, stoją na podwa-
linie,” (Roug.).

PRZYPUSZNICA, PRZYSUWNICZKA. F. *coyer, coyau*. N. *Auf-
schöbling, Knagen*.

Kliny długie do wierzchu krokwi przybite, dla
nadania im potrzebnej spławistości.

„Przypustnia, zowią także przysównia,” (Kubic.).

„Przysownicзки, są kliny długie do krokwie przy-
bite, aż za ścianę wychodzące, na których obdach
leży, F. *coyau*,” (m. W.).

STORCZYK, STOJEC, SŁUPIEC WISZĄCY. I. *grèda od naku-
pja, stup, temelj*, (Stul.). Ł. *columen, arrectaria*. W. *puntello, monaco, colmello*. F. *pointal, poignon*. N. *Dachspitze, Giebelspitze*.

Słupek wtrącony pomiędzy krokwie, albo pomię-
dzy rozporą i podkrokwia zawieszony, a przeto
służy do zawieszenia jęty na krokwiach.

„Słupiec w wiązaniu drzewa co od wierzchu kro-
kwy do płatew, albo do belek idzie *arrectaria*,”
(Mącz.).

„*Arrectaria*, słupiec, kleszcze,” (Knap.).

„*Arrectarius*, podniesiona deszczka, która zwłaszcza prosto stoi,” (Mącz.). Właśnie to będzie: S. czyli stojec kleszczowaty, F. *poinçon moisé*, z dwóch deszczek złożony.

„*Arrigere*, podnieść, nastorczyć.”

S. poboczny, F. *faux poinçon*.

Na boku środkowego pomiędzy rozporą i podkrokwią utkwiony, to jest mimo środka leżący.

KLESZCZE. Ł. *arrectaria*. F. *moise*.

Pólczyny, deszczki albo tramiki po dwa razem sposobem kleszczów obejmujące i wiążące inne drzewo.

Kleszcze w wieszarkach użyte bywają w miejscu stojców, albo mieczów.

ZASTRZAŁ. Ł. *capreolus*. W. *chiave*. F. *contre-fiches, jambe de force*. N. *Streband*.

Jestto sztuka drzewa ukośna jednym końcem w poziomej utkwiona, drugim wspierająca wierzchnią.

Zastrzał pochodzi od zastrzęgnąć, zastrzemić, utkwić, uwiązać, „grot utkwiony, zastrzał.” Wyraz francuzki *arbaletrier*, azaliż nie takie ma pochodzenie?

„*Zastrzał* w budowaniu słup, albo drzewo lub kamień do umocnienia budowania,” (Włod.).

„*Sperunk*”? (chyba od spierać) „budowniczy zastrzał, podpora w budowaniu, murowaniu, *sprys*,” (Włod.).

MIECZ, MIECZYK, ROSOSZKA, WIDLICA. C. *meczik*, (Dobr.).

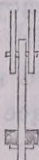
R. *podkos*. Ł. *capreolus*. F. *esseliers, gousset*. N. *Trageband, Stütze*.

Od słupa do góry ukośny zastrzał, podpierający i razem wiążący, i tem się różni od zastrzału.

Jestto zastrzał od ściany lub słupa dany, do podparcia i związania z nim poziomej, na jego wierzchołku leżącej belki. Gdy jest przydłuższy zowie się mieczunkiem, F. *lien, lière, esselier*.

„Capreolus, rososzka, widelki albo widlica,” (Mącz.).

JGLICA, TRZPIEŃ WISZĄCY. F. *aiguille pendante*.

Jestto tramik przedziurawiony i zawieszony górnym końcem na przetyczce, przedziergniętej pomiędzy dwoma storezykami, dwóch społem czyli cetnem postawionych wiązarków; dolnym zaś końcem podobnie zawieszony, utrzymuje na sobie obiedwie ich jętki.

PODSTÓPEK KROKWI, SZTYCH. F. *blochet*. N. *Stichbalken, Stichbrette*.

Krótką belką, albo dwa dyle sposobem kleszczy pod końcem czyli stopą krokwi w miejscu jętki użyte.

„Sztych, Sztychy,” (Sier. Roug.).

LEŻEŃ, nie. Ł. *templa*. F. *pannes*. N. *Dachfette*.

Leżnie są tramiki spore jak krokwie i na nich w poprzek rzędem leżące.

„Leżeń, człowiek próżniak, leniwiec,” (Lind.), toż samo znaczy Ł. *pinguis*, N. *Fett*.

KUŁAK, PODSTAWKA. R. *babka*. F. *chantignole, tasseau*.

Kawałek drzewa kliniasto sciosany, do krokwi z wierzchu przybity, służy za wsparcie leżniom.

Kułak (*tasseau*) jestto nazwisko od cieślów litewskich słyszane.

KROKIEWKI. Ł. *usseres*. W. *assicelle*. F. *chevrons*. N. *Latten*.

Krokwie powtórne cieńsze, po wierzchu leżniów

w poprzek, a równolegle względem głównych krokwi, tylko że gęściej kładzione.

SZLEMIE, PODŁUŻKA GRZBIETOWA. I. *seljemme, tljemme*, (Stul.). Ł. *trabs culminis*. F. *faitage, sous-fatte*. N. *Forstbalken*.

Tramik poziomy na grzbiecie dachu położony, który albo służy za osadę wierzchołkom krokwi, albo też na połączonych z sobą krokwiach wspiera się sposobem innych leźniów.

„Szlemie, drąg prasowy, drąg u miecha kowalskiego, drąg poziomy w młynach końskich,” (Lind.).

„Szlemie najwyższa krokiew’ daszna,” (Lind.).

„Sochy w stodole utrzymują Szlemie,” (Sierak.).

„Podłużka w dachu, tram na wierzchu krokiew’,” (Lind.).

KROKIEW’ ŻŁOBIASTA. F. *noulet*. N. *Kehlsparren*.

Krokiew’ która się znajduje pod wpadłą krawędzią dwóch połaci dachowych.

NAROŻNICA, KROKIEW’ NAROŻNA, ROGOWNIK. C. *slémie, stlemeno*, (Dobr.). F. *arétier*. N. *Gratsparren*.

Krokiew’ rogowa największa w dachu namiotowym, która znajduje się pod wydatną krawędzią dwóch zbiegających się połaci.

Rogownik uospólstwa na Rusi.

RZESZOT DACHOWY, KLAT.

Krata z łąt albo drabiastu pod krycie dachu przygotowana.

„Łaty, do których się gonty przybijają albo na których dachówki piętka zaczepione wiszą,” (m. W.).

KRYĆBA, KRYCIE, POKRYCIE. C. *krow, kryt*. Ł. *tectum, tegumen*. F. *couverture d’un comble*. N. *Gedeck*.

To z czego się uściela stoczysta połać dachu.

Itak, krycie jest:

Gontowe,

Słomiane,

Błaszane, it. d.

Kryćba jak jest więźba.

POŁAĆ. F. *versant*, pan *d'un comble*. N. *Dachseite*.

Powierzchnia dachu po której woda spływa.

„Te powierzchnie stoczyste nazywane są od ludu *połacie*, od niektórych *plachty*,” (Kubic.).

Połać, F. *pan*, N. *Seite*, w ogólności znaczy jedną stronę czyli ścianę rzeczy, która ich ma dwie i więcej. I tak mówi się *połać ulicy*, *połać* czyli *potec słoniny*, *połać dachu*.

GRZBIET, WILCZEK. F. *faîte*. N. *Forst*.

Wierzchnia pozioma, krawędź dachu, gdzie się schodzą razem obiedwie strony jego. Francuzkie *croupe*, oznacza każdą pochyłą krawędź dachu.

Wilczek, prowincjonalny litewski wyraz.

ŁOTOK, ŁOTOCZEK DASZNY, ŚCIEK DACHOWY. Ł. *colliquiae*.

W. *collatura de l'aqua*. F. *noue*. N. *Kehlrinne*.

Tworzą go każde dwie połacie pod kątem wpadłym zbiegające się.

Że *lotok* w obszernem rozumieniu rynnę znaczy o tem wątpliwości mieć nie można; ale że już rynną, z niemiecka, nazywamy rowek wzdłuż brzegu połaci idący na zgromadzenie wody w jedno miejsce, możemy tedy zgodzić się dla różnicy, *lotokiem* nazywać F. *noue*, a *rynną* F. *gouttière*.

Łotok, lotoczek, znaczy podziśdzień jak dawniej wszelką rynnę; jakoż *lotoki* we młynie, są to rynny po których woda na koła spada. Kryć dranicami

w łotoki, jestto osadzać końce dranic w rynnie drewnianej. Ulica w Wilnie *Łotoczek*, bierze nazwisko od ścieku miejskiego, który wzdłuż niej do rzeczki Wilenki przechodził.

OKAP, OBDACH. C. *odkap*, (Dobr.). Ł. *suggrunda*, *stillicidium*. W. *scolo*, (Penth.). F. *égout, toiture*. N. *Dachtraufe*.

Brzeg dachu czyli kraniec jego nad ścianę wydatny, po którym woda ścieka.

Wyskok dachu aby woda nie ściekała po ścianach budowli, i aby uczynić wygodne około niej przejście podczas deszczu.

„*Obdach* jest dach wypuszczony za ściany, inaczey *okap*, Ł. *suggrunda*,” (m. M.).

ZASTRZESZE.

Jestto brzeg strzechy słomianej wychodzący za ściany czyli jej okap.

RYNNA (przy okapie). F. *gouttière*. N. *Dachrinne*.

Rowek z blachy, a nawet kamienny albo drewniany w takimże krajniku żłobek, który zgromadza wodę z dachu płynącą i do lejka przelewa.

LEJEK RYNNIANY. F. *cuvette*.

Naczynie postaci lejka przy niższym końcu rynny, albo raczej rozszerzony wierzch blaszanej rury, która wodę na dół sprowadza.

RURA RYNNIANA. F. *canon de gouttière*. N. *Dachröhre*.

Która wodę z rynny na dół spławia.

STRZECHA, POSZYCIE, CHOCHOŁ. Ł. *culmen, tectum stramineum*, (Volk.). F. *tois en chaume*.

Strzecha dziś u nas znaczy słomianą tylko pokrowę budowli, dawniej jednak wyraz ten obszerniejsze mógł mieć znaczenie; gdyż jest podziśdzień w języku czeskim: 1-ód *strecha, krow*, Ł. *tectum*, N.

Tach. 2-re *strecha słomiana, strecha gontowa, strzecha deskowa*, (Palk.).

„*Poszycie*, Ł. *culmen, tectum stramineum*,” (Volk.).

„*Strzecha*, jest obdach słomiany,” (m. W.).

„*Poszycie*, jest dach słomą kryty,” (m. W.).

„*Chochół*, *culmen*,” (Mącz.).

Strzecha pod łopatę kryta, ma słomę grubszemi końcami, czyli komlem w dół obróconą. Strzecha zaś snopkami albo kulikami kryta, ma słomę przeciwnie tamtej odwróconą.

KALENICA.

Słoma, lub raczej jej snopki maczane w glinie, do poszycia strzechy używane, pochodzi od *kał*, błoto gliniaste, *kalać* ubłocić, pomazać.

„*Poszycie kalenicami*, czyli snopkami maczane-
mi w glinie,” (Budow. Ziemian.).

GONT. I. *ejepotnica, skritja, trisetica* (trzaski), *trishotini*, (Stul.). C. *hont*, (Palk.), *zsindel*, (Dobr.). Ł. *scandula*. F. *échandole*. N. *Schindel*.

Deszczułka do krycia budowli, wyszcze-
pana i ostrugana z drzewa sosnowego albo
jodły. Jeden jej brzeg zowie się ostrzem,
a drugi tylcem; w tylcu ma wydrożony rowek.

SKUDŁO, SZKUDŁO. Ł. *asser*. F. *bardeau*. N. *Schindel*.

Różnica jest między gontem a skudłem:
skudły niedrożone pospolicie dębowe bywają,
(Lind.).

„*Assis et assamentum skudły albo gonty*,” (Mącz.).

DRANICA. Ł. *scandula*.

Ze szczepkiego drzewa darta do kry-
cia deszczułka niegładka jak łuczywo,
szeroka około 8 cali, długa około 2½
łokcia.

DACHÓWKA. C. *kridlica*. R. *czerepica*. Ł. *tegula*. F. *tuile*. N. *Dachziegel*.

Z gliny wybornej szczególniej wypalona i do krycia przeznaczona cegła. Dachówka jest wieloraka:

Karpiówka czyli płaska i

Rzym ska.

Francuzka.

Holenderska; wszystkie te trzy ostatnie są żłobiaste.

Dachówkę rzymską, i każdą rynienkę dla ścieku wody formującą, Ł. *tegula hamata* (*), my ło to czkiem zowiemy.* Dachówkę służącą do przykrycia brzegów pierwszej, Ł. *tegula imbricata*, gąsiorkiem zdało się nazwać, dla różnicy od większej a zkadinał całkiem jej podobnej, która służy tylko do przykrycia krawędzi dachu i *gąsiorem* się zowie.

„Dachówki żłobiaste dla powieszenia na łątach mają z pod spodu *piętkę*.”

GĄSIOR. F. *tuile faitière*.

Dachówka wypukła do nakrycia innych na grzbiecie i po krawędziach dachu służąca.

„Dachówek wyginanych narożnice są gąsiory,” (Kluk.).

Ztąd ich takie nazwisko, iż miewają na szerszym końcu, snadź dla ozdoby, udziałane szyje z głowami na wzór gęsiny.

Krydlica. Każdą cząstkową sztukę do krycia da-

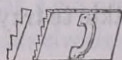
(*) *Hamata* od *hama*, *piętka*, *kruk*, *łebek*, którym się zaczepia na łątach.

chu służącą, bądźto jest kamienna, bądź drewniana, nazywamy krydlicą; którego to ogólnego wyrazu mamy potrzebę w ogólnej też składni architektonicznej.

STRZECHARZ, POKRYWACZ. C. *pokrowacz*. R. *krowelszczyk*. N. *Dachdecker*.

Rzemieślnik pokrywający dachy.

STRZECHAŁKA, ŁOPATA.

Deszczułka karbowana z rękojeścią, potrzebna do pobijania i równania słomy kryjąc nią strzechę.

X. Wyrazy ściągające się do podpór, a osobliwie do słupów i całego porządku.

PODPORA. C. *zadierzenie*. Ł. *fultura*. W. *puntello*. F. *soutien*, *support*.

Rzecz wszelka do podparcia służąca.

SŁUP, FILAR. I. *slup*, *podpor*, *stolp*, (Stul.). Ł. *columna*, *pila*. F. *soutien isolé*, *pilier*. N. *Pfeiler*.

„*Columna* albo słup, albo filar z całego kamienia, *pila vero* z wiała kamienia murowany słup,” (Mącz.).

KOLUMNA, SŁUP OKRĄGŁY, SŁUP. Ł. *columna*, F. *colonne*. N. *Säule*.

Słup okrągły, którego wysokość w pewnym jest stosunku ze średnicą dolnej podstawy.

SŁUP CZWOROGRANNY. I. *csetverakrajni slup*, (Stul.). Ł. *columna quadrata*. F. *pilastre*. N. *Pfeiler*.

□ Odosobniony czworogranny słup, mający także wysokość w pewnym do podstawy stosunku.

NAROŻNIK, PEASKOSELUP. Ł. *anta*. W. *mezzopilastr*.
F. *pilastre engagé*. N. *Eckbandpfeiler*.

Czworogranny narożny ścienny słup, albo wzdłuż ściany pomiędzy jej otworami uwięzły, w tym razie ma tylko jedno, dwa lub trzy grana zewnątrz widziane.

Na końcach ścian wybiegających, więzy pionowe właściwie poprzednice, Ł. *antes*, zowiemy.

WĘGAR, PRZYSTAWA. Ł. *parastata*. F. *pied-droit*. N. *Wiederlage*, *Nebenpfeiler*.

W ogólności znaczy *podwój*; w szczególności podwoje, utrzymujące na sobie końce sklepionego łuku.

„Są to w istocie filary, którym w budownictwie polskiem dano nazwisko *węgarów*, jako i tym wszystkim, które są koło drzwi, okien i jakichkolwiek otworów,” (Sierak. Architek.).

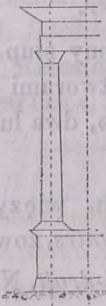
Podwoje utrzymujące na sobie arkady *węgarami* się zowią. F. *pied-droit d'une arcade*.

„*Węgar*, *podwój*, Crn. *wangar*, Ł. *postis*, N. *Thürpfosten*,” (Lind.).

„*Przystawa* jest każda podpora, słup np., pilastr albo filar, albo jakikolwiek kamień nakształt pilastru wyrobiony i do kolumny dla pomocy dźwignia ciężaru przystawiony. Pospolicie się bierze za *podwój*, to jest za słup, który w bramach z kolumną spojony stojąc, podpira kosz sklepienia nad bramą

lub drzwiami będącego; Ł. *parastata*, F. *parastate*, *épidimes*," (m. W.).

PORZĄDEK ARCHITEKTONICZNY. Ł. *genus, ordo architectonicum*. F. *ordre d'architecture*. N. *Ordnung*.

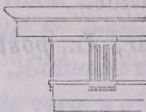
Porządkiem architektonicznym nawiększym zwać układ szczególny okrągłych albo czworogranych słupów, oraz więzów, któremi są połączone, i podwaliny lub podnóża, na których stoją. Trzysą porządki podług Witruwiusza: dorycki, joński, koryncki, a podług późniejszych pięć następujących: dorycki, tokański, rzymski, joński, koryncki, a nawet i szósty składany.

Porządek słupowy powstaje z trzech głównych części, rozmierzanych połowami dolnej średnicy słupa: *brusowania*, *słupa* i *podnóża* albo *podwaliny*.

BRUSOWANIE, BIERZMOWANIE, TRAMOWANIE, BELKOWANIE.

Ł. *trabeatio*. W. *intavalato*. F. *entablement*. N. *Gebälk*.

Jestto rzeczywiście utwierdzenie i powiązanie wierzchnie rzędem stojących słupów, albo też

wierzch ścianę kończący. To wiązanie składa się: z *brusa głównego*, z *nadbrusia*, albo *średnika*, i *krajnika* czyli *gzymsu*. *Tramowanie* lub *Bierzmowanie* właściwie tłómacząc

wyraz łaciński *trabeatio* rzecz z drzewa dobrze oznacza. *Brusowanie* zaś od wyrazu *brus*, we wszystkich przypadkach: czy jest z drzewa lub kamienia, czy na słupach lub ścianie leży, lepiej rzeczy odpowiada.

„*Belkowanie* dzieli się na trzy części: *nadstłupie*, które balki wyraża, *tablica* i *xems*,” (m. W.).

„*Tramowanie*, z tramów wiązanie,” (Knap.).

BIERZMO, TRAMA, NADSTŁUPIE. I. *gornji prag*, (Stul.). F. *architrave*. N. *Unterbalken*, *Bindebalken*.

Gruba jedna belka albo z kilku oddzielnych złożona, raczej kamienny brus bezpośrednio na głowicach słupów leżący.

„*Nadstłupie*, które balki wyraża, Ł. *epistylium*, F. *architrave*,” (m. W.).

„*Nadstłupie*, dobrze się godzi, gdy brus, który oznacza rzeczywiście na słupie leży; ale gdy na ciąglej spoczywa ścianie, nie jest właściwe.”

„*Trama Architraw*,” (Bud. Ziem.).

Architraw od grec. *archi*, arcy, i łac. *trabs* brus, bierzmo, tram.

W brusie głównym kamiennym bywają ustępy pionowe, nadające mu w poprzecznym przecięciu postać trapeza w górze rozszerzonego a przez to moc większą; ustępy te zowią się *pasmami*.

PASMO, PRĘGA. Ł. *fascia*. W. *fascia*. F. *face*, *bande*. N. *Streifen*.

W architrawie nazywamy *pasmami* części na które się wzdłuż podziela, i jest:

Pasmo górne, *fascia prima*.

P. średnie, *fascia secunda*.

P. dolne, *f. tertia*.

W porządkach niższych dzieli się pospolicie na dwa pasma, w porządkach wyższych na trzy, jedno nad drugim wystające.

„*Pasmo fascia*,” (Aigner.).

„*Pasmo pręga*.”

NADBRUSIE, ŚREDNIK, ZWIERZYNIEC, PAS. Ł. *zoophorus*.

W. *fregio*. F. *frise, zoophore*. N. *Fries, Borten*.

Środkowa gładka albo przyozdobiona część brusowania, pomiędzy brusem głównym a krajnikiem leżąca.

„*Środobelk*,” (Bud. Ziem.).

„*Tablica, strefa, zwierzyniec*, F. *zoophore, frise*,” (m. W.).

W pasie brusowania porządku rzymskiego i doryckiego, zwykle wyobrażamy tramowice pokryte jakoby deszczułkami, które *tryglify* zowią.

TRÓJWRĘBKİ, TRYGLIFY. Ł. *triglyphus*. F. *triglyphe*.

Deszczułki w pierwiastkach drewniane, potem z kamienia naśladowane, z dwoma całemi i jednym po połowie na brzegach pionowych rowkami czyli wrębkami po grecku *glyphis*.

„*Trójwręby*, albo *triglify* są lochowania potrójne w kapitelu słupów doryckich,” (m. W.).

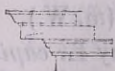
PRZERWA, MIĘDZYTRAMIE. Ł. *metopa, intertignium*. F. *metope*. N. *Zwischentiefe*.

Pomiędzy *trójwrębkami*, albo *tramowicami* wolne od nich miejsce.

„*Przerwa*, Ł. *metopa*, F. *metope*, jest ściana między kolumnami albo między *trójwrębkami*,” (m. W.).

KRAJNIK, WIENIEC, GZYMS, XEMS. Ł. *cornix*. F. *corniche*. N. *Gesims*.

W porządku słupowym jest to brzeg stropu, znacznie naprzód średnika wybiegający, złożony z ustępów czyli osobnych członków, które w nim mimo wielkiej różności, do trzech głównych układów zawsze sprowadzić się dają:

Uciosu górnego,
Wieńca, i

Uciosu dolnego. *Uciosem* w krajniku, F. *cymaise*, zowiemy nagłe stopniowanie drobnych i bujnych, krzywych i prostokreślnych jego członków. Te które leżą nad *wieńcem* i służą do odrzucania wody, okapem albo *uciosem górnym* zowiemy, F. *cymaise superieure*; te zaś które leżą pod wieńcem i służą mu rzeczywiście za niejake wsparcie i pomoc do utrzymania się przy znacznej wystalności, *uciosem dolnym*, F. *cymaise inferieure*, albo *podpierającym* nazywamy.

Krajnik jako więz po wierzchu ścian leżący, opisany jest jeszcze pomiędzy więzami ściennemi.

TRZON, GŁÓWNIA SŁUPA. I. *korjen, kocsan* (koczan), *tàrst, vreteno od stupa*, (Stul.). Ł. *scapus*. W. *fusto*. F. *füt*.

Środkowa część kolumny bez podstawy i głowicy.

„Głównia słupa” (Sierak.).

„Głównia” (m. W.). Jak jest głównia u miecza, wszelako lepiej *trzon* niż *głównia*, która w języku rozliczne już ma a wcale różne znaczenia.

GŁOWICA, MAKOWICA, KAPITEL. C. *makovice*, (Palk. Dobr.) I. *vàrh, glavica, glavicsica*, (Stul.). Ł. *capitellum*. F. *chapiteau*. N. *Knauf*.

Rozszerzony wierzch słupa niekiedy rzeźbą przyozdobiony.

„Głowica, capitellum,” (Rog.).

„Głowica, capitellum,” (Volk.).

„Makowica, kapitel,” (Lind.).

„Capitellum, galka na słupie, epistylion, graecae,” (Mącz.).

„*Głowica, makowica, nagłówek*,” (m. W.).

Nagłówek niedobrze: bo już znaczy Ł. *capistrum* uźdźienica, i niedobrze rzecz oddaje; gdyż to jest głowa słupa a nie jej przybranie. Makowica ma już u nas i Czechów powszechniejsze znaczenie, a przeto głowica najwłaściwszem być się widzi. Głowica składa się zwykle z *wieka, toku* lub *toczenicy, i szyi*.

WIEKO. I. *kostkavica, postavec*. Ł. *abacus*. F. *tailloire*. N. *Abacus, Platte*.

Wierzchnia tablica w głowicy słupa każdego z pięciu porządków.

TOCZENICA, TOK, SPODEK WIEKA. Ł. *echinus*. W. *uovolo*. F. *ove, échine*. N. *Wulst*.

Część toczona, która pod wiekiem bezpośrednio leży. W słupach zaś graniastych, graniastą jest i zowie się *spodkiem wieka*.

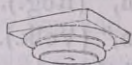
„Uczynił dwa słupy, dwie *toczenice*, które otaczały około dwie kapitele na słupach,” (Leop.).

SZYJA. I. *stupni ogårlinek*, (Stul.). Ł. *hypotrachelium*. W. *colarino*. F. *col, colerin, gorge, gorgerin*. N. *Säulenhals*.

Część kapitelu liściem przyozdobiona, albo gładka jakby przedłużenie trzonu słupowego.

„*Szyja głowicy* albo kapitelu,” (m. W.).

PODSTAWA, PODSTAWEK, STOPA. I. *podstava, podstavak*. (Stul.). Ł. *basis, spira*.

Część z dołu przydana trzonowi słupa z kręgów toczonych i czworokątnego podstawka złożona.

„*Basis noga* albo *fundament* grunt słupa, który na ziemi stoi,” (Mącz.).

„Noga słupa,” (m. W.).

Ł. *spira*, krąglica część toczona podstawy; zaś
Ł. *plinthus*, kostkowica podkładka czworogran-
na podstawę kończąca.

PODNOŻE, PODSŁUPIE. I. *podslupie*, (Stul.). Ł. *stylobata*.
F. *pedestal*. N. *Säulenstuhl*.

Czworogranny niski słup za podstawę
okrągłemu dany, składa się:

Z wieka krajnika, xemsiku, Ł.
coronix, F. *corniche*, który jest pokrywą
kłódki środkowej;

z podkładu, podstawy, Ł. *basis*, F. *base*, i
z czworogrannej gładkiej pomiędzy nimi umie-
szczonej bryły, którą średnikiem, kłocem,
kłódką zowią, Ł. *truncus*, F. *dé, dez*.

„Podslupie stylobata,” (Rog.).

„Pokład albo baza,” (X. K. Wyrwicz).

PODVALINA, POSADA, PRZYZIOMEK. I. *trup stupnj* (trep
słupowy), (Stul.). Ł. *stereobata*. W. *orlo, zocolo, ba-*
samento. F. *soubassement continu, socle*. N. *Grund-*
mauer, Untersatz.

Część kamiennej ściany bezpośrednio nad ziemię
po tło budowli wzniesiona.

„Podwalina znaczy nizko po nad ziemię wznoszącą się ścianę, na której stoją słupy lub inna ściana.”

„Słupy stoją na *podwalinach* krwaworubino-
wych,” (Lesz. u Lind.).

„*Podeszwa* w budowaniu vel *podwalina*,” (Knap.).
Posada, Przyziomek,” (Czaki).

XI. Wyrazy ściągające się do nazwy członków kroju i ozdób jego.

KRÓJ, OKRÓJ, PROFIL. Ł. *profilus*. F. *profil*.

Ułożenie spółem wielu prostokreślnych i krzywych *członków*, dla nadania wydatności krajnikowi i innym częściom architektonicznego porządku. Zowiemy także *krojem* samo rozcięcie podług płaszczyzny pionowej, dla okazania postaci wybiegających za ścianę pionową tych rozmaitych członków.

Sierakowski zowie *okrojem*, lecz że przyrostek o w języku naszym znaczy prawie zawsze okoliczność zamknięcia, skończenia, jak w tych słowach *obejść, obwód, obręcz, okrąg* i t. p.; azali tedy nie lepiej zwać profil *krojem* niż *okrojem*, gdyż tu idzie raczej o *kształt, formę* części wydatnych, nie o ich obwód całkowity.

CZŁONKI KROJU. Ł. *membra*. F. *moulures*. N. *Glieder*.

Części kroju a raczej geometryczne postacie proste i krzywe, które im zwykliśmy nadawać, a te są:

PRAWIDEŁKO, LISZTWA, LISZTEWKA. Ł. *regula, taenia*. W. *gradetto, orlo, listella*. F. *filet, listel*. N. *Riemen, Plättlein*. **Obroba** daw.

Wąziuchny czworogranny pasek w krojach gzymsowych; gdy jest na krawędzi prostej zowie się *prawidełkiem*, lecz kiedy znajduje się na okrągłej części i ją otacza w około, zowie się na-

ówczas obręczą, rewką, Ł. *cincta, armilla*, F. *blason*, N. *Saum*, jak na przykład na brzegach trzonu w słupach niektórych porządków.

PRĘT, PRĘCIK, PRĄTEK. Ł. *astragalus*. W. *astragalo, tondino*. F. *baguette, fuserole, bâton*. N. *Stab, Stäblein*.

Prątek waziuchna wydatna laseczka, lecz gdy jest względnie innych nieco grubszą, pręcikiem albo prętem się zowie. Kiedy pręcik znajduje się na okrągłej części i obchodzi ją wkoło, wówczas bierze imię pierścienia, Ł. *annulus*, F. *annelet*, N. *Ring*, (Penth.); jak jest pod szyją głowicy słupa w kilku porządkach. Nadto kiedy poprzeczny krój tego członka jest pół okręgu koła, nieco uszczuplonego albo przesadzonego, a wielkość jego względna znakomita, natenczas zowie się wałkiem kiedy jest prosty, F. *bâton*, jak w krojach gzymsów prostych; albo też skretem, Ł. *torus*, W. *tore*, F. *tore, boudin, bosel*, N. *Pfuhl*, kiedy się zwiija w koło, jak bywa w podstawie słupa a i tak jeszcze w podstawie korynckiej wyższy krąg zowie się skretem, niższy zaś i bezpośrednio na kostkowicy leżący, zowią kręgiem lub krąglicą, Ł. *spira*.

„*Torus* mięsiste ciało gdzie wiele mięsa a mało kości.” (Mącz.).

„*Skret* torus.” (Knap.).

„*Krag* albo *wał*.” (m. W.).

PÓŁWALIK, OBOJCZYK, ĆWIERĆ WAŁKA, PÓŁKRĘŻE, TOK, SPODEK. R. *onik*, (Lwów.). Ł. *echinus*. W. *ovolo*. F. *quart-de-rond, échine, ove*. N. *Wulst*.

 Postać tego członka kroju jest postacią ćwierci okręgu koła albo ellipsy, i kiedy jest

prosty jak pręt zowie się *półwałkiem* albo bliżej *ćwierćwałkiem*; lecz kiedy ten członek kroju jest otoczony, jak tuż pod wiekiem w głowicy doryckiej, wówczas zowiemy go *tokiem*, albo *spodkiem* wieka głowicy, gdy jest graniasty na graniastym słupie.

„*Półwałczyk, obojczyk* w ozdobach architektonicznych, wążka opaska jakiej powierzchni, wypukła w postać półwałca,” (Lind.).

WKŁĘSEK, ŻŁOBEK, SPŁYWEK. Ł. *cymatium doricum*. W. *cavetto*. F. *cavet*. N. *Hohlkehle*, (Penth.).

Jestto żłobkowany członek kroju, a do tego bywa prosty lub odwrótny; to jest wklęsłością w górę albo na dół obrócony. Ma swą wklęsłość na $\frac{1}{4}$ albo na $\frac{1}{6}$ część okręgu koła; spływek pod i nad obręczą przy brzegach słupowego trzonu położony, osobne ma nazwiska *wpłyn*, *splyn*.

WPŁYN, SPŁYN, WARGA. Ł. *apophygis*, *apothesis*. W. *sommoscapo*, *immoscapo*. F. *congé*, *éscarpe*. N. *Ablauf*.

Są to wargą górną i wargą dolną trzonu kolumny, czyli brzegi jego wierzchni i dolny wklęsło wydatne.

Wpłyn, W. *sommoscapo*, *wargą górną*.

Splyn, W. *immoscapo*, *wargą dolną*.

W wieńcu także krajnika podobną niewielką wklęsłość pod listewką wierzchnią leżącą, *splynkiem* albo *wargą wieńca* zowiemy, F. *congé*, N. *Ablauf*.

„Słup ma *splyn* górny i dolny, *pierscień* górny i dolny.” (Byst. u Lind.).

GRUSZEC, ESOWNIK, ESOWNICA. R. *husiok*. Ł. *sima*, (Penth.). W. *gola maggiore*. F. *doucine*. N. *Rinnleisten*.

 Postać pewnego członka kroju z brzegu żłobiasta przy nasadzie wypukła na podobieństwo głośki S, nadto, esownik jest prosty, F. *doucine droite*, i odwrotny, F. *renversée*.

„*Krzywonosy* u wierzchu a u dołu wypukłe, Ł. *simma*, F. *simaise ou talon* (?)” (m. W.).

„*Gruszec* od postaci gruszki.” (Marconi).

PIĘTKA. Ł. *cymatium lesbicum, unda, lysis*. W. *golatina, gola*. F. *talon*. N. *Kehlstos*.

 Postać członka krojowego złożona z postaci ćwierci wałka i spływka, obudwóch jednakiej wklęsłości. Pospolice wykreślona bywa $\frac{1}{6}$ częścią okręgu koła. Piętka *esownikowi* całkiem jest podobna, a tem się tylko od niego różni, iż przeciwnie z brzegu jest wypukła a przy nasadzie wklęsła. Piętka jest także prosta i odwrotna, F. *talon droit, talon renversé*.

„*Wierzchy esowate* u wierzchu wypukłe a u spodu wklęsłe jak S prosto stojące po lewej, a wywrócone po prawej ręce, Ł. *cymatium lesbicum*, F. *cymaise droite ou talon*.” (M. W.).

Cyma (alis) właściwie *kłaczce trawne, podczos, a cyma (ae), wełn, fala*, oznaczają; łacińskie tedy *cymatium*, czy od jednego czy od drugiego wyrazu pochodzi, zawsze oznacza postać łagodnie wklęsłą lub wypukłą, albo też w niektórych członkach kroju obiedwie razem. W języku naszym wyraz *przeguba*, temuż wyobrażeniu odpowiadać się zdaje.

LASKOWANIE. Ł. *crates seu tabulatum*, (Volk.).

Wyraz ten, *laskowanie*, ma w języku naszym podwójne znaczenie: raz „*laskowanie, futrowanie, tabulatum, tarciami nakrycie*.” (Knap.). Drugi raz:

„*Laskowanie crates wydrożenie żłobowate,*” (Włod.). Pierwsze tego wyrazu znaczenie pochodzić może od wyrazu *las* drzewo, jak *lesice, leszczotki* i t. p. Drugie zaś pochodzi od *laski* kija gładkiego, i w rozumieniu tego drugiego pochodzenia tu się używa. Pogarbowanie powierzchni jakiej we wklęsłe lub wypukłe laski, zowie się *laskowaniem*, Ł. *striatura*, F. *cannelures*.

„*Canaliculus columnarum, laskowanie słupów podwojów, albo balków. Canaliculata aedium superficies, laskowane podniebienie albo strop.*” (Lind.).

Laskowania żłobki. Ł. *striges* (od *strix, gis*). F. *cannelures*. N. *Hohlkehlen*.

Laskowania żyłki. Ł. *striae*. F. *le plein entre les cannelures*. N. *Hohlleisten*.

I odwrotnie, jeżeli laski są wypukłe, natenczas Ł. *fasciae, striae*, F. *bâtons*, N. *Streifen*,

laskami, a Ł. *striges*, wrębkami mianujemy.

WKŁĘSEK, ŻŁOBEK SKŁADANY, CYGA. Ł. *trochilus, scotia*.

W. *scozia*. F. *nacelle, rond-creux*. N. *Einziehung*.

„*Żłobek (Sierak).* Raczej *żłobek skła-*

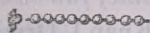

dany dla różnicy od żłobka prostego (cymatium doricum) i rzeczywiście postać jego jest złożona z podwójnej kołowej krzywizny. Promień bowiem wklęsłości dolnej jest dwa razy większy od promienia górnej.

„*Drążenie, Ł. trochilus, F. membre-creux.*” (m. W.).

BISIORKI, PEREŁKI. I. *biszer*. Ł. *margaritum*, (I. Bello.).

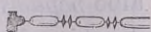
F. *perles enfilées*.

Ozdoba która się dzieje przez przeobrażenie *pręcika* kroju na sznurek perel.

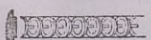
„*Bisiorki* od *bisior* po sławiańsku perła, R. *biser*, (z arab. *bouser*, grain de verre), fausses perles,” (Ph. R.).

JAGÓDKI, RÓŻANIEC, PACIORKI. Ł. *astragalus lesbius*, (Penth.). F. *grains de chapelet*. N. *Perlschnur*.

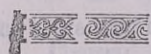
Jagódki po parze z pewnemi wartakami, F. *pirouette*, na przemian powiązane, w które dla ozdoby *pręcik* lub *prątek* przekształcony bywa.

RÓŻANIEC, KRĄŻKOWY, PIENIAŻKOWY. F. *chapelet à grelots*. N. *Paternoster mit Schellen*.

Ozdoba lisztwy lub paska złożona z pieniążków czy też krążków, płasko na sobie kładzionych i przez środki pręcikiem przedzierzgniętych.

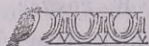
PLECIONKA, PLECIECIEC, PLECIENNICA. F. *entrelacs*. N. *Durchbrochene Züge*.

Ozdoba pasa pomiędzy wązkiemi krajkami umieszczona, a na podobieństwo taśmy udziałana i różyczkami poprzetykana.

„*Plecieniec*” (szlak ozdobny) (Wujek.).

JAJOWNIK, ECHINY, WOŁOWE OCZY. R. *oniki*, *jaiczki*. Ł. *echini*, (z greckiego *echinos*). F. *ove*. N. *Eierstab*.

Ozdoba rzeźbiarska, w którą się przeistacza *ćwierćwałka* albo *toczeni-ca*, składa się z naśladowania jaj ptaszyc w pewnej oprawie, niby skorupie rozwartej poosadzanych, i strzałkami albo liściem barszczowym po przedzielanych.

„*Echinus*, ostra a oścista łuszczyzna, w której kasztany rosną.” (Mącz.). Właściwie *jeż morski*.

„*Wolowe oczy*,” nazwisko u pospolitych rzemieślników znajome z włoskiego *occhi di bove*.

ŁĘKOTKI. *F. arceaux.*

Ozdoba rzeźbiarska kroju piętki, powstaje z łączków troistych obejmujących kwiatki *dzwonkowate*, albo *pepawki*.

„Ozdobne wyszycie w pewne łączki, niewiasty nasze podziśdzien łękotkami nazywają.”

Jest także w czeskiem „*laukot* (łęku v. łuku-kot) obwód koła powozowego, *circumferentia rotae*,” (Weles.).

DZWONKI. *F. campanes.*

Ozdóbki w postaci dzwonkowatych kwiatów.

DŁONIATKA, ki, PĘPAWA, PĘPAWKA. *F. palmette.* *N. Palmenstengel.*

Ozdoba z pięciu lub siedmiu gładkich liści złożona, do rozpostartej dłoni podobna.

„*Palma, dłoń*, bierze się z palcami, bo *vola ma nus concavitas*, po polsku *plaskowina*.” (Volk.).

„*Dłoniato-nogie gęsi*.” (Klon.).

„*Pepawa, quinquifolium*.” (Volk.).

„*Quinquifolium, pięciernik, ziele*.” (Knap.).

RÓŻA, RÓŻYCZKA, ROZETA, ROZETKA. *F. rosace, roson.*

Ozdoba z liścia, na sposób kwiatu róży ułożona, czasem liście kwiatkami są poprzytane, a zawsze w środku znajduje się kwiatek jaki, pączek albo rozpękły owoc granatu. Rozeta bywa z liścia krętego albo gładkiego i nadto promienista albo wirowana.

„*Różę rozetę* niektórzy *rózowcem* zowią.”

GŁOWATKA, GUZIK. F. *bouton, roson*.

Rznięta albo gładka toczona ozdoba, jakoby głowa udawanego gwoźdźcia.

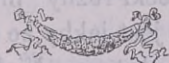
DZIELNICA PRYZOZDOBIENIA. F. *compartment*.

Składa się pospolicie z przyozdobionego tła albo otoczenia, które są ograniczone i zamknięte szlakiem albo ramką. Brzegi te zowią się: ramą, bramowaniem, brzegiem, krajką. Ł. *limbus*. F. *bordure, cadre*.

LIŚCIANKA. F. *rinceau*. N. *Laubwerk*.

Ozdoba z liścia w pewny kształt ułożonego, która zapelnia środek dzielnicy przyozdobienia, to jest tło albo otoczenie.

RÓWNIANKA, GIRLANDA. Ł. *encarpos*. F. *guirlande*. N. *Fruchtschnur*.

Ozdobny z gałązek, liścia, kwiatów albo owoców pęk, równo upleciony.

„Drużyna równianki równała, trzecia snopeczki wiązała.”

„Równianki, girlandy, snopeczki, bukiety.”
(Łuk. Gołębiowski, pieśni gminu lubelskiego).

„Równianka, fasciculus olfactorius.” (Volk.)

BARSCZ. Ł. *acanthus*, vulg. *ursi-branca*. N. *Bärenklau*.

Rosлина, której liść bujny i strzępiasty używa się w naśladowaniu od rzeźby i malarstwa, do przyozdobienia różnych części budowli.

GŁĄB', GŁĄBIK, KŁĄCZ, KŁĄCZE. Ł. *caulis, cauliculus*.
W. *gambi*. F. *caulicoles*. N. *Stängel*.

Część rośliny łodygowata, osobliwie głąbik barsz-

czowy, który wchodzi w skład przyozdobienia głowicy korynckiej.

„Koryncki porządek zawiera 16 zawojów, 8 głębiaków i 3 rzędy krętego liścia.” (Rog.).

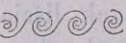
KWIATON, KWIATONIK. F. *fleuron*. N. *Blumenwerk*, *Blumenzierrath*.

„Kwiaton ozdoba w kształt kwiatu.” (Lind.).

WĘGŁOWNIK. F. *guillichis*. N. *Irrweg*.

 Szlak zwany pospolicie a la grekiem, ułożony niby ze wstążeczki jednostajnie pod kątami prostymi pozałamywanej. Węgłownik jest pojedynczy, i podwójny, *guillichis simple et double*. N. *einfacher und doppelter Irrweg*.

MANOWCZYK, WERTEBEK, MEANDER. F. *meandre*, *postes*. N. *Schneckenzüge*.

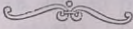
 Szlak także grecki różny przecież od pierwszego, bo jest jakby ze sznurka jednostajnie poskręcane go złożony. Niektórzy uważają go za udawanie fali wodnej po sobie następującej. Meander bierze nazwisko od rzeczki Meandru kręto płynącej.

ZAWÓJ, ZAWOIK, ŚLIMACZNICA, WĘŻOWNICA, WIÓR, WIOREK. Ł. *voluta*. F. *volute*. N. *Schnecke*.

 Ozdobne zawoje na głowicy słupa w porządkach jonickim i korynckim. Wężownice nazywa Solski rogowe zawoje w porządku korynckim, a środkowe, Ł. *helices*, *zawojkami*, inni zowią *krążkami*.

Wiorek (etym. *wić się*), ztąd wior skręt spiralny i jak wasa roślinnego około tyczy.

WĄSOWICA, WĄSIONKA. N. *Schnörckel*, (Pent.).

 Jestto ozdoba zwykle rzezana, która się składa z dwóch jakoby wąsów czyli tasiem, jak dwa S wywrócone i spodkami jednako z sobą zetknięte.

Wyraz niemiecki *Schnörckel*, którego nasi rzemieślnicy dotąd używają, znaczy *skretek*, *wąs*, a także *zwój*; lecz szczególnież wszelkie zwojowe schylenia w robieniu ozdób.

„*Podwijki* są kręcenia zawijane na gzemsach porządku korynckiego.” (m. W.). Może to są krokiewniczki w ozdobne zwiniecia czy też krążki przeistoczone, jakie się widzieć dają w krajniku porządku korynckiego.

ZWITEK, ZWÓJ. F. *cartouche*.

W staroświeckich ozdobach, wyobrażenie z trąbki rozwiniętej papierowej karty, dla pomieszczenia napisu.

WISIOR, WISIOREK, OWOCNICA. I. *gobinja*, *kobinja*, (Stul.).

Ł. *encarpus*. F. *feston*. N. *Fruchtschnur*.

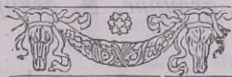
Wiązanka czy więz z liścia, kwiatów, owoców, pereł, nawet narzędzi, ryb zwierząt i t. p. rzeczy.

„*Feston*, *binda* malowana lub rzezana, owoców kwiecia pełna.” (Lind.).

„*Wisior*, *feston*.” (Sierak.).

„*Owocnica*, z grec. *encarpus*.”

SZCZOŁB WOŁOWY. W. *cappo di bove*.

Obnażone kości głów wołowych przeplecione wisiorami i wstęgami, za ozdobę służyły w budowlach Rzymskich, osobliwie *pasa* w brusowaniu porządku doryckiego.

„*Szczolb wołowy.*” (T. Narbutt. Dzieje N. Lit. T. I. pieczęci fig. 24.).

MAKOWICA, MAKOWICZKA. Ł. *cacumen, vertex, capitulum, fastigium.* F. *amortissement.* N. *Aufsatz.*

Ozdobny czub, wierzchołek, szpic, gałka na domie, wieży albo na czem innem.

„*C. makowica*, wszelka okrasa wierzchołka, jak głowy.” (Dobr.).

PRZEWODNIK, KONDUKTOR. C. *hromowod.* F. *paratonnère.*

Ostry pręt żelazny do rozbijania chmur piorunowych, utkwiony na najwyższym miejscu budowli i bezpośrednio, za pomocą żelaznych także ogni włączony z ziemią wilgotną.

WIETRZNIK, POWIETRZNIK. F. *girouette.*

Chorągiewka podług wiatru, z wiatrem, *po wietrze* obracająca się, i służąca przez to do wskazywania jego kierunku.

ZBROI WIĘŻ. Ł. *tropheum, tropeum.* F. *trophée.* N. *Kriegsgeräthe, Siegeszeichen.*

Nadobne ułożenie różnych narzędzi i sprzętów wojennych, jakie starożytni ze zbroi nieprzyjacielskiej na polu bitwy na znak zwycięstwa wznosili. Więż takąż zdobiąca, bywa ułożona z innego rodzaju rzeczy, stosownych do przeznaczenia miejsca, które się nią przyozdabia.

KUPA POSĄŻNA. W. *gruppa.* F. *groupe.* N. *gekuppelte Bildsäule.*

Skupionych dwa lub kilka posągów wyobrażających ludzi zajętych jedną sprawą.

WIENIEC, KORONA. Ł. *corona.* F. *couronne.* N. *Krone.*

Rozmaita ozdoba głowy, a w naśladowaniu nadarza się do przyozdobienia budowli.

U Rzymian były:

Wieniec ostrokolny, Ł. *corona castrensis*, N. *Palisadenkrone*; dawany za zdobycie ostrokołem opasanego obozu.

W niej na obręczy zrzadka poprzytwierdzone zęby udają ostrokoł.

W. wieżowy, twierdzowy, Ł. *corona muralis*, N. *Mauerkrone*; nim wieńczono tego, który pierwszy ukazał się na murach miasta nieprzyjacielskiego; złożony z wyobrażenia baszt jednakich na ciągłej obręczy.

W. korabiowy, Ł. *corona navalis*, N. *Schiffskrone*, za zwycięstwo morskie. Na obręczy kotwicami przyozdobionej, przody jednakich łodzi składają ten wieniec.

W. obywatelski, dębowy, dawany w nagrodę zasług obywatelskich, Ł. *corona civica*, N. *Eichenkrantz*; z gałązek liścia i żółędzi dębu w koło jak do wieńczenia głowy uwita równianka.

W. wawrzynowy, zwycięzki, Ł. *corona triumphalis, laurea*, N. *Lorbeerkrantz*; dawany tym, którzy znakomite odnieśli zwycięstwo.

W. mirtowy, Ł. *corona ovans v. myrthea*, N. *Myrtenkrantz*; dawany tym, którzy mniejsze odnieśli zwycięstwo.

W. oliwny, Ł. *corona oleagina*, N. *Krantz von Oelblättern*, dawany przynoszącym pokój krajowi.

ORŁOLEW, NÓG, GRYF. C. *noh*. I. *orolàv*, *potulàv*. (Stul.).

Ł. *gryphus*.

Ptak bajeczny, potworne zmyślone zwierzę: lew z orlą głową, i wielkimi skrzydłami.

„Nóg, ptak zmyślony którego z łaciny niektórzy nazywają gryfem.”

(Włod.).

WĘBOREK, SĄD, SĄDEK, USZATEK. Ł. *urna*, *situla*, *vas*, *vasculum*, (Volk.). F. *urne*.

Naczynie ozdobne, wazon.

POSĄG, RYCINA, STRUGALEK, STRUGAŁKA. C. *rytina*. (Weles.). Ł. *statua*, *sculpta imago*. F. *statue*, *sculpture*. N. *Geschnitztes Bild*.

Ryty obraz.

„Rycina, Ł. *sculptile*; ry w a d l n i k, Ł. *scalprum*,”

(Volk.).

„Strugalek, strużona figura, rzezany obraz.”

(Lind.).

POSĄŻNIK, OBRAŹNIK. Ł. *statuarius*.

Wywodzący posągi z kamienia, drzewa, bronzu.

„Obrażnik, *statuarius*.” (Mącz.).

STRUGARZ. N. *Schnitzer*.

„Snicerz, który co struga albo struży. (Lind.).

DŁÓTNIK. I. *dlietorez*. Ł. *scalpello factor*.

„Dłutowy snycerz.” (Lind.).

PISANKA. W. *sgraffito*.

Wszelka ozdoba na świeżo potynkowanej ścianie rylcem dokonana.

POPIERSIE, PÓLPOSAŻE. F. *buste*. N. *Brustbild*.

Posąg wyobrażający postać ludzką po piersi wziętą.

PODSTAWEK, PODNÓŻEK POSĄGU. I. *zidna podstupia*. (Stul.).

Ł. *acroterium*. F. *piedouche*. N. *Bildstuhl*.

Kłódka okrągła albo czworogranna na której posąg albo węborek stawiają.

MIEDZNIK, SŁUP POSĄŻNY, HERMES. C. *meźnik*. (Palk.).

Właściwie znaczy kamień miedzowy graniczny, jak i w łacinie, a także słup czworogranny z posągiem, a raczej głową wy-ciosaną.

ŚWIECZNIK. C. *swicen*. I. *szvietnica, szvechnyak*, (J. Bello.).

Ł. *lampada, candelabrum*. F. *candelabre*. N. *Leuch-ter*.

Ozdobny i wielki lichtarz, jakie się na ołtarzach stawiają.

PODNIEBIE, BALDACHIN. F. *baldaquin*. N. *Himmel*.

Pokrycie ozdobne, które się zawiesza nad tronem, ołtarzem i t. p.

ŁOŻE POŚMIERTNE, KATAFALK. Ł. *castrum doloris*. F. *ca-tafalque*. N. *Todtengerüst*.

Rusztowanie ozdobne przybrane na złożenie zwłok umarłego, podczas odbywania nad nim po-grzebowego nabożeństwa.

NAGROBEK, POMNIK GROBOWY. Ł. *lapis sepulcralis, ce-nothaphium*. F. *tombeau, cenotaphe*. N. *Begräbniss*.

„Nagrobek, nagrobny kamień, lapis sepulcra-lis.” (Mącz.).

Cenothapium, pochodzi od słów greckich, *kenos* próżny i *tafos*, grób, znaczy tedy grób próżny, to jest: niezawierający zwłok umarłego.

„*Cenotaphium*, grób poczesny próżny,” (Lind.).

SARKOFAG. I. *plotojadec*, (*plot* ciała). (Stul.). Ł. *sarcophagus*.

Sarkofag, znaczy dosłownie *mięsożerca*; rodzaj trumny kamiennej u starożytnych, do robienia jej używano kamienia szczególnego z kopalni miasta *Assos* w Medyi leżącego. Był on lekki gąbczasty i podług Pliniusza miał osobliwszą własność, że we czterdziestu dniach trawił czyli niszczył ciało w nim zawarte. Później tem nazwiskiem oznaczano każdą kamienną trumnę.

KOŚCINICA. Ł. *ossarium*.

Naczynie ozdobne, pośpolicie czworościenne w którym chowano szczątki przepalonych na pogrzebie kości.

POPIELNICA, URNA. Ł. *cineraria*.

Naczynie przeznaczone do chowania popiołów. zebranych po spaleniu ciał umarłych.

XII. Wytąży ściągające się do ścian, więzów ściennych i otworów.

ŚCIANA, MUR. C. *stena*, *zed*, (Weles.). I. *mir*, *zid*, (Stul.).

Ł. *murus*, *paries*. F. *mur*, *muraile*, *paroi*. N. *die Wand*.

Ściana kamienna przez miąszość uważana, Ł. *murus*, C. *zed*; powierzchnia zaś tego muru, albo raczej wszel-

ka ściana, Ł. *paries*, F. *paroi*, N. *stena*. Najczęściej bez rozróżnienia jedno bierze się za drugie.

Ściana zagrodowa, F. *mur de clôture*, ściana opasująca ogród albo dziedziniec.

Ś. podwałowa, podnasykowa, F. *mur de terrasse*, utrzymująca za sobą nasypaną ziemię.

Ś. naczelną, dworową, F. *mur de face*, ściana zewnętrzna, na której leży okap daszny, a osobliwie przodkowa budowli.

Ś. sąsiednia, mur ościenny. Ł. *paries medianus*, ściana wspólna z sąsiadem, albo z takąż jego ścianą połączona.

Ś. przedziałowa, Ł. *paries intergerinus*, C. *mezizid*, I. *prezid*, (Stul.), F. *mur de refend*, N. *Scheidewand*, rozdzielająca wnętrze budowli.

Ś. przedogniowa, N. *Brandmauer*, ściana rozdzielająca poddasze dla wstrzymywania w przypadku ognia, szerzącego się pożaru.

PRZEPIERZENIE. F. *cloison*. N. *Verschlag*, *dünne Scheidewand*.

Ściana środkowa cienka, do rozdzielania pokoi służąca, robi się z deszczek, muru pruskiego albo z cegły rębem na gipsie sadzonej.

MIĘDZYDRZWIE, MIĘDZYŚCIEŻ. F. *trumeau*.

Część, pionowy pas ściany pomiędzy ścieżkami drzwi i okien.

WIĘZY ŚCIENNE. F. *chaines*.

Warstwy kamienia twardszego składające osnowę ścian murowanych, albo tylko grubsze ich i wydające części.

Więzy poziome. F. *chaines horizontales*, Warstwy poziome, tudzież wszelkie poziome wydające

ne ze ścian pasy i kamienie do przewiązania pionowych więzów służące.

Więzy pionowe, F. *chaines verticales*, wszelkie w ścianach uwięzłe słupy, do podparcia lub związania poziomych więzów służące.

PAS ŚCIENNY. Ł. *apophigis*. F. *plinthe*.

Więz poziomy, z przodkową stroną do pionu, ze ściany wybiegający i w koło budowlę opasujący.

Jeżeli warstwa taka jest z kamienia ciosowego i służy za wieko ścianie, zowie się: pokrywą, nasadką, Ł. *apophigis*. Gdy zaś ciągłą podstawę mrowi albo słupom daje, zowie się podsadką, Ł. *apophigis* także. Gdy nakoniec nie jest ciągłą warstwą, lecz osobną płytą pod każdym słupem, zowie się: kostkowicą, podsadzką, podstawkiem, Ł. *plinthus*, F. *plinthe*.

„Podsadzka, Ł. *plinthus*, która leży w nodze słupa.” (m. W.),

Pas ścienny, kostkowica, podsadzka w podstawie słupa wszystko to po Ł. *plinthus*.

To nierozważne na pozór użycie wyrazu *plinthus* do rzeczy tak różnych, daje się tłumaczyć: *Plinthus* z grecka właściwie znaczy cegłę, która u greków i u Rzymian płaską kwadratową i znacznie obszerną była; tak że ją za kostkowicę do słupa użyć było można, a przynajmniej że kamień do tego użyty z postaci całkiem jej był podobny. Toż wszędy tą obszerną cegłą posługiwano się do przewiązywania ścian wewnątrz ztąd z 2-ch, 3-ch warstw takiej cegły pas czyli wiąz poziomy zwał się *plinthus*, F. *plinthe*. Rossyjanie w Petersburgu biorą do przewięzi ceglanych ścian, pewen płytki kamień i *płytę* go zowią.

KRAJNIK, WIENIEC, GZYMS, Xems, C. gzyms, podwłuky,
(Weles.) Ł. *coronix*, F. *corniche*, N. *Gesims, Krantz*.

Więz poziomy na kraju czyli brzegu ściany leżą-
cy, albo w miejscu pasa w pewnej wysokości z niej
wybiegający, którego krój przodkowy składa się
zawsze z lasek, żłobków i prostokreślnych członków.
Krajnik zwykle na wierzchu ścian naczelných pod
okapem dachu leży.

Krajnik, okrajnik, z karniolskiego, lepszy niż
gzyms z niemieckiego, acz bardzo używaniem utar-
ty w polszczyźnie. „*Okrajnik*, (Carniol) *poliza, opass,*
vienz sverha sida,” (*ziła*, muru). (Lind.).

WIENIEC W KRAJNIKU, POLICA, PLATA. Ł. *corona*. W. *goc-*
ciolatojo. F. *larmier, mouchette*. N. *Kranzleiste*.

Część krajnika, najgrubsza, z przodko-
wą ścianą do pionu, bezpośrednio pod
uciosem wierzchnim leżąca, z pod spodu
przy brzegu bywa wydrożona dla łatwiejszego od-
kapywania wody.

„Okap, Ł. *corona*, wodościek, W. *gocciolatojo*,” sam
brzeg wydrożony, (Aigner). „Wieniec, który leży
w xemsach, Ł. *corona*, F. *corniche*,” (m. W.).

Wieniec, F. *corniche*, (Bud. ziem.)

WSPORNIK, BRUSOWICA, KRAGSTEIN. I. *zub, zubi, zubac*,
(Stul.). Ł. *ancon, cantherius* W. *cartella*. F. *con-*
sole. N. *Kragstein*. Piętnar daw.

Kamień z pod spodu krzywo podciosany,
ze ściany sterczący i do podparcia wielce
wydatnego ściennego pasa, wysokości wień-
ca w krajniku, albo też tła kamiennego w balkonie
służący.

Brusowicą go nazwaćby można; gdyż jest rzeczy-
Nomenkl. Arch.

wisicie końcem *brusa* kamiennego ze ściany wybiegającym. Wszakże przez podobność zowieśmy z Czechami *krokiewnicą*, koniec krokwi; *dylicą*, *tramowicą*, rzeczywiście też końce dyla i tramu, albo tylko udające je kamienie.

„*Kroksztyny* drewniane, albo kamienne ze ściany wypuszczone, albo przysadzone do balek,” (Knap.).

„Ciesle zowią *śmigami*, Ł. *ancon*, F. *console qui soutient la corniche*,” (m. W.).

KROKIEWNICA, KROKIEWNICZKA. C. *krokiewnice*. Ł. *mutulus, mutuli, telamones*, (Palk., Dobrow.). W. *modiglione*. F. *modillon*. N. *Sparrenkopf*.

Koniec krokwi wybiegający za ścianę budowli, także z pod wieńca w krajniku stercząca podstawka, która koniec krokwi wyobraża.

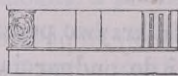
PODŁOŻNICA, DYLICA. C. *podłożnice*, (Dobrow.) (od *podłaż pavementum*). Ł. *pseudo mutulus*. W. *falso modiglione*, (Penth.). F. *mutules*. N. *Dielenkopf*.

Podstawka płaska kamienna lub drewniana pod wieńcem w krajniku doryckiego porządku, niby koniec *dyla* naprzód wysunięty.

„*Dylica, mutulo*,” (Aigner).

TRAMOWICA. C. *tramowice*, (Dobrow.). Ł. *decoides*, W. *pianuzzo*. F. *tablettes*. N. *Balkenköpfe*.

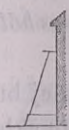
Końce tramów z podwórza widziane. Końce te dla trwałości deszczułkami ponabijane bywają.

Ztąd pochodzą *tryglify*: jakoż takie deszczułki z dwoma całami i jednym po połowie na brzegach pionowych *rowkami* czyli *wrębikami* i woskiem pokryte, dla łatwiejszego ściekania deszczowej wody, z grecka nazwane zostały *tryglifami*, *trójwrębikami*.

ŁOPATKA, SŁUP UWIĘZŁY. PILASTER. R. *łapatka*. F. *pilastre*.

Każdy więz pionowy mający kilka cali wystalości nad ścianą.

PRZYPORA. I. *premapodpori*, (Stul.) (praca podpora). Ł. *enterris, crisma*. W. *barbacane, sperone*. F. *épérons, contre-forts*. N. *Strebepfeiler*.

Słup uwięzły w ścianie, mający znakomity wyskok, i zwykle stronę przodkową stożystą, daje się w ścianie murowanej, którą sklepienie albo ziemia odiera.

Sporys, F. *contre-fiche, contre-fort, arc-boutant*, ogólny wyraz oznaczający murowaną i drewnianą przyporę. „*Sporys*, podpora, twierdza w budowaniu, murowaniu,” (Włod.).

ŚCIANA DREWNIANA. F. *pan de bois*.

Część, strona zrębu, albo przęsto między słupami z drzewa zdziałane.

ZRĄB. N. *Zulage*.

Ściana powstająca z okrągłych lub czworokrotnych bierwion, jedno na drugim przez wysokość kładzionych. Tych każdy pokład wokoło zrębu wiankiem się mianuje, a spojone końce jego *węglem*. Pierwszy wianek na dole zrębu *przyciesią* albo *podwaliną*, ostatni zaś na górze o c z e p e m nazywają.

MUR PRUSKI ZWIĄZARKĘ wmurowanie.

Tak u nas zwykli nazywać ścianę, której osnowa jest drewniana, a jej zadzianie z ceglanoego muru.

Osnowa drewniana muru pruskiego składa się, na węglach ze słupów węglowych, F. *poteaux corniers*; słupów pośrednich, których spodki w *przyciesi*, a wierzchołki w *oczepie* są osadzone;

z uszakow, których *podwoje* sięgają w obie strony do przyciesi i oczepu. W niej usługę więzów poziomych i ukośnych spełniają: p o p r z e c z n i k i za progi i nadproża w uszakach użyte, *miecze, zastrzały*, i inne tym podobne więzy posiłkujące się nawzajem. „Budynki w wiązarkę murowane,” (F.M. Sobieszcz.).

PRZYCIEŚ, PODWALINA DREWNIANA. I. *podsił*, (Stul.). Ł. *podium*. F. *sablier*. N. *die Unterlage eines hölzernen Gebäudes, der Unterzug*.

Podwalina, spód drewniany drewnianej budowli, lecz właściwiej w tym razie zwać się zwykła *przyciesią*.

„*Podwaliny sosnowe*,” (Lind.).

„*Podeszwa w budowaniu vel podwalina*,” (Knap.)

„*Ciesła przyciesi przewraca jeśli nie czerwliwa*,” (Rej).

WĘGIEŁ ZRĘBU. F. *encoignure*.

Róg, krawędź pionowa zrębu, zamek na węgle zrębu: powstaje z połączenia jego wianków przez uczynione po końcach bierwion *wrę-*

by i nacięcia. Węgiel jest wieloraki:

W. *ramowy*, połączenie bierwion takie jakie jest w ramach, i daje zamek skończony.

W. w *przyciesi*, kiedy końce połączonych bierwion równo ze ścianą są ucięte, jak jest w *przyciesi* albo *podwalinie*.

W. z *ostatkiem*, kiedy końce bierwion wystają po obu stronach węgla.

CZĘSTOKÓŁ.

Ściana drewniana z kołów obok siebie utkwionych złożona.

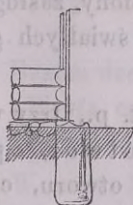
„Palisady zasięka palisadami,” (Lind.)

OSTROKÓŁ, RDZĘBINA.

„Rdzębina ogrodzenie ostremi koły, ostrożenie, ostróg,” (Lind.).

Ściana z kołków albo palów zaostrzonych z wierzchu.

SZUŁO.

Słup drewniany, którego koniec w ziemię idący opala się lub smołą obmazuje; reszta zaś na sposób płaszczaka ociosana, ma z dwóch stron wydrożenia, czyli pazy dla osadzenia dylów lub bierwion składających przęsło szułami rozdzielone.

Wyraz ten u ciesli litewskich powszechnie jest używany.

OPIERZENIE. F. *revêtement en planches.*

Okrycie ściany deskami zakładając jedną na drugą sposobem pierza.

OSZEWKA ŚCIENNA, TAFLOWANIE, LAMPERYA, TABLATURA. Ł. *intestinum opus.* W. *intavolamento.* F. *lambris, menuiserie.* N. *Taffelwerk.*

Drewniana wewnętrzna ściana poszewka od tła na 2 lub 3 stopy wysoko, albo też od tła aż do stropu sięgająca. Składa się z symetrycznych dzielnic, a te z otocznym w ramach zamkniętych, krajkami obwiedzionych i pilastrami poprzedzielanych.

Co wszystko olejną farbą albo lakierem powleczone, przyozdobione jeszcze bywa: rzeźbą, pozłotą i kolorowemi malowidłami na sposób wytwornych stropów.

„Posadzka ścienna.”

„Bocznice, taplowanie, podszewka.”

„*Tablatura*, w malowaniu lub stolarskiej robocie, składa się z samych filunków i fryzów,” (Lind.).

WRZOSIANKA.

Ze wrzosu w roztworze gliny stłoczonego, płastami bez skrzyni ułożona ściana, a po stężeniu gliny oskutowana. Ten sposób nader tani a trwały, od lat niewiele w Litwie upowszechniony, zasługuje na szczególny wzgląd u wszystkich świątłych gospodarzy wiejskich.

OTWORY ŚCIENNE, jako drzwi, okien i t. p., trzy w sobie miewają osobne rzeczy: sam otwór, oprawa czyli brzegi jego i przepona otworu, czyli to, czém się otwór zamknąć może; wszelako nazwiska ich zbyt często jedne za drugie nierozważnie bierzemy.

BRAMA, BROMA, BRONA. C. *brana*. Ł. *porta, ostium, janua, fores*. F. *porte*. N. *das Thor*.

„Wnijście, to jest miejsce, otwór, którym się wchodzi do miasta, zamku, pałacu, kamienicy, okazalsze niż wrota, większe niż drzwi,” (Lind.).

Brama, dawniej brona, i dziś u Morawczyków brona, właściwie znaczy drzwi obronne, bronie, jak drzwi miejskie, w zamkach i po twierdzach.

Brama używa się téż do oznaczenia budowli, w której otwór bramny jest uczyniony, i tego czém się ten otwór zamyka.

Brama z wycięzka, tryumfalna, F. *arc de triomphe*, N. *Triumphbogen*. Brama jako pomnik na uczczenie świętego zwycięstwa wznie-

siona, pod której sklepieniem pompa tryumfalna przechodzić zwykła.

Brama kraciasta, flamandzka, F. *porte grillée*, N. *Gitterthor*. Wrota z prętów żelaznych w sposobie kraty zdziałane.

„Okna albo drzwi *flamandzkie*, to jest kraciaste,“ (m. W.).

WROTA.

Brama drewniana, i zasłona i oprawa otworu.

„Wrota, częściej się używa w budownictwie wiejskiem,“ (Lind.).

W zagrodzie kraciaste wrota do przejechania, wiestnice (snadź wjezdnice) na Litwie zowie lud prosty.

SCIEŻA, SCIEŻ. I. *otvor, usti, svjetlost od vrata*, (Stul.). Ł. *ostium, janua, hypothyron*. W. *lume della porta*. F. *ouverture d'une porte*. N. *Thüröffnung*.

We drzwiach lub oknie sam otwór. Ztąd zwykle się mówić: drzwi lub okna na *ścież* otwarte.

„*Ścieża* otwór drzwi, otworzystość,“ (Włod.).

DRZWI, DZWIERZE, SKRZYDŁA, PIERZEJE, WROTA. C. *dvere*. I. *vrata, krila vràtna, dveri, vratnica, obloksnice* (Stul.). Ł. *valvae, fores*. F. *porte, battans*. N. *Thürflügel, hölzerne Thüre*.

Jest właściwie to, czém się otwór zamyka. Drzwi widocznie pochodzą od wyrazu *drzewo*; gdyż „C. *drzewo collect. drziwi*, Ł. *lignum*,“ (Dobr.).

„N. *Holzwerk*, C. *drziwi, wecy z drziwi*,“ (Dobr.); dla tego zapewne i u nas wyraz ten ma tylko liczbę mnogą.

Tak tedy, *wrota, drzwi, pierzeje*: właściwie znaczą Ł. *valvae, fores*. F. *battans*, I mówi się:

Drzwi jednopole, pojedyncze, Ł. *valvatae fores*.

D. dwupole, Ł. *bivalvae, bifores*, F. *à deux battans*.

D. poczwórne, Ł. *quadrifore ostium*.

„*Valvae*, wrota, drzwi, brama o dwóch skrzydłach, *pierzeje* albo (*wierzeje?*) we spółek się schodzą,“ (Mącz.)

„*Pierzeja* także (ob. *pierze, skrzydło*) połąć szeregu domów, strona ulicy niby skrzydło,“ (Lind.).

ODZWIĘRKI, USZAKI. Ł. *antepagmentum*. W. *stipiti*, (Penth.).

F. *chambrante*. N. *Thürverzierung, Thürgestell*.

Obwarowanie brzegów ścieży, kamienne lub drewniane.

„Z ciosowego marmuru *odrzwi* polerowne,“ (Lind.)

„*Odrzwi i Uszaki*,“ (Czaki).

Ta oprawa drzwi i okien składa się z *podwojów, progu i nadproża*.

USZAK, USZAKI, (etim. *ucho*). R. *kosiak*, F. *huisseirie* (*ouir* słuchać).

Drewniana oprawa drzwi lub okien, powstaje w drewnianych zrębach, z *podwojów i nadproża*; w ścianach zaś murowanych z *podwojów, progu i nadproża*.

„*Futro* zowią rzemieślnicy ramy, w czém się drzwi albo okna zamykają. Pospółstwo zowie *uszakami*,“ (m. W.).

„*Uszaki* drzwi, w budowie bywają dębowe, sosnowe,“ (Kluk.).

BIDŁO, BIŁO. C. *bidlo, bidelec*. N. *Ramstücke, Stange*.

Bądź pionowa, bądź pozioma część ramy w pierzejach, między którymi lżejsza czyni się przepona.

Bilo wyraz zwyczajny u pospólstwa na

Litwie.

PODWÓJ, PRYWÓJ, WIERZEJA. C. *podwog, werzege*. I. *dovrastki, vereja, podboj*. R. *wereja*. Ł. *scapus cardinalis, postis*. W. *stipide*. F. *pie-d-droit, jambage*. N. *Pfosten*.

„*Podwoje*, boki dziury, w którą drzwi wchodzą, bądź z muru, bądź z drzewa, wiążące próg i nadprożek, u Łacinników *postis*,“ (Włod.).

„*Podwój* słup nadproże utrzymujący, u cieślów *futro*, F. *poteau d'huisserie*,“ (m. W.).

„*Antearum, ostiorum latera*. *Podwoje*, *prywój*, (Mącz.).

„A złoto było najprzedniejsze, z którego blachami pobił dom i tramy jego i *podwoje* i ściany i *drzwi*,“ (Wujek). Godna uwagi, zkądby pójść mogło opaczne wyrazu tego w potocznej mowie rozumienie: jakoż, *podwoje* mają znaczyć drzwi dwupole czyli podwójne, F. *à deux battans*? Wszakże kiedy się mówi po polsku: *przy zawartych podwojach*, mówi się dobrze, tak jak po francuzku: *à huis clos*. Ale jak Francuz przez *huis* nie to rozumie co przez *battans*, tak też Polak przez *podwoje* nie rozumie *drzwi dwupole, podwójnych*, lecz raczej słupy, na których drzwi wiszą, bo gdy te są zamknięte, zawierają się przez to i same *podwoje*.

PRÓG. C. *prah*. Ł. *limen*. F. *seuil*. N. *Thürschwelle, Unterschwelle*.

Kamienny albo drewniany brusek, łączący podwoje przy ziemi, równo z tłem izby dany, albo nieco wyżej dla przywarcia drzwi, nadeń wzniesiony.

NADPROŻE, NADPROŻEK, NADPROŻNIK. C. *podwóg wierchnj*, (Dobr.). R. *prytoloka*. Ł. *limen superum, superliminare*. F. *linteau*. N. *Thürsturz, Oberschwelle*.

„Spojenie w górze podwojów jedno co nade drzwi e,“ (Włod.).

NADDZWIEREK, NADOKNIE, KAMZANS, SUPRAPORT. I. *nad vratni uresaj* (rzeźba), (Stul.). Ł. *hyperthyrum*. W. *supraporta*. F. *dessus-porte*.

Przyozdobienie albo miejsce na nie nad oknem albo nade drzwiami uczynione.

„*Kamzansy*, F. *frise au dessus d'une porte*, jak nad oknem albo nade drzwiami *binda*, to jest chustka snycerską robotą, albo z gipsu wyrabiana, pełna kwiecica różnego wyrabianego. Także *kamzansy* zowią się średnie części *xemsu*, to jest przepaski, tablice, strefy,“ (m. W.).

„*Naddrzwiernik*,“ (Grabowski Okolice Krak.).

WRĘB, GLIF. (z grec. γλοφίς). F. *embrasure*. N. *Ausschnitt*.

Wyrznięcie, wyrąbanie ukośne na sposób ziemnego rowu, otworzystość ukośna wewnętrzna drzwi i okien.

OKNO. I. *prozor*, (Stul.). *oblok, okno*. Ł. *fenestra, specular*, (J. Bello). *fenestrum, lumen*. W. *finestra*. F. *fenêtre*. N. *Fenster*.

Otwór, przez który dochodzi światło wewnątrz budowli. Polskie nazwisko bierze od *oka*, gdyż jest jakoby okiem w budowli.

NADOKIENEK. F. *linteau d'une fenêtre.*

Nadprożnik w oknie.

PODOKIENEK. F. *seuil d'une fenêtre.*

Próg w oknie.

WSPORA PODOKIENNA. I. *spremmica, polica.* Ł. *lorica, pluteus.* F. *parapet.* N. *Brustmauer.*

Ściana od spodu okna do tła izby sięgająca, albo w miejscu jój kratka ze słupków zrobiona.

„*Podokiemek, Ł. lorica, F. parapet,*” (m. W.).

„*Przedpiersie, N. Brustmauer,*” (Aigner).

ŚCIEŻA OKNA, OTWÓR, WYLOT. F. *croisée.*

Sam otwór, obszerność jego.

PRZEDECH. C. *proch.* F. *soupirail.* N. *Kellerloch.*

Okno sklepowe.

DYMNIAK, OKNO DACHOWE. Ł. *lucanar.* F. *lucarne.* N. *Dachfenster, Kapsfenster.*

Dymnikiem dlatego może nazwane, iż przez takie w dachu okna, wypuszczany bywa dym z chat kurnych po wsiach na Rusi. *Dymnik*, właściwie komin.

„*Okno dachowe, Ł. lucanar,*” (m. W.).

NOZDRZYNA. Ł. *nares.* F. *chantepleure, évent, barbacane.* N. *Oeffnung.*

Otwór w ścianie podwałowej do ściekania wody w ziemi z tyłu jej gromadzącej się.

„Na statkach *nozdrze* zowią się rowki we *wręgach*, ze spodu porobione, przez które woda z całego statku sączy się do rynny,” (Lind.).

MACULNICA. Ł. *columbarium.* W. *cavo columbaro.* F. *trou de boulin.* N. *Rüstloch.*

Otwory pozostałe w murze po wyjęciu *maculców.*

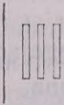
STRZELNICE. Vd. *Strelnica* (reszciep za strelanje), (Lind.).

Ł. *pinnae, minae murorum*. F. *creneaux de muraille*.

„Wyrżnięcie, oko, albo dziura w murze, w okrętach, przez które strzelają.”

„Inaczej zowią *blanki*, to jest rysy w murach długie na 12, a czasem na 15, a szerokie na 2 albo 3 cale, z których na nieprzyjaciela bez otwierania okien strzelają,” (m. W.).

„Blanki, C. *zabradlo*,” (Mrongovius). *Strzelnicami, blankami, I. zidno krannisce* (mur ochronny), (Stul), F. *creneaux*, zowią także same zęby czyli ścianki na zamkach rycerskich w jednostajnych odległościach porożsadzane, za którymi schroniwszy się, przez przerwy ich, strzelają.

RAMY. Ł. *cubilia fenestrarum*, (Knap.). F. *chassis*. N. *Rahmen*.

W których szkło do okien osadzają.

SPROSY.

Drewniane żłobione pręty przedzielające szyby w oknach.

BŁONA, SZYBA, SZKŁO W OKNIE. I. *ckło, cakło, stekło*, (Stul.).

Ł. *vitrum*.

Błona, bardzo właściwie szklanną w oknie przeponeę znaczy, bo w dawnych czasach pęcherzyn do tego u nas, nie zaś szkła używano. *Szyba* pochodzić może od *scheibe* (krążek), gdyż w pierwiastkach zaprowadzenia szkła w oknach, używano grubych krążków ze szkła lanego, jakich i podziśdzień używają do cieniów kolorowych przed lampami.

Wyraz ten *szyba* ma jeszcze i rodzime pochodzenie i znaczenie w języku naszym: *Szyba* od *szyb*

strzała (R. *szyb*. C. *ssiba*. Ł. *sagitta*, *jaculum*). Ztąd *szybować* lecieć w górę, latać wysoko. Dalej *szyba*, *otwór*, *wylot* u górników, przez który się do kopalni spuszcza, a nawet i same kopalnie *szybami* zowią.

OKIENICA. C. *okenice*. F. *les voles*. N. *Fensterladen*.

Od wiatru, światła i zimna, drewniana przysłona okien.

SKRZELICE, SKRZELINY OKIENNE, ŻALUZA. F. *persiënne*, *jalousie*. N. *Die Jalousie im Fenster*.

W oknie gatunek kraciastej zasłony na wzór *skrzeli* rybich z drzewa udziałanej.

„*Skrzele* u ryb, otwory rogową pokrywką okryte pod którymi się naczynia oddychalne znajdują,” (Kluk).

OKÓW, OKUCIE.

Żelaztwo służące do zawieszania i zamykania drzwi i okien.

Okucie drzwi i bramy składa się: z zamku, wrzeciędza, skoblów, krłuków, probojów, zasuwek, zawias, klamki, zapadki z kluczką, i gwoździ głowaców.

Okucie okien składa się: z narożników po wszystkich rogach ramy, z zasuwek, zakrętki ze skoblikiem; albo z pręta, probojów i zakrętki do pręta przytwierdzonej; kruzaków od wiatru, i okucia wyglądk (wasidas).

ZAPADKA.

„Zapadka, klamka u drzwi, zapadki żelazne do drzwi przybite,” (Lind.).

ZAMEK. I. *brava*, *zaklop*, *klucsanicca*, *zamek*, (Stul.). Ł. *sera*, *claustrum*. W. *serrame*. F. *serre*. N. *Schloss*.

Narzędzie żelazne do zamykania izb lub jakich statków służące. Zamek jest wiszący czyli kłódka, zamek wewnętrzny i powierzchniowy,

wewnątrz drzwi lub po wierzchu przytwierdzony. W nim są: zatwór, zatworek, zaworka, C. *zawora*, F. *pèle, pène*, N. *Riegel*, część w zamku, która się zasuwają i odsuwa *kluczem*. Sprężyna F. *ressort*, N. *Feder*, która do przytrzymywania zatworu służy. Klucz nakoniec, którym obracając zasuwają się albo odsuwają zatwór. Serce, które w klucz wchodzi, zowie się *sopel*, N. *Dorn*.

KLUCZKA.

„Żelazo we drzwiach, na które klamka za pada, (m. W.).

OBARTEL, OBARTLIK. (etym. obracać). C. *obrtlik*. N. *Schieber, Riegel, Schubriegel*.

„Żelazo, którym się podnosi klamka, rękojeść klamki, (Włod.).

ZAWIASA. Ł. *cardo*. W. *cardine*. F. *gond, penture*. N. *Thürband, Thürangel*.

Żelazny oków, do zawieszania drzwi albo ram u swych podwojów. Zawiasa nazywają się *pojedynczą* albo *krzyżową*, kiedy osadzona jest i obraca się na *kroku*. Zawiasa *podwójna* czyli *francuzka*, składa się z dwóch części podobnych sobie, które się obracają na wspólnym trzpieniu czyli *wrzecionie*, N. *Spindel*; jedna jej połowa, w której znajduje się utwierdzony trzpień, nazywają się *samczą*, druga *samiczą*.

ZASUWKA. N. *Einschieber*.

„Zasówka w zamku u drzwi, lub zasówka osobno do drzwi przybita, (Lind.).

WRZECIĄDZ. F. *verrou*. N. *Anwurf, Thürkettel, Vorlegeisen*
Zapora we drzwiach i bramach.

Drąg obracający się na sworzniu w połowie go

do drzwi przytwierdzającym, kruki zaś, w które końce wrzeciędza zapadają dla zamknięcia, skobla mi się mianują.

„Skobel na wsi u drzwi, o który wrzeciędz zakładają,“ (Lind.).

STRÓŻE. F. *bornes des portes, chasse-roues*. N. *Radestöser*, (Penth.).

Słupki kamienne lub drewniane, które się wko-pują w ziemię wzdłuż budowli, albo przy drzwiach jej, dla ochrony od pojazdów.

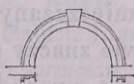
OBLĄCZYNA, OBLĘK, ARKADA, FRAMUGA. C. *oblauk, luk*, (Palk.). I. *luk, obluk, okko*, (Stul.). F. *arcade*.

Przestrzeń pomiędzy łukiem sklepio-nym a jego węgarami.

„*Frambuga*,“ (Knap. Lind.).

NAŁĘCZ, OPASKA. Ł. *fascia, taenia*. F. *archivolte*.

Oblączysty brzeg wystający na czo-le sklepienia albo wokoło sklepionego łuku. Takiego jest kroju, jaki ma tram-główny w jednym z porządków.

„*Nałęcz*, Ł. *fascia capitis, pitactum*,“ (Volk.).

KOZUB albo KAZUB, FRAMUGA. Ł. *zotheca, loculamentum*.

W. *nichio*. F. *niche*. N. *Bilderblende*. Niegłęboka: wnęka daw.

Wyżłobienie w murze dla postawienia ku ozdobie posągu albo naczynia. *Zatoka* daw.

„*Loculamentum*, niejaki kosz albo *kazub* ku gnieźdzeniu się ptaków dobry,“ (Mącz.).

„*C. kozub*, Ł. *focus cubicularis*,“ (Palk.).

„*Framuga, frambuga*,“ (Sierak.); ale *frambuga* z niemieckiego w polszczyźnie właściwie *arkadę* zna-czyła.

BALKON. I. *pod, pozoriscte.* Ł. *maenianus.* W. *balcone.* F. *balcon.* N. *Trompetergang.*

Wystawa progu okna do tła otwierającego się przed domem w wyższej jego części, po której przechadzać się można.

„R. *balkon*, du pers: *bala-khà-nè*, terrase.” (Ph. R.).

XIII. Wyrazy ściągające się do pieców i kominów.

PIEC. C. *prisk, nisteg*, (Jungman). I. *ugera, ugerica, pechnik, pechnica, sobba*, (Stul.). Ł. *furnus, hypocaustum.* W. *stuffa, fornello.* F. *fourneau.* N. *Ofen.*

Wszelki aparat do wydobywania ciepła z *opalu*, czyli *paliwa*.

U starożytnych piec bywał umieszczany pod tłem izby. Ł. *hypocaustum* właściwie znaczy samą izbę mocno ogrzaną, F. *étuve*, z której wychodzące ciepło zwykle używane było do ogrzewania izb przyległych. Dziś piece podług różnej potrzeby są różne. I tak:

Pie c s z w e d z k i p o k o j o w y, który się opala wewnątrz dla ogrzania pokoju i odświeżenia powietrza.

P. p o l s k i, p i e c z u r a, który się z sieni opala, a dym z niego do komina czelusią uchodzi; niedostaje mu wewnętrznych kanałów, które ma piec szwedzki.

P. p o w i e t r z n y, w którym się rozpala świeże z podwórza wprowadzone powietrze, i tak rozpalone płynie rurami po ścianach dla ogrzania wielu pokojów.

P. piekarski, który się wypala na pieczenie chleba.

POKRÓW PIECOWY. I. *kàhla*. Ł. *testa fornacea*, (J. Bello).

Zewnętrzna powłoka pieca, postać jego wydająca, robi się z ka chli, cegły, albo szczepkiego kamienia.

ŻOŁĄDEK PIECA.

Wnętrze pieca, gdzie się pali drzewo lub węgle, wydobywa krąży i zostaje ciepło, a dym oddziela.

OGNI SKO.

Część żołądka, w którym się ogień roznieca.

„C. paliwo, materiał do palenia,” (Palk.).

CZELUŚĆ.

Otwór ogniska, przez który opał nakłada się do pieca i napływa świeże powietrze do podsycania ognia koniecznie potrzebne.

DYMNİK, KOMIN, RURA KOMINOWA. C. *komin*, *dymnik*, (Palk.). I. *pech*, *dimnik*, *truba*, *ognjiscie*, (Stul.). Ł. *caminus*. F. *tuyau*.

Trąba, kanał, którym dym z pieca precz uchodzi.

UJŚCIE DYMU.

Sam otwór komina, którym dym z pieca na powietrze wychodzi.

PRZEDECH PIECOWY. C. *Priiduch*. R. *dusznik* (od *duch* ciepło). Ł. *spiraculum*.

Otwór w pokrowie pieca opatrzony zakrętką, przez który według potrzeby gorącego a czystego powietrza z pieca do izby napuścić można.

ZASŁONKA PIECOWA. R. *wjuszka*.

Krążek, czapka, i gniazdo krążka

z żelaza lanego, służące do zamknięcia komina, aby ciepło przezeń napróżno nie uchodziło.

ZASUWKA, ZASUWA.

Przy ujściu dymu z pieca, w miejscu tém gdzie zastonka zwykła się wprawiać. Robi się z blachy żelaznej i chodzi w takiejże ramie.

CZERYN, TRZON PIECA. ? I. *chern*. Ł. *ater, furnus*, (J. Bello). F. *âtre d'une cheminée*. N. *die Unterlage eines Feuerheerdes*, (Lind.).

Tło, podstawa ogniska w piecu, tudzież wierzch pieca poziomo zrównany.

„Trzon, ognisko, na którem się ogień pali,” (Lind.).

Wszelako *czeryn*, zdaje się raczej pochodzić od I. *czern, czeren*, czarny, niż od R. *czereń* trzonek, trzon.

POPIELNIK PIECOWY.

Osobna pod ogniskiem pieczurka, której wierzch kraciasty jest oraz tłem ogniska; przez tę kratkę spada popiół, a świeże powietrze przez kraciaste także drzwiczki popielnika, ze spodu ciągle do ogniska nadpływa.

PIECOWNIK, ZDUN. Ł. *fornacarius*. N. *Ofenmacher*.

Rzemieślnik piecowe kachle i piece robiący.

„Piecownik, zdun, który piece czyni,” (Mącz.).

XIV. Wyrazy ściągające się do fundamentów.

POSADA, OSNOWA, PODKŁAD, FUNDAMENT. I. *temèlj, podkład, osnowa*, (Stul.). Ł. *substructio, fundamentum*.

W ziemi pogrążona, w niedostatku mocnej rodzimej, sztuczna podstawa budowli.

„Fundament jest mur od gruntu do wierzchu ziemi,” (m. W.).

„Podkład albo baza,” (X. K. Wyrwicz).

CALEC. I. *tle, zemla, dno, pod*, (Stul.). R. *materik*. Ł. *solum, solidum*. F. *terre ferme*.

Grunt stały, ziemia mocna, nieruszona.

„*Calec, calina*, twardy grunt, na którym fundamenta zakładają się,” (Lind.).

„*Grunt*, albo *Calec*,” (m. W.).

PIASEK PRZELOTNY. Ł. *sabulo solutus*. F. *sable mouvant*. N. *Staubsand*.

Piasek, z jednego miejsca wiatrem przenoszący się na drugie. Ziemia nim zalana wielkie nastęcza trudności w zakładaniu fundamentów.

MOKRZYNA.

Mokre miejsce, niezdatne do położenia fundamentów.

MASTNICA, HLEJ. Ł. *terra argillosa*. N. *fetter Boden*.

Ziemia gliniasta i wiązka niezdatna pod osnowę trwałych fundamentów.

MOSTNICE. C. *mosztenice*, (Weles.). I. *mostni podpor*, *palka*, (Stul.). Ł. *sublica*.

Pale w izbicach mostowych i pod budowlami nad wodą stojącemi; tém się różnią od *palów*, F. *pilotis*, iż są pospolicie od nich grubsze i w części nad wodę wzniesione.

„*Pons sublicius*, most na palach zbudowany.”

POMOSTNICE.

Deski lub dyle, które się używają dla zrobienia pokładu na moście. Wyraz wzięty z pospolitego języka cieśli.

PAL, PALE. I. *kolac*, *ticsina*, (Stul.). Ł. *palus*. F. *pilotis*. N. *Pfahl*, *Grundpfahl*.

Okrągłe z końca zaostrome drzewo jak kół potężny, zapędza się całkiem do ziemi, i raczej służy do jej wzmocnienia niż za podstawę ciężarowi.

WPUSTPAL, SZPUNTPAL.

Pał płaski, raczej mostnica płaska z jednego brzegu mająca *wpust*, a z przeciwnego *wydrożenie*, które tak się z sobą spajają przy zapędzaniu w ziemię, jak tarcice na *wpust* i *rowek*. Raczej tedy *wpustpale* nie *szpuntepale*, gdyż *szpunte* po polsku *wpust*.

ROSZT, POWAŁA NA WIERZCHU MOSTNIC. Ł. *eschora*. N. *Schwellenwerk*.

„Jest wierzch palowania jakiegokolwiek. W pruskich zaś murach, *rosztem* się zowią końce krzyżownic wierzchnie, które się dłużnicą ocawiają.” (m. W.). *Roszt*, czy nie *reszt*, C. *reszt*, Ł. *tygnum*, (Palk.). Ztąd może *reszoto*, przetak, *rzeszoto*, a także *rzeszot*, krata, słowem drzewo w pe-

wnym porządku kładzione. Wspólny tenże początek mieć może i wyraz niemiecki *Gerüste*.

DŁUŻNICA. F. *sablère*.

„*Dłużnica* jest belka w ruszcie nad upalowaniem,” (m. W.). Poprzeczka, poprzecznicza zaś wpoprzecz niej idąca.

GRODZA, GRODZE. C. *hrzadka, plot, oplotec, zabrzeczek*, (Dobr.). W. *steccato nell'aqua*. F. *atardeau*. N. *Krippe, Kasten*.

Zagrodzenie od napływu wody, ażeby nie zalała roboty na dnie rzeki skutecznić się mającej. Robi się z dwóch rzędów pali, raczej mostnic, i między niemi osadzonej skrzyni wypełnionej gliną.

XV. Wyrazy ściągające się do rósztowań i niektórych silni fabrycznych.

RÓSZTOWANIE. Ł. *festucatio*. W. *tavolato, palco*. F. *échafaud, échafaudage*. N. *Gerüste*.

„Rósztowanie, na którem mularze stojąc murują,” (m. W.).

„*Rósztowanie*, Ł. *festucatio*,” (Volk.).

KOZIOŁ, KOZŁY, KOBYLICA, KOBYLICE. F. *chevalet*. N. *Rüstbock*.

Cztery nogi w tramiku oprawione, a służą do zrobienia na nich pomostu.

„*Kobylice, kozły, podpory drewniane,*” (Lind.).

DRABINA. F. *échelle*.

Dwie łaty połączone szczeblami do łażenia na górę. Rodzaj przenośnych wschodów.

OSTRZEW. F. *échelier*. N. *Raucher*.

Rodzaj drabiny. Drąg nabity kołkami drewnianymi do łażenia na drzewa, na mur, i t. d. Te kołki zowią się *szczeblami*, F. *échelons*.

DRABY, TYCZE, SZTANDARY.

Są to wysokie, proste, mocno w ziemi utkwione całe źdźbła drzew, na których za pomocą rozpór, maculców, podpór, i przewiąseł rokitywych, wznosi się wraz ze wzrastającym murem, całe do roboty potrzebne rósztowanie.

PODPORA, STEPEL. F. *étais*.

Słupek drewniany służący do podparcia w rósztowaniu.

MACULEC, (może *moculec*). F. *boulin*. N. *Rüstholtz*.

Bierwionko jednym końcem leżące w murze, drugim na innych rósztowania częściach.

„Mularze potrzebują drzewa na rósztowania, na sztandary, maculce i t. d.” (Kluk.).

KRĄŻYNA, KRĄŻYNY, BUKSZTELE. R. *krużało*. F. *cintre*. N. *Bogenstellung, Bogengerüste*.

Łoże z kręgów drewnianych i pomostu, na którym się uściela sklepienie. Same kręgi nazwaliśmy *krążynami*, deszczki zaś opierające krążyny *pałubem* zowią.

U dawnych pisarzy *krąż* toż co *krąg*; pozostał zdrobniały *krążek*, który nie zawsze wkoło to-

czone kółko, ale czasem na sposób węża skręconą rzecz oznacza.

BITNIA, KAFAR, BARAN, BABA. Ł. *fistuca*. W. *battipalo*. F. *mouton, demoiselle*. N. *Ramme*.

Narzędzie a raczej sam ciężar do wbijania palów. Bitnia ręczna, szlaga pospolicie zwana, *Handramme*.

„*Kafar* winda stojąca, baran, w której baba zgóry i na dół idąc, pale w bija,” (Lind.).

KLUBA, BŁOK. Ł. *trochlea, rechamus*. W. *taglia*. F. *moufle*. N. *ein Kloben*.

Kółko ze żłobkiem w około, do^o ciągnięcia po nim sznura z ciężarem, obracające się na osi stałej.

ŻURAW. Ł. *grus*. F. *grue*. N. *Krahn, Krahnich*, (Penth.).

Narzędzie do podnoszenia ciężarów, | jak przy wiejskich studniach do wyciągania wody.

ULGA, FOLGA (wyraz znany w mowie cieśli litewskich).

Dwa drążki mocne przy końcach powrozem z sobą spętane, służące do pomocy w podnoszeniu na rękach kłód drzewa i t. p. rzeczy.

**XVI. Wyrazy ściąające się do rzeczy obcych
budowli, przy niej jednak znajdujących się, ja-
ko ogrodów, wody, drzew, i t. p.**

KRYNICA, ZDRÓJ, ŻRZÓDŁO. Ł. *fons*. F. *fontaine*.

Krynica, mała *kryta* w ziemi sadzawka, pełna wody żywej i chłodnej.

„Gdzie studni mieć nie można, znajdować się powinna *krynica* czyli mała sadzawka *kryta* w ziemi,” (Świt. Bud. u Lind.).

„Zdrój od *źródła* tak odróżniam: w jedném źródle bywa kilka zdrojów, jedno źródło z wielu zdrojów; źródło wycieka przez zdrój podczas ma-
ło albo nic,” (Lind.).

STUDNIA. Ł. *puteus*. F. *puit*.

Między *krynicą* a *studnią* taka jest różnica: z *krynicy* woda czerpać się może na powierzchni ziemi, a nawet z wyższego miejsca do niej napływać; kiedy w studniach wody dostawać trzeba ze źródła głęboko w ziemi płynącego.

Studnia, *studnice* pochodzi od studzić, chłodzić; gdyż w niej woda zawsze jest chłodna. I. *mîrzel*, *sztudèn*, (marzel, studen), Ł. *frigidus*, (J. Bello.).

WODOTRYSK, STRZYKAWA, STRZYKAWKA, FONTANNA. I. *kladènac ishitreni* (studnia wytworna), (Stul.). Ł. *fons saliens*. W. *fontana*. F. *fontaine jaillissante*. N. *Springbrunnen*.

Woda źródłana, przez naciskanie, z wąskiej cewki w powietrze wysoko tryskająca.

PONIK, STRUMYK. F. *ruisseau*.

Woda żywa wążiuchném a krętém korytem ze szmerem płynąca. Albo raczej *ponikanie* źródłu, rzeki.

„Ponika woda, rzeka niknie wpadając gdzie jej niewidać,” (Włod.).

KOPANICA, KANAŁ. F. *canal, pièce d'eau*.

Sadzawka długa a wązka, albo sztuczne łożysko rzeki.

SADZAWKA, RYBNICA. Ł. *piscina*. W. *piscina*. F. *vivier*.
N. *Wasserhalter*.

Koponica w ziemi ocembrowana, okrągła, kwadratowa albo mało przeciągła, napełniona odświeżającą się wodą, zdatna do sadzania ryb, albo w której ryby rzeczywiście przechowujemy.

DESZCZARNIA, ŚCIEKWA, RZĄP', CYSTERNA. Ł. *cisterna*.

„Rząp' studnia nie żywej wody ale dżdżowej albo zkądinąd wlanej,” (Włod.).

„Promień wody, Ł. *aqua fontana*, toż samo może co *rząp'* wody, gdyż *rząp'* właściwie kość ogonowa u zwierząt.”

Źródło sam otwór, z za którego woda ustawicznie wypływa i jakoby się *rodzi*.

Woda żywa, czyli źródłana, która się ustawicznie odradza i przeto jest w ruchu.

Woda nieżywa, jaką jest ta, która się przechowuje w *deszczarniach* albo *cysternach* innym napełnionych sposobem.

POIDŁO, KORYTO. F. *abbevoir, auge*.

Przy krynicy albo studni naczynie kamienne albo drewniane do pojenia koni, bydła i t. p.

NALICZEK, LWIA PASZCZA, KUREK. Ł. *caput leoninum*.
F. *moufle, tête de lion*.

Ozdobna oprawa źródłanego otworu, w której się osadza ce w k a czyli syc z (F. *tuyeau*), z której się zlewa woda do *lachani*.

M a s k a, L a r w a po czesku *naliczek* po illirysku *nalicsje, krinka*.

„*Burka* albo *Kurek*, N. *Hahn*, u rur i zdrojów, jakoby odęta gęba, z której woda wycieka,” (Mącz.).

Ztąd możnaby u nas także mianować *naliczkiem* że lice zasłania, i także *krynką* że się pod nią kryje. Miano *krynek* noszą u nas niektóre wioski.

Syc z wyraz u ludu oznaczający rurę bokową w pompie, którą woda spływa.

ŁACHAŃ, ŁACHA, ŁACHANKA (etym. łac. Lind.), MISA, PANEW, CZASZA. Ł. *crater, alveus*. F. *bassin*.

Naczynie okrągłe albo innego kształtu, z kamienia, płaskie jak miednica, do którego przelewa się woda żywa z krynicy lub źródeł bijących.

Wyrazu tego *lachań*, godziłoby się w wielu zdaniach używać do tłumaczenia francuzkiego *bassin*, a mianowicie wtenczas, kiedy go przez wyraz miednica, albo kotlina, jak to czynią, tłumaczyć byłoby niedorzecznie. Wszakże mówimy: *Puławy leżą nad lachą wiślana* to jest nad odlewem (*bassin*) *Wisły*.

Po dżdżu utworzoną kałużę zowie *łachą* lud wołyński. W Litwie także misy gliniane do pieczenia mięsiwa *łachankami* zowią.

„*Misa* u fontanny, rurka, *misa*, *panew*, *czasza*, w którą woda z cewek *strzyka*, a z niej w *skrzynię* spada,” (Lind.).

WODOTOK, NAWODNICA. I. *navodnycza*. Ł. *aquaeductus*, *aquagium*, (J. Bello.). F. *aqueduc*. N. *Wasserleitung*.

Budowanie, za pośrednictwem którego sprowadza się woda z miejsca wyższego na niższe. Sprowadzenie to wykonywa się: przez kopane rowy, murowane kanały, albo zasklepione rury, nadto, rury te znajdować się mogą pod powierzchnią ziemi, albo w znacznej nad ziemią wysokości, na sklepionych też łukach wzniesione. Takimi były rzymskie wodotoki, czyli wodociągi. Nakoniec rury w ziemi zakopane bywają drewniane, kamienne sklepione, gliniane, albo lane, żelazne, ołowiane i tym podobne.

OGRÓD. Ł. *hortus*. F. *jardin*. N. *Garten*.

Ogrodzone miejsce, w którym rośliny pielęgnujemy.

Ogród warzywny, F. *jardin potager*, N. *Gemüsegarten*, w którym tylko rośliny warzywne są utrzymywane.

O. owocowy, sad, F. *jardin fruitier*, gdzie tylko drzewa dające owoce jadalne są pozasadzane.

OGROJEC. F. *trianon*. N. *Lustgarten*. Ang. *Pleasure-garden*.

Ogrojec znaczy sad i ogród rokoszny. W dob-

rych pisarzach naszych znajdujemy wiele wyrażen, takie wyrazu polskiego znaczenie potwierdzających, naprzykład:

„Tam mędry, prawodawcy i ojczyzny ojce,
Posiadają wieczystej rokoszy ogrojce.”

WERTEB, WIRYDARZ. I. *várt, perivoj*, (Stul.). Ł. *viridarium*. F. *bosquet, bocage*. N. *Lustgarten*.

Dzika promenada, gaik, pełen drożyn krętych, cienia i manowców.

„*Werteba*, manowiec, kręta droga, N. *Abweg, Irrweg*.”

„*Wiryardze* z łacińskiej rzeczy od zieloności są nazwane; a to są ogródki małe, w których ziółka albo drzewa, chociaż też i oboje rosta wsadzone aby zielonością swoją ludziom czyniły lubość i rozkosz,” (Sien.).

POŚCIEŻ, ULICA DREWNA, CHODNIK, ALEA. Ł. *hypaetra*. W. *andata*. F. *alée, promenoir*. N. *Spaziergang*.

Ulica lub droga z obu stron drzewami osadzona, które, splotwszy swe gałęzie, przechadzającym się cień dają. *Chodnik* ten ogrodowy przybrany bywa w posągi, wytryski wody i t. p.

„Jako w pięknym ogrodzie wiele jest *pościeży*. A każda do najbliższej inną stroną bieży,” (Dmoch.).

MÓRAWA, TRAWNIK. F. *pelouse, tapis de gazon*.

W ogrodach lub na dziedzińcach płaszczyna pokryta trawą niską, gęstą, zieloną, słowem *móragiem*.

Mórag, I. *moracs, trava*, (Stul.), W. *finocchio*, er-

ba, trawa wyborne siano dająca; *mórawa* miejsce takiej trawy pełne, łąka *mórażna*,?

Płaty mórawy z korzonkami i ziemią wydarte do przesadzania na inném miejscu, darniną zwykliśmy nazywać.

KWIATAWA, POGRÓDKA, LECHA, LESZKA. F. *parterre*. N. *Lustbeet, Rosenbeet*.

Przed domem lub w ogrodach kwiatami nasadzone grzędy.

„*Pogródka, N. Terrasse, Gartenbeet; lecha, leszka, grządka w ogrodzie,*” (Lind.).

CHŁODNICA, JATA, POWIETKA, ALTANA. Ł. *pergula*. W. *pergola*. F. *berceau*. N. *Lusthütte*.

Jestto lekka ogrodowa budowlka, pospolicie otoczona drzewami dla większego cienia, w której podczas upałów letnich wypoczynek i chłód umiarkowany znajdujemy.

„*Jako jatka przy winnicy i kuczka przy ogrodzie,*” (Skarg. Kaz.).

CIENNICA, ALTANA DRZEWIASTA, UCHRONEK, UCHRONKA. N. *Laubhütte*.

Miejsce otoczone małemi krzakami i wygodném siedzeniem, wśród którego zasadzone bywa wielkie cieniste drzewo.

„*Uchronek, Uchronka* miejsce schronienia, ucieczka,” (Lind.).

„*Bezpieczny uchronek w tym cieniu.*”

POKLAT, POKLETNICA, (od kleć, klatka). Ł. *jugum*. F. *treillage*.

„*Z latorośli chcąc robić chłodnicę, jedne ku drugim przychylaj aby się na wierzchu zeszyły ja-*

koby *poklat*," (Lind.). „*Jugum* szranki na winnicach na kształt *poklelnicy* albo *poklatu*, po których się wino puszcza liściem i jagodami i *poklelnicę* nakrywa," (Mącz.).

PIECZARA, JASKINIA, GROTA. Ł. *crypta*. W. *grotta*. F. *grotte*. N. *Grotte*.

Pod ziemią wyrobione przyjemne a bardzo chłodne schronienie przeciw upałom letnim. Pieczara przyozdabia się niekiedy posągami i promieniami wody żywej.

XVII. Wyrazy ściągające się do budowli całych i ich części, obejmujących przestrzeń pewnego przeznaczenia.

PIĘTRO. I. *gredna sostava*, *pod*, *podak*, *xilje*, *jaruz*, *hat*, *ata*, (Stul.). Ł. *contignatio*. F. *étage*. N. *Stockwerk*, *Geschoss*.

Przestrzeń na jednym poziomie, między tłem izb a ich podniebieniem, przez całą głębokość budowli wzięta.

Właściwie *piętr*, *piętro* znaczy miejsce wyższe, górę (etym. *piąć się*, leżeć w górę). Ale gdy i dół budowli zawsze jest nad poziom ziemi wzniesiony choć na kilka stopni; przeto upowszechnia się taka definicya piętra jaką mu dajemy.

„*Contignatio*, przetr, piętro też zowią niektórzy,”
(Mącz.).

„Budować każdy może na troje piętro, jedno podziemne a dwoje nad nim,” (Lind.).

PIERWSZE PIĘTRO, POZIEMIE. F. *rez de chaussée*. N. *Unter-Geschoss, erste Geschoss*.

Pierwsze od najniższego tła budowli, równo z podwaliną przy ziemi leżące piętro.

„*Poziemie*,” (Aigner).

DRUGIE PIĘTRO. F. *premier étage, bel-étage*. N. *zweite Geschoss*.

Tuż nad pierwszém położone, chociażby między niemi było i połowiczne piętro.

MIĘDZYPIĘTRZE, PÓŁPIĘTRZE. F. *entresol*.

Piętro całe niskie nad ostatniem u wierzchu budowli, albo położone pomiędzy któremikolwiek dwoma większemi piętrami.

PODWAŁ, PODWALE, PODZIEMIE. I. *podziemljuscica*, (Stul.), *podrum*. Ł. *hypogeum*, (J. Bello.), *locus subterraneus*. W. *sottoterra*. F. *souterrains*. N. *Erdegeschoss*.

Sklep lub część budowli jakoby piętro w ziemi pograżone, mieszkanie tamże.

„Podwale, sklepy wymurowane pod wałem z których się broni rów forteczny (kazamaty),” (Lind.).

Piętro *w podwalinie*, ztąd *podwał* zowiemy, i że leży przy wale lub pod wałem ziemi.

„*C. podwał*, fundament,” (Lind.).

„*Podziemie*, *souterrain*,” (Czaki).

„*R. Podwał*, *chambre sous le rez-de-chaussée*, *cave sèche*,” (Ph. R.).

PARSK, ZIEMIANKA, PODKOP. F. *fosse*. N. *Grube in der Erde*.

„Parsk, Ł. *doliarium* piwnica. Parsk, w którym w zimie chowają rzepeę wykopawszy dół w ziemi,” (Mącz.).

„Podkop miejsce próżne pod domostwem,” (Włod.).

Ziemianka na Wołyniu.

PIWNICA, PODRUM, PODRUNA, SKLEP W PODWALU. I. *vinica, pèvnica*, (Stul.). Ł. *cella vinaria*. F. *cave*. N. *Keller*.

Gdzie się przechowują napoje i rzeczy podobnego schowania potrzebujące.

„Podruna, Podrum, cella vinaria,” (Lind.).

DESZCZARNIA. I. *susjek, bunar, vodashrannitelnjca*, (Stul.). Ł. *cisterna*, F. *citerne*. N. *Röhrkasten*.

Nazywa się miejsce albo raczej sklep do przechowywania wody deszczowej albo źródlanej albo zkądinąd zdrowej do picia.

LEDNICA, LODOWNIA. W. *ghiacciera*. F. *glacière*. N. *Eisgrube*.

Dół ocembrowany i nakryty, zdatny do przechowywania lodu.

STEBNIK.

„Osobne domostwo do przezimowania pszczołom.” (Witwicki, Surchcietwo). Częścią w ziemi częścią nad ziemią z drzwiami bez okien.

DWÓR DZIEDZINIEC. C. *dvór* (od *dovjranj*), (Lind.). Ł. *cavaedium*. W. *cortile*. F. *cour*. N. *Hof*.

Miejsce pod gołem niebem, wkoło zamknięte wśród budowli lub przy niej.

Dziedziniec, że przed zamkiem lub mieszkaniem samego dziedzica.

Dwór, że jest zawartem, zamkniętem miejscem.

„Słow: *Zatwor*,“ (Lind.).

PRZEDDWORZE, PODEDWORZE. F. *avant-cour*.

Plac przed dworem albo też pod samym dworem położony, a stajniami, wozowniami, mieszkaniem sług, albo ścianą tylko a nawet rowem otoczony, przez który wjeżdża się na główny dziedziniec.

ZADWORZE, PODWORZE. Ł. *mesaula*, F. *arrière-cour*.

Dwór z tyłu zamku, mieszkania, położony.

„Plac zadworski, *zadworze*,“ (Lind.).

PODWÓRKO, PODWORZEC. F. *basse-cour*. N. *Hinterhof*.

Podworze gospodarskie, w domu wiejskim, podniebie osobne, dla zabudowań stajennych, kuchennych, drwalni i t. p.

„*Podworzec, podwórko*, podniebny plac przy pomieszkaniu.“

PODNEBIE. I. *dvor, pridvorje, darni prostorsich*, (Stul.), *podniebie*. Ł. *umbella*, (J. Bello.); *inpluvium, hypaethron*. W. *la parte scoperta del cortile*. F. *partie decouverte de la cour*.

Część środkowa dziedzińca.

„Miejsce pod dachem otwarte,“ (Lind.).

PRYZDZWIEREK, GANEK. Ł. *prothyrum*. F. *porche*. N. *Vorplatz vor der Hauptthür*.

Miejsce z przykryciem, drzwiom głównym przyległe.

PRZYSIONEK, PRZEDSIONEK. Ł. *pronaos* F. *porche*, *portique*. N. *Vorsaal*.

Portyk okazalszy niż przydzwierek, przed sienią położony.

Przysionek jedno jakbyś rzekł *przycionek*, gdyż *sień* jedno jest co *cień* w mowie słowiańskiej.

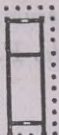
Przysionki starożytnych różne są i podług Witrwiusza różne mają nazwiska:

 P o p r z e d n i c a, Ł. *inantes*, jest wtenczas, kiedy przestrzeń przysionka zawiera się tylko przednicami, Ł. *antes*.

 P o d c z o ł e k, Ł. *prostylos*. Czołowy przysionek na słupach wsparty.

 D w u c z o ł e k, Ł. *amphiprostylos*. Z przodu i z tyłu budowli jednakie podczołki.

 O k o ł e k, Ł. *peristylos*. Przysionek kołowy otaczający okrągłą budowlę.

 O b w o d n i c a, Ł. *perypteros*. Przysionek o jednym szeregu słupów obwiedziony w około prosto ściennej budowli.

 z e r O b w o d n i c a s o w i a, Ł. *dipteros*. Takież jak poprzedni przysionek o dwóch rzędach słupów.

Obwodnica niby sowita, Ł. *pseudipteros*. Kiedy takiż przysionek głęboki jest na dwa *pooski* słupów jako i poprzedzający a tylko jeden ich ma szereg.

PRZYSIENIE, PRZEDSIENIE. I. *pridvorje, dvorische*. Ł. *atrium, area*, (J. Bello.).

U Starożytnych, rodzaj sieni lub dziedzińca całkowicie lub w części pokrytego, poprzedzającego właściwe sieni.

„Przedsienie, Ł. *vestibulum, propyleum*,” (Mącz.).

„Przysienie, Ł. *atrium, vestibulum porticus, ambulacrum*,” (Volk.).

SIENĀ, (etym. *cień*). Ł. *vestibulum*. F. *vestibule*. Greckie *prodromos, prothyron*.

U greków, część domu położona pomiędzy drzwiami wchodowymi i drogą albo ulicą; przeznaczoną była do przyjęcia przychodzących z pozdrowieniem do gospodarza w ten sposób, iżby i na ulicy nie pozostali i nie wchodzili do środka domu. Różne tedy od naszych sieni a raczej jest to *przydzwierek wewnętrzny (prothyron)*.

U głównych drzwi pierwsza izba, z której się wchodzi do różnych części budowli.

„I. *sjen, enni*, Ł. *umbra*,” (Stul.).

WIATA, POWIEĆ, POWIETKA, PORTYK, SZOPA. I. *pridvor-sich, pridvorac*, (Stul.). Ł. *porticus, ambulacrum*.

F. *portique*. N. *Säulengang, Säulenstellung, Säulenlaube, Halle*.

Miejsce pokryte, a jego nakrycie albo jest oparte na ścianach i słupach, albo na samych słupach wokoło. Miejsce tedy cieniste i od wiatru z deszczem zasłonne a jednak przewiewne.

„*Wiata, szopa, Ł. porticus, ambulacrum,*” (Volk.)

Wiata (e'ym. *wiatr, wiać*). Z tąd może *powietka*. (*wiata, powiata, powietka*), pospolity portyk czyli szopa, to jest strzecha na słupach wsparta, jakie się robią i *powiecią, powietką*, nazywają po wsiach.

„*Szopa, Rs. pojatta; Sła. pojata,*” (Lind.); patrz *jata chata*.

KRUŻGANEK, KRAŻGANEK. Ł. *circuitio, porticus*. N. *Kreuzgang, Umgang*.

Krzyżowy korytarz klasztorny naokoło dziedzińca wewnętrznego wodzący.

[KURYTARZ, KORYTARZ. W. *corridojo*. F. *corridor*. N. *Umgang*.

Przechód długi a wązki wpośrodku budowli.

„*Korytarz, ganek* czyli sień podługowata,” (Lind.).

POKÓJ, POKOIK. C. *pokog, swietnice*. Ł. *conclave*. W. *stanza*. F. *chambre, cabinet*. N. *Zimmer*.

Budowanie dla uspokojenia, mieszkanie spokojne, izba.

„Teraz każdą izbę pokojem nazywają, gdzie się nawet największe niepokoje dzieją,” (Włod.).

ŚWIETLICA. Ł. *hypocaustum, cella*. N. *Stube*.

Izba światła, nieokopcona, nie robotnia.

PRZEDPOKÓJ. Ł. *anticamera*. F. *antichambre*. N. *Vorzimmer*.

Jestto pokój przed innymi mieszkalnymi pokojami pomieszczony, gdzie się też zatrzymują przed wnijsiem do nich. W mieszkaniach możliwych, znajduje się dwa, trzy i więcej przedpokojów, dla różnej godności przychodniów.

IZBA. Ł. *camera*. F. *chambre, salle*. N. *Zimmer, Kammer*.

Wielki pokój, świetlica.

„Izba, etym. *jeść*,“ (Lind.). Raczej tak *izba*, jak *iz bica*, od *zbić*, to jest sklecić co, związać przez zbijanie; tedy *izba*, rzecz *zbita, sklecona, zrąb, drewniany*. Izby są różnego w budowlach przeznaczenia. I tak:

Izba czeladna, F. *chambre commune*.

I. stołowa, F. *salle, chambre à manger*.

I. towarzyska, F. *salon, ch. de compagnie*.

I. sypialna, F. *ch. à coucher*.

I. pisarska, pisarnia, F. *chancellerie, i t. d.*

„Izbicami z dębu zrobionemi, a ziemią nafasowanemi, dobrze opatrzony,“ (Strykowski o zamku smoleńskim).

KOMNATA, KOMORA. I. *komora, losnicza, sztańcowa, kram*. Ł. *camera, cubiculum nuptiale*, (J. Bello).

Jedno i drugie z łacińskiego, *caminata, dormitorium, camera*, izba sypialna, łożnica.

SPALNIA. I. *spavaliscte, spalnja, loznice, stan*, (Stul.). Ł. *dormitorium*. F. *dortoir*.

„Izba, miejsce do spania,“ (Włod.). Używa się

chętniej w tym razie, kiedy gromadne złożenie oznaczyć mamy.

ŁOŻNICA, ALKOWA. Ł. *zeta, cubiculum*. F. *alcove*. N. *Alkove*.

Tak się nazywa miejsce oddzielone przepierzeniem w pokoju sypialnym, bez okna, gdzie się umieszcza łoże. Jest niejako pokoikiem sypialnym, do którego wnijscie zastania się firanką lub oponą.

„*Alkowa* z arabskiego *elcob-bat*, namiot sypialny,” (Penth.).

ROZMÓWNIĄ, BIESIADNIĄ, IZBA POSIEDZEŃ I. *raskosno sjeidalisce*, (Stul.). Ł. *exedra*. F. *grande salle, cabinet de conversation*. N. *Gesellschaftszimmer*.

U Greków i Rzymian, *Exedra*, izby obszerne, mające nastawionego wiele siedzenia. Izba biesiadny we właściwem słowa tego znaczeniu. Patrz *biesiada* u Lindego.

Exedra, także *posiedka*, *siedza*, C. *besydka, posedka*, jakby *altana*, do posiedzeń rozmównych, miejsca nakryte, wesołe widokiem. *Exedra ad excipiendas confessiones*, spowiedalnica.

„Chłodnice a letnie siedze,” (Lind.).

WIECZERNIK. C. *wecierzadlo*, (Dobr.). I. *obrochnicza* (obrocznica). Ł. *coenaculum, triclinium*, (J. Bello.); *oecus, triclinium, cyzicenum, coenaculum*. W. *stanza*. F. *grande salle, salon*. N. *Ess-saal*.

U starożytnych Greków, izby stołowe różnego były nazwania, itak: *triclinia*, od trzech łóżek stołowych; *cyzicena*, od miasta Azji Mniejszej, *Cyzicus*, tego nazwiska izby stołowe obrócone były ku

północy i miały widok na ogród; *coenaculum*, właściwie *wieczernik*.

„*Coenaculum superioris domus universa, sic dicta sunt, posteaquam in superiore parte coenitare coeperunt,*“ (Varro).

POŚLUCHALNIA. F. *chambre d'audience*. N. *Audienzzimer*.

W wielkim pałacu, izba do przyjmowania posłów, władz, słuchania prośb i życzeń uroczystych.

ROBOTNIA, PRACOWNIA. C. *delnica*. I. *djellarnica, dellornica*, (J. Bello.). *Zawod*, (Stul.). Ł. *officina*. F. *laboratoire*. N. *Werkstätte*.

Miejsce albo budowla, gdzie się jakaś robota wykonywa.

ŚPIEWALNIA. Ł. *odeom*. W. *odeo*. F. *odeon*.

Sala muzyczna, albo właściwie sala śpiewania, sala koncertowa.

PISARNIA, IZBA PISARSKA, KANCELARYA. I. *pisarnicza*.

Ł. *cancellaria, archivum, tablinum, tabularium*, (J. Bello.). F. *chancellerie*. N. *Kanzlei*.

Izba lub izby do pisania pisarzom i pisarkom rządowym.

SZATNIA, SZATNICA. Ł. *cella familiaria* F. *garderobe*. N.

Kleiderkammer.

Izba do strzeżenia i przechowywania szat i sukien wszelkich.

WIERZCHNICA DOMU. N. *das Obergebäude*.

„Powyższe piętro,” (Linde).

SCHODY, WSCHODY. Ł. *climacis, ascensus, scala*. W. *scalinata, scala*. F. *escalier*. N. *Aufgang, Treppi Stiege*.

Schody biorą się razem ze wszystkimi swojemi

częściami, które są lub być mogą do wygodnego i bezpiecznego przechodzenia z piętra na piętro, a mianowicie: *klatka, stopnie, odpoczynki, szaragi, poręcze.*

KLATKA SCHODOWA. F. *cage.*

Miejsce, które schody obejmuje, izba wypełniona schodami.

STOPNIE SCHODOWE. F. *marches, degrés.* N. *Stufen.*

Poziome płaszczyzny pod każde stąpienie nogą wyżej leżące.

ODPOCZYNEK, SPOCZYNEK. W. *pianerottolo.* F. *palier, repos.* N. *Ruheplatz.*

Między stopniami obszerniejsza płaszczyzna do wypocznienia na schodach.

SZARAGI, POLICZKI SCHODOWE. F. *limon.* N. *Treppengewangen.*

We wschodach drewnianych ramy w których są osadzone końce trepów schodowych.

PORĘCZ, WSPORA PRZY SCHODACH. Ł. *climacter.* W. *parapetto.* F. *parapet, garde-fou.* N. *Lehne.*

Wspora podokienna, na wschodach i gdziekolwiek dana, dla ochrony od przypadku upadnięcia.

BALASY. Ł. *podium,* (Penth.). W. *poggio.* F. *balustrade.* N. *Geländer.*

Słupki otaczające galeryę, schody lub jakiegokolwiek miejsce, które ma być oddzielone od reszty placu; każdy taki słupek pospolicie ma dwie stopy wysokości. Krój *balasy* stosuje się do ogólnego kroju tego porządku, który w całej budowli jest użyty. W każdej są cztery części: stopa czyli podstawek, nad nią brzusiec, wyżej szyja

nakoniec głowica, na której leży pokładzina
czyli płatwa łącząca wszystkie balasy razem.

ULICA. Ł. *platea, vicus, regio*. W. *strada*. F. *rue*. N. *Strasse, Gasse*.

Droga w mieście, przestrzeń między dwiema jej
stronami które się zowią połączeniami ulicy.

PRZECZNICA, ZAULEK. N. *Querstrasse*.

Ulica w poprzek łącząca ulice wielkie, uliczka
wązka.

„Przecznica, droga, ulica, miedza poprzeczna,”
(Lind.).

ROZŚCIEŻE, ROZDROŻE, TRET. F. *carrefour*.

Plac w mieście gdzie się kilka ulic krzyżuje.

„Rozstanie dróg,” (Bibl. Gdań.).

„Czworodroże, Ł. *quadrivium*,” (Mącz.).

PODKOLEJNICA, PODDROŻNICA. F. *viaduct*.

Budowanie, po którym nad ziemią przechodzi
droga.

ZBROJOWNIA, PUSZKARNIA. I. *orusznicza* (Orużnica), *pusz-*
karnicza (Puszkarnica). Ł. *armamentarium*, (J. Bel-
lo). F. *arsenal*. N. *Zeughaus*.

Budowla, w której się składa i przechowuje oręż
i wszelki rynsztunek wojenny.

KOSZARY. Ł. *castrum, castra*. F. *casernes*.

„Domostwo dla żołnierzy” (Lind.).

Pochodzi od wyrazu kosz; kosz zaś snadź
kocz, koczowisko, właściwie znaczy obóz,
leże żołnierskie, Ł. *castrum*.

SKARB, SKARBIEC, SKARBNICA, POKŁADNICA, PIENIĘŻNI-
CA. C. *pokladnica*. Ł. *aerarium*. F. *trésor public*.
N. *Schatzkammer, Schatz*.

Budowla, w której się strzeże pieniądz rządowy, klejnoty i inne drogości.

„*Pokładnica, kassa, skarbnica.* Do pokładnicy w domie skarbu będą odnosić zboża, wina i oleju,“ (Lind.).

PIENIĘŻNIA, MENNICA. Ł. *officina aeraria.* W. *danaro publico, zecca.* F. *la monnaie.* N. *Münze.*

Budowla, zakład, w którym wybijają pieniądze.

„*I. pjenèznica, miedokornica, miedarnica, Ł. officina aeraria.* W. *bottega di banchiere,*“ (Stul.).

ŁAWNICA, BANK.

Budowla w której się przechowują i mieniają pieniądze.

Ławnica jednoż pochodzenie od *ławy*.

SĄDOWNICA, IZBA lub **IZBY SĄDOWE.** Ł. *basilica.* F. *palais de justice.* N. *Gerichtshaus.*

Sądownictwo, izby gdzie się odbywają sądy i co do nich należy. U starożytnych w budowlach takich, królowie niekiedy sami słuchali zażaleń i sądzili sprawy. Ztąd tedy u Greków i Rzymian bazylikami od *basyleys*, król, nazywane były.

WIETNICA, WIECNICA, RATUSZ, DOM RĄDNY. I. *vechnicza.* Ł. *curia, praetorium,* (J. Bello.). F. *hôtel de ville.* N. *Rathhaus, Stadthaus.*

Budowla w której odbywają się sądy i narady władz miejskich.

„Gdy Jezusa przywiedli do Piłata sami weszli na Vietnice, na izbę sądowną,“ (Żywot Chrystusa Pana przez Baltazara Opecia w Krakowie roku 1522) „dalej tamże kilka razy znajdujące się słowo *wietnica* poprzekreślano i poprawiono na *ra-*

lusz." (Prawda Ruska przez Rakowieckiego stron. 225).

Jakoż jest *wiecz, wieca* rada, *wieczować* radzić.
Ztąd *wiecznica* miejsce rady. I. *vechnica*. R. *sowiet*.
WIEŻA, WIEŻYCA, WIEŻYCZKA. C. *weze*. F. *tour, tourelle*.
N. *Thurm*.

„Budowanie wieżate, t. j. w szpicę wysoką zakończone do rozmaitego użycia.”

Wieża zegarowa

W. kościelna, dzwonnica.

W. nad miastem strażnica.

Wieża, dom wieżaty do schowania bezpiecznego,
gród, zamek, więzienie.

WIĘZIENIE. Ł. *carcer*. F. *prison*. N. *Gefängniss*.

Budowla przeznaczona do zamknięcia przestępców prawa.

STRAŻNICA. F. *corps-de-garde*.

Budowla dla straży lub strażnika.

STRAŻYNIEC. Ł. *specula*. F. *beffroi*. N. *Wachtthurm*.

W zamkach rycerskich, także po twierdzach wydatna na węgle dla straży budka.

GOSPODA. R. *gościnnica*. Ł. *hospitium*. F. *hospice, auberge, hôtellerie*, (Ph. R.).

W ogólności przytułek, schronienie dla potrzebujących pomieszkania i przytém wsparcia albo innego rodzaju pomocy. Ztąd gospody jest wiele rodzajów:

Gospoda dla podróżnych i wędrowców.

G. dla starców i kalek.

G. dla sierot. i t. p

GOSPODA PODRZUTKÓW. C. *nalezenee*, (Palk.). Ł. *hospitium infantum expositorum*.

Dom dzieci których się matki wyrzekły.

UBOŹNICA, SZPITAL. R. *ubożnica*. I. *bogadjelnja*, (Stul.). Ł. *ptochotropheum*. W. *spedale*. F. *hôpital*. N. *Hospital*, *Armenhaus*.

Budowla na mieszkanie ubogim chorym albo starcom i kalekom przeznaczona.

CHOROWNIA, NIEMOCNICA. Ł. *nosocomium*. W. *lazaretto*. N. *Lazareth*, *Krankenhaus*.

Izba lub budowla, w której chorzy odbierają pomoc lekarską.

LEKARNIA, APTEKA. I. *apteka*, *likarnica*, (J. Bello.). Ł. *pharmacopolium*, *apotheca*. W. *spezieria*, F. *apothicairerie*, *pharmacie*.

Budowla zawierająca w sobie skład i robotnią lekarstw, oraz mieszkanie aptekarza.

KĄPIEL, UMYWALNIA. I. *mivalische*. Ł. *lavacrum*, *balnea*, (J. Bello.).

Kąpiel oznacza samą czynność nurzania ciała w wodzie biejącej albo morzu, w wodzie letniej z przyrodzenia lub grzanej, w parze wodnej, siarczanej, i t. p. a to dla ochłodstwa albo zdrowia. Ztąd się mówi:

Kąpiel chłodna.

K. parowa.

K. powietrzna, i t. d. i tak się też nazywają budowle, do używania różnych rodzajów kąpeli przydatne.

ŁAŹNIA, ŁAZIENKA. C. *lazen*, *laznia*, (Palk.). Ł. *balnea*. W. *bagno*. F. *bains*. N. *Bad*.

W ogólności każda kąpiel w której woda, z przyrodzenia lub przez ogrzanie, ciepła.

CIEPLICA, CIEPLICE. Ł. *thermae*. F. *thermes*.

„W łaźniach obecnych, kąpiel w parze wodnej.”

„W łaźniach starożytnych czworakie były izby:

Sudatorium pocielnica (Kommeniusz).

Caldarium parnica, F. *étuve*, N. *warmes Badezimmer*.

Tepidarium cieplica, letnica.

Frigidarium ochłodnica, chłodna kąpiel.

U nas jedna jest izba, lecz tak się zwać mogą trzy części łaźni: wierzchnice (wyższa część lub ława), średnice (niższa część), spodnice (najniższa),” (Lind.).

Nadto, w cieplicach starożytnych te jeszcze znajdowały się części:

Rozdzielalnia, Zzuwalnia, Ł. *apodyterium*, F. *garderobe de bain*. Izba służąca do rozdzielania się wchodzącym do kąpeli.

„Zzuwadlnia, miejsce albo gmach, w którym się właśnie rozbierają,” (Mącz.).

„Zzuwalnia, miejsce przed łaźnią do rozbierania się,” (Włod.).

Staja, Ł. *stadium*. U Greków miara długości 540 stóp paryzkich, także miejsce tyleż długie do gonitw przeznaczone, Ł. *xystus*, *xystum*, *porticus stadiatus*, N. *bedecktes Stadium*, „szeroki słupowy chodnik gdzie starożytni zimą przechadzki używali.” Raczej szeroki portyk (wiata) przy łaźniach i palestrach greckich gdzie zapaśnicy odbywali swoje ćwiczenia. Środek jego był poniżony na dwa stopnie dla zapaśników a brzegi wyższe dla widzów.

„*Xystus, I. pridvor, scetaliste, prozoriscie,*” (Stul.).

Siedze biesiadnicze, Ł. *exedra*, gdzie siedzenia dla wypoczynku znajdowano i gdzie się nauki w rozmowach zwykły wykladać.

Naostatek, amfiteatry, pinakoteki i innych wiele części ku zabawie ludu rzymskiego pododawanych.

GODOWNIA, GODOWNIK IZBY GODOWE. F. *vauxhal, salle de bal.* N. *Balhaus.*

Cała budowla albo w niej część pewna przeznaczona do sprawowania uczt i zabaw uroczystych.

„W słowiańszczyźnie *god*, czas i święto uroczyste znaczyło, w polskim zaś języku *gody* oznaczają ucztę, bankiet,” (Lind.).

„W tym kościele *godowniku* jego,” (Skar. Kaz.).

GOŚCINNICA, AUSTERYA. F. *auberge.*

Karczma przy drodze dla podróżnych, przy niej są stodoły dla koni i powozów które obożnią zowią.

KARCZMA, JATA. I. *karesma*, (Stul.). Ł. *taberna.* F. *taverne.*

Gdzie pospółstwo biesiady wyprawia, gdzie ja-dło i napoje sprzedają.

„*Karczma, jata, Ł. taberna,*” (Mącz.).

Karczma wjezdna, gościnnica.

JATKI, (od *jata, chata, taberna*). F. *marché.* N. *Fleisch bank.*

„Kramy przekupniów, gdzie mięso, ryby, jajka i insze żywioły sprzedają, Ł. *macellum,*” (Mącz.).

„Jatki” tedy „są różne” chlebne, garbarskie, rzeźnicze, mięsne, jarzynne. i t. p.

RZEŹNICA, MIĘSNICA. C. *miesznica*. I. *komarda, kasapnica*, (Stul.), [złąd *kasap* v. *kacap* rzeźnik.] *meszarnicza, komarda*. Ł. *macellum, laniena*. (J. Bello.). W. *becheria*. F. *abattoir, boucherie*. N. *Fleischbank, Fleischscharen*.

Budowla na ustroniu miasta, w której zabijają bydłęta na rzeź przeznaczone, i przygotowują mięsiwa na sprzedaż w jatkach, a niekiedy tamże na miejscu bywa targ mięsny.

TARG, TARGOWICA, TARGOWISKO. I. *poljana od kupovine*. Ł. *emporium, forum, locum fori*.

Miejsce do sprzedawania rozmaitej kupli.

RYNEK. I. *dvor, târg, târgovisete, kupiliscete, rinok, plosstad*, (Stul.). Ł. *forum*. W. *piazza*. F. *marché*. N. *Markt, Ring*.

Pole w mieście na zborzysko ludu albo na sprzedaż rzeczy przeznaczone.

PRZEDAŻNIA, PRZEDAJNIA, TARGOWY DWÓR. R. *gostinnyj dvor*. W. *loggia di mercati*. F. *maison des boutiques*. N. *Kaufhaus*.

Budowla w której są złożone i ryczałtem kupują się rozmaite towary.

KRAM, SKLEP, SKŁAD KUPIECKI. C. *kupeckij kram*. Vd. *przedaonica*. W. *botega*. F. *boutique, magasin*. N. *Kaufladen*.

Sklep gdzie się cząstkowie wyprzedają towary.

Kram może od *chram, chran, schronienie, schowanie*.

ŻYTNICA, SÓŁ, SOŁEK, SZPICHLERZ. I. *xitnica, xakrom*, (Stul.), *hambar, sitnicza*. Ł. *granarium*, (J. Bello.). F. *grenier*. N. *Speicher*.

Skład zboża, żywności.

„*Sól*, Ł. granarium, szpichlerz, gdzie żyto z sy-
pują.” (Mącz.).

„Zboże zbierać do *żytnicy* albo jak dziś zowią do
śpichlerza,” (Bud.).

SWIREN, ŚWIÉRONEK. N. *Verwahrung*.

Schów zamczysty, skarbczyk wiejski. Od *świé-
rać* czyli *zwiérać*, zamykać.

„Zwiernia, schowanie, tajnik, skarbiec, świer-
nia,” (Lind.).

MYTNIA, MYTNICA, MYTNI DWÓR, KOMORA CELNA. R. *ta-
moznia*. F. *douane*.

Budowla, gdzie się pobiera myto albo cło od
przewożonych towarów.

„*Mytnica*, celnica,” (Lind.).

„R. *Mytnij dwor*, F. la douane, les halles. *Mytnica*,
mytnia, F. barrière où l'on perçoit le péage,” (Ph.R.).

ROGATKA, KI, F. *barrières*. N. *Schlagbaum*.

„Kobylice, u mostów u bram i t. d. *mytnice*.”

„Przy każdych *rogatkach* trzeba cokolwiek pła-
cić na utrzymanie dróg,” (Lind.).

ZUPA. N. *Zollbude*.

„Słowo dawne sławiańskie *supa* czyli *szopa* ko-
mora, w której urzędnicy skarbowi wybierali
grosze, do oddziału ich straży należące,” (Narusz.).

„*Żupa*, skład wydobytej soli kamiennej lub krusz-
czów, Ł. *eruprium*, *forum salinarium*,” (Lind.).

Słowem, z całego wywodu, u Lindego, godzi się
wnioskować iż *żupa*, znaczyła dawniej *officynę* rzą-
dową. *Żupnik* officialista rządowy. Ztąd i *Supan*,
Żupan, urzędnik wyższy. Ztąd nakoniec i suknia
jego poczesna *żupan*.

PALESTRA.

U Greków były to zabudowania przeznaczone do ćwiczeń szermierskich wychowującej się młodzieży. Zawierały w sobie następujące części: *Exedra*, *ephebeum*, *coryceum*, *elaeothesium*, *lutron*, *propingium*.

BIESIEDNICA. Ł. *exedra*.

Wygodne siedzenia, jak w łaźniach i palestrach starożytnych.

PASOWALNIA, POLE UTARCZKI. I. *arvaliscte*, *jacsiliscte*, *zatocsiscte*. Ł. *ephebeum*.

Pole zapasów szermierskich, gonitw i pasowania się w palestrach.

PIĘKARNIA. Ł. *coryceum*. F. *jeu de paume*. N. *Ballhaus*.

Gdzie grywano w piłkę powietrzem wydętą, izba długa na 100 stóp, wysoka na 50, szerokości zaś i podziśdzien nie ma więcej nad $\frac{1}{3}$ swej długości.

POPIELNIA. Ł. *conisterium*.

Izba napełniona popiołem, do której zapaśnicy po wymazaniu się oliwą wchodzili i posypywali się popiołem, ażeby lepiej ujmować się mogli.

NAMASZCZALNIA. Ł. *elaeothesium*.

Gdzie się zapaśnicy oliwą namaszczała.

OCHŁODNICA, OBYWALNIA, LUTRON, KĄPIEL CHŁODNA.

Ł. *lutron*.

Gdzie dla obmycia się i ochłody kąpali się zapaśnicy w wodzie zimnej.

SZKOŁA, UCZYLISKO. C. *szkola*, *żakowna*. Ł. *schola*. F. *école*. N. *Schule*.

„Miejsce ćwiczenia wszelakiego,” i budowle do tego posługujące.

SZRANKI, także **KOLCZE POLE**, **KOLCZY PLAC**. Ł. *circus*, *hyppodromus*, *arena*.

Zagroda, ogrodzenie placu gonitw bierze się za samo pole, rzecz zawierająca za zawartą, więc miejsce na którym odbywały się gonitwy pieszo, konno i wozem.

Mówi się u Czechów: *kolczy plac*, *kolczy koń*, (Palk.), mówiło się dawniej i u nas, *kolcza zbroja*, to jest *koń*, *zbroja*, służące do igrzysk na *kolczym* czyli *kołowym placu*, *polu*, czyli w *szrankach*.

WIDOWNIA, **TEATR**. Ł. *theatrum*. F. *théâtre*. N. *Theater*. (z grec. θέατρον).

Budowla przeznaczona do odegrywania widowisk dla ludu. U starożytnych teatr dzielił się na pięć części:

Stanek, C. *stan*, Ł. *scena*, miejsce gdzie aktorowie udawali.

Przedstanek, **przedjacie**, Ł. *proscenium*, niżej sceny dla błaznowania kuglarzów.

Pozastanek, Ł. *postscenium*, miejsce na rzeczy które się przyzwoicie na samej scenie udawać nie mogły.

Śpiewnia, Ł. *pulpitum*, zkąd wiersze śpiewano.

Skocznia albo **pląsnia**, Ł. *orchestra*, dla muzyki i tańców, przy której też siedzieli senatorowie.

„**Przedjacie**, Ł. *proscenium*,” (Mącz.).

KAMIENICA. F. *maison bourgeoise*.

Dom mieszkalny obywatelski, zbudowany w mieście z cegły lub kamienia.

POMIESZKANIE, **MIESZKANIE**, **MIESZKALNIA**, **MIESZKANICZKO**. (Lind.). F. *appartement*. N. *Wohnung*.

Składa się z kilku izb i schowów, stosownych do stopnia dostatków, a ztąd i potrzeb jednej osoby lub całej rodziny. Pomieszkanie bywa letnie i zimowe, a u dawnych Greków osobno męskie, osobno białogłowskie, I. *stan xenski*, Ł. *gynaeceum*.

CHATA, CHATKA, CHAŁUPA, JATA. C. *chalupa*. I. *kucha*, (Stul.), *hisa*, *sztan*, *kuchya*. Ł. *domus*, *aedes*, (J. Bello.). F. *chaumière*.

Mieszkanie kmiecie.

„*Chałupa*, chłopska,” (Lind.).

„*Chata* patrz *jata*,” (Lind.).

I. *Kucha*, nasze kuczka, kuczka, właściwie kleć. Wszelkie budowanie na prędcie mianowicie z drzewa uskutecznione.

„Jako *jatka* przy winnicy i *kuczka* przy ogrodzie,” (Skar. Kaz.).

FOLWARK. Ł. *villa rustica*, *praedium rusticum*. F. *métairie*, *ferme*. N. *Meyerey*, *Vorwerk*.

Gospodarski dwór we wsi lub za miastem, tudzież wszelkie zabudowanie folwarczne.

STODOŁA. I. *xitnica*, *schranna*. Ł. *horreum*. W. *gastalda*. F. *grange* N. *Scheune*.

Budowla na skład zboża w snopach.

GUMNO, GUMNISKO. N. *Scheunenplatz*.

Pole, plac we środku zabudowania stodołnego.

„Do gumna należą: stodoła, plewnia, plewnik, palcarium, brogi, i styrty,” (Lind.).

„*Zapolnica*, sásiek, przegrodzenie na plewy,” (Lind.).

OBORA. F. *étable*.

Chlew, w którym bydło mianowicie krowy chowają. Przy oborze bywa osobny chlew dla cieląt czyli cielętnik. Obora właściwie miejsce wkoło ogrodzone, *oborane*, N. *ein geschlossener Platz*.

MLECZARNIA, MLECZNIK, MLECZNICA. C. *mlecnice*. F. *laiterie*. N. *Milchhaus*.

„Miejsce schowania dla nabiału,” (Lind.).

WOŁOWNIA, WOŁARNIA. Ł. *bovile, bubile*. F. *étable des boeufs*. N. *Ochsenstall*.

Chlew wołowy i do tuczenia wołów.

„*Wołownia*, Ł. *bovile*,” (Volk.).

WIEPRZYNIC.

Chlew dla wieprzów, świnarnik.

OWCZARNIA. Ł. *ovile*. F. *bergerie*. N. *Schafstall*.

Chlew owczy, stajnie dla owiec.

KOZINIEC. Ł. *caprile*. F. *étable pour les chèvres*. N. *Ziegenstall*.

Chlew kozi, stajnia dla kóz.

KURNIK. Ł. *gallinarium*. F. *poulailler*.

Chlew kurzy, a kotuch, kojec, klatka kurza.

GEŚINIEC.

Chlew geśli.

GOŁĘBNIK, GOŁĘBINIEC. Ł. *columbarium*. F. *colombier*.

Budowla na gnieźdzenie się gołębiom służąca.

Columbaria u dawnych Rzymian zwały się też izby grobowe, w których po ścianach wydrożone kożubki, pieczarki, mieściły w sobie popielnice czyli naczynia z popiołami zmarłych.

GORZELNIA.

Gdzie się gorzałka pędzi. W gorzelni jest: słodownia czyli ozdownia, gdzie się słód rości;

trąbnik gdzie są umieszczone trąby do ochładzania; drożdżarnia gdzie się robią drożdże sztuczne; drewnia gdzie są złożone drwa opałowe. Przy gorzelnii i piwowarni stawiają karmnik na wieprze i w ołownik na tuczenie wołów.

„Ozdownia, ozdnicia, (Lind.); drewnik, drewnia, dREWUTNIA,” (Włod.).

PIWOWARNIA, BROWAR. F. *brasserie*.

Gdzie piwo warzą.

MIODOWARNIA. N. *Methsiederey*.

Gdzie miód warzą.

SOLOWARNIA. N. *Salzsiederey*.

„Solowarny gmach, wieża,” (Lind.).

MŁYHNICA, MŁYN.

„Miejsce gdzie mięłą, a młyn narzędzie czem mięłą,” (Włod.).

„We młynie mącznica, dziura którą się mąka sypie i oraz belka wołowa w wiątraku,” (Lind.).

BIELAWA, Blich.

Miejsce gdzie się co bieli, jako płótno, wosk.

POWROŹNIA. F. *corderie*.

Budowla, w której się skręcają liny i wszelkiego nazwania powrozy. W Amsterdamie powroźnia ma 50 stóp szerokości a 2,000 długości.

TKACZOWNIA, TKALNIA. Ł. *textrina*. N. *Webwerkst att*.

„Tkaczownia, tkacka izba.”

HUTA. W. *fonderia*. F. *fonderie*. N. *Giesshaus*.

Budowla gdzie są umieszczone piece do robienia szkła albo topienia i odlewania kruszców.

KUŹNICA. F. *forge*. N. *Eisenhammer*.

Zakład w którym z rudy wyrabiają żelazo.

ZAMEK. Ł. *castrum*. W. *castello*. F. *château*. N. *Schloss*.

Pałac obronny albo mała twierdza w mieście czy za miastem lub na wsi.

PODZAMCZE.

„Plac pod zamkiem,” (Lind.).

ZWIERZYNIEC. I. *zvjerjnjak*, *zvjerinec*, (Stul.) Ł. *vivarium*.

W. *seraglio della bestia*. F. *ménagerie*, *parc*. N. *Thiergarten*.

Obszerny ogród, raczej gaj niewielki, parkanem wysokim opasany, w którym się przechowują albo dzikie zwierzęta dla osobliwości w klatkach, albo wolno puszczzone i do łowów przeznaczone.

STAJNIA. F. *écurie*.

W niej przewozy na konie ze żłobami, czyli jasłami i drabiną do zakładania siana.

JEŹDŹARNIA, UJEŹDŹALNIA, MANEŻ. F. *manège*. N. *Reit-schule*.

Miejsce, lub budowla gdzie uczą jeździć i konie ujeżdżają.

SIODLARNIA. F. *sellerie*. N. *Sattelkammer*.

Przy stajni skład uprzęży: *siodel*, *rzędów* i t. p. rzeczy.

WOZOWNIA. C. *kolna*. I. *kolnica*. Ł. *repositorium curru-um*, (J. Bello). F. *remise*. N. *Wagenschuppe*.

Gdzie się chowają powozy.

KWIECIARNIA, SZKLARNIA. F. *serre-chaude*. N. *Glashaus*.

Budowla, w której się przechowują na przyzwoitem cieple i w wielkim świetle, żyjące zamorskie rośliny.

OWOCARNIA. F. *fruitier*.

Schów na owoce z drzew uzbierane.

PIEKARNIA. W. *forname*. F. *boulangerie*. N. *Bäckerei*.

Gdzie chleb pieką i przedają.

PIECZENIARNIA. F. *rôtisserie*.

Gdzie mięsiwa pieką lub pieczone przedają.

SPIŻARNIA. W. *dispensa*. F. *garde-manger*. N. *Vorrathskammer*.

Izba albo sklep, gdzie się przechowują mączne i inne zapasy kuchenne; pochodzi od *spiża* pokarm.

ŁOWCZARNIA. F. *meute*. N. *Jägerrei, Jägerhaus*.

Mieszkanie łowczego, przy którym są pomieszczeni strzelcy i wszystko co do myśliwstwa należy.

PSIARNIA, PSINIEC. F. *chenil*. N. *Hundstall*.

Budowla, w której się mieszczą psy myśliwe, chlew dla psów.

PTASZARNIA, PTASZYNIEC. W. *uccelliera*. F. *volière*. N. *Vogelhaus*.

Budowla, w której się ptaki utrzymują.

ŚWIĄTYNIA, PRZYBYTEK, BOŻNICA. I. *svetac, hram, kram, boznica*, (Stul.). Ł. *delubrum, templum, aedes sacra*. W. *tempio*. F. *temple*. N. *Tempel*.

Wszelka ku czci prawdziwego Boga lub zmysłowego bóstwa wzniesiona budowa.

PRZYBYTEK. Ł. *cella, adytum*. N. *Zelle*.

Ustronie poświęcone we wnętrzu świątyń osobliwie pogańskich.

Łacińskie *cella* ma nader obszerne znaczenie: izba mieszkalna, łożnica, skład, schów, sklep, przybytek, a w powszechności izbę szczupłą do której nie wszystkim wolno wchodzić.

KOŚCIOŁ. I. *čarkva, hram, boznica*, (Stul.). Ł. *templum*. W. *chiesa*. F. *église, temple*. N. *Kirche*.

Świątynia, szczególnie chrześcijańska, w której się odbywają modlitwy i obrzędy religii naszej. Innych zaś wyznań świątynie zwykliśmy nazywać:

B o ż n i c a albo s y n a g o g a żydowska.

Z b ó r, Ł. *ecclesia*, kościół protestancki.

C e r k i e w, chrześcian wschodnio-słowiańskich będących albo nie, w jednocie z Rzymem.

Kościół (etym. *kość*) ztąd może nazwany jest, iż pierwsi chrześciane nie inaczej zakładali ołtarze, a wkoło nich świątynie, tylko na *grobach*, *kościach* apostołów i swych za wiarę świętych męczenników. Jakoż i podziśdzień nie może być ofiara Świętej Tajemnicy spełniana tylko na ołtarzu, który ma kamień zawierający w sobie *kości* świętych i jest jakoby ich grobem przenośnym, Ł. *portatile*.

PRZYSTOŁ. N. *Altartisch*.

„Przystoł słowo słowiańskie znaczące stół czyli *mentam* ołtarza,” (Lin¹.).

GĄTYNY.

Świątynie słowiańskich pogan, od tego nazwane, iż będąc z drzewa całkowicie *gontami* opierzone były.

OMYWALNIA ŚWIĘTA, KRZCIELNICA. Ł. *baptisterium*.
(z grec. Βαπτίζω, omywam).

Budowla albo naczynie przeznaczone jedynie do krztu kościelnego.

MODLITEWNIA, MODLITEBNA. C. *modlitebnice*, (Palk.). Ł. *oratorium*, *lararium majus*. N. *Bethaus*.

Izba przy pomieszkaniu do modlenia się przeznaczona.

KAPLICA. W. *capella*. F. *chappelle*.

Bocznicą przy kościele, mały kościółek, modlitewnia z ołtarzem do sprawowania Mszy świętej.

BOCZNICA, CE. Ł. *atae*. F. *ails*. N. *Flügeln*.

Skrzydła zamku, dworca, kościoła lub innych budowli, to jest: mniejsze budowle pod kątem prostym z niemi połączone.

„Pobocznicę, przybudowania poboczne,” (Wujek).

BABINIEC, KRUCHTA. C. *kruchta*, *grypta*. Ł. *crypta*.

Zasklepiona sięć albo miejsce dla żebraczek pod kościołem.

PRYZTWÓR, PRZEDSIÓNEK ŚWIĄTYNI. Ł. *pronaum*, *pronaos*.

W. *antitempio*. F. *porche d'un temple*. N. *Vorhalle des Tempels*.

Część przodowa świątyni, w której się lud zgromadza przed wniściem do niej.

„Przedkościelę, Ł. *vestibulum templi*,” (Mącz.).

„Weszli do przytworu, to jest do przysionka chrzcielnicy,” (Lind.).

DWÓR, DWORZEC, DWOREK, WIOSKA. I. *kucha i bascina*,

(Stul.), *marof*, *hisa muska na polyu dvor*, (J. Bello).

Ł. *villa*. W. *villa*. F. *maison de campagne*, *m. de plaisance*. N. *Landhaus*.

Dwór z ogrodem, dworek we wsi albo na przedmieściu dla zdrowia i przyjemności.

„Dworzec, dwór we wsi,” (Lind.).

SIELSKI DWORZEC, D. USTRONNY. Ł. *villarustica*. F. *trianon*.

N. *Lusthaus*.

Roskoszny za miastem przy ogroju dworek.

MIASTO, MIASTECZKO, GRÓD. C. *mesto*. Ł. *urbs*. F. *ville*,

bourg. N. *Stadt*.

Mniej więcej liczne zjednoczenie budowli a pomiędzy niemi ulic, placów, ogrodów, rzek i kopianic. Przez te wolne od zabudowań przestwory, miasto się układa w pewne dzielnice, F. *quartiers*. Kiedy jest oprowadzone nieprzestępną ścianą, zwać się mogło po staroświecku *grodem*, a twierdzą się zowie, kiedy jest zamknięte uzbrojonymi wałami z nasypanej ziemi albo muru, a przy tych i wodą oblane.

NADGRODZIE, NADGRODEK, CYTADELLA.

Z włoskiego *dellacitta*, twierdza nad miastem panująca, zamek miasto warujący.

PRZEDMIEŚCIE, PODGRODZIE, PRZYGRODZIE. Ł. *suburbium*. F. *faubourg*. N. *Vorstadt*.

Gdy miasto nie jest otoczone wałem, albo rzeką, wtedy nie przeszkadza jednostajnemu zwiększaniu się miasta. Lecz gdy jest zamknięte, wówczas nowo przybywające budowle, nie mogąc się pomieścić w obrębach miasta, przed czyli za miastem się stawia i składają część jego młodocianą, która z czasem, przy wzroście ludności w miasto wcieloną zostaje, a następnie przybywająca dalej przedmieściem się zwać poczyna, aż znowu w obręb miasta zajętą nie będzie.

Kiedy miasto jest twierdzą, natenczas mieszkania, fabryki i t. d., które się w grodzie pomieścić nie mogą, budują w daleko znaczniejszej od okopów odległości, i ztąd snadź nastął wyraz *fo l w a r k*, z niemieckiego *Vorwerk*, jakoby osada, precz, daleko za utwierdzeniem grodu lub zamku.

SPIS WYRAZÓW

ZNAJDUJĄCYCH SIĘ
W N O M E N K L A T U R Z E

porządkiem abecedowym ułożony.

Wyrazy Polskie.

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
A.		Baran	119	Bocznica	153
Abrys	3	Barszcz	87	Bocznice	102, 153
Alagrek	88	Bazylika	138	Bojowisko	57
Alea	124	Belecza	27	Bonie	21
Alkowa	134	Belkowanie	74	Boniowanie	21
Altana	125, 134	Bidło	104	Bożnica	151, 152
— drzewiasta	125	Biegun (śruby)	41	Brama	102
Amfiteatr	142	Biel drzewa	26	— flamandzka	103
Ankra	40	Bielawa	149	— kraciasta	103
Autaba	39	Bierwiono	28	— tryumfalna	102
Apteka	140	Bierzmo	27, 75	— zwycięzka	105
Architekt	2	Bierzmowanie	74	Bramowanie	87
Architektura	1	Biesiadnia	134	Brewno	28
Arkada	111	Biesiednica	145	Bródka	40
Astrych	56	Bika	22	Broma	102
Austerya	142	Biło	104	Brona	102
B.		Binda	89, 106	Brogi	147
Baba	119	Bisiorki	48	Browar	149
Babiniec	153	Bitnia	119	Brus	8
Bal	28	— ręczna	118	— drewny	27
Balasy	136	Blacha	41	— główny	74
Baldachin	93	Blacharz	41	— kamienny	16
Balkon	112	Blachetka	41	Brusek	8
Bałwan	9	Blachownik	41	— drewny	27
Bania	48	Blanki	108	Brusowanie	74
Bank	138	Blich	149	Brusowica	97
Bant	63	Blok	119	Bryła	9
		Błona	108	Brzeg	87

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Brzegi (otworu)	102	Cieplica	141	Członki kroju	80
Brzost	24	Cieplice	141	Czoło	60
Brzoza	24	Ciełtnik	148	— sklepienia	44
Brzusiec (w bala- sach)	136	Ciennica	125	Czołona	60
Budowanie	2	Cies	16, 28	Czop	30
Budowla	2	Ciesielka	27	Czworodroże	137
Budownictwo	1	Ciesielstwo	27		
Budowniczy	2	Ciesiolka	27	D.	
Budownik	2	Cieśla	2, 27	Dąb	24
Buk	24	Cieślarnia	23	Dach	68
Buksztele	118	Cieślarstwo	27	— dwuokapowy	59
C.		Cieślarz	27	— dwupoly	59
Calec	115	Cieślice	33	— jednookapo- wy	59
Calina	115	Cieślictwo	1	— jednopoly	59
Cegielnia	17	Cieśliczy	2	— namiotowy	60
Cegielnica	17	Cięciwa (sklepie- nia)	44	— pojedynczy	59
Cegielnik	17	Cios	16	— półszyto- wy	59
Cegła	17	Ciosarnia	23	— pulpitowy	59
— ogniówka	17	Ciosła	33	— stożkowy	60
— pływająca	17	Ciosna	30	— szczytowy	59
— surowa	17	Ćwiek	37	— wielookapo- wy	50
— surówka	17	Ćwierć wałka	81	— wielopoly	60
— wypalona	17	Cyga	84	— wkołookap- wy	60
Cembrowanie	20	Cynek	11	Dachówka	71
Cerkiew	152	Cysterna	121	— francuzka	71
Cet	11	Cytadella	154	— gąsiorek	71
Cetnem (postawio- ne słupy)	11	Czapka (w zaslon- ce piecowej)	118	— holenderska	71
Cewka	122	Czasza	122	— karpiówka	78
Chałupa	147	Czekan	38	— łotoczek	71
Chata	147	Czeluść	113	— rzymska	71
Chatka	147	Czerpaczka	22	Deska	21
Chłodnica	125, 134	Czerwliwość	25	Deszczarnia	121,
Chochół	58, 69	Czerwotocz	25	128	
Chodnik	124	Czeryn	114	Deszczka	28
Chorownia	140	Częstokół	100		
Ciągłość	5	Członki (krajni- ka)	76		

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Deszczulka	28	Druzgot	5	Fontanna	120
Dłoniatka	86	Dużość	15	Forma	9
Dłótnik	92	Dwór	128, 153	Frambuga	111
Dłużnica	116, 118	Dworek	153	Framuga	111
Dom Radny	138	Dworzec	153	Fundament	115
Doskonałość	7	— sielski	153	Futro	104, 105
Drab'	29	— ustronny	153	Futrowanie	20, 83
Drabiast	20	Dwuczołek	130		
Drabina	29, 118	Dwułuki	49	G.	
— (w stajni)	150	Dyl	28	Gać	57
Draby	118	Dylica	98	Galka (na słupie)	77
Dranica	70	Dymnik	107, 113	Ganek	129
Drażenie	34	Dzicz	37	Gąsior	71
Drdzeń	26	Dziedziniec	128	Gątny	152
Drewnia	149	Dzielnica przyoz-		Gęsiniec	148
Drewnik	149	dobienia	87	Gibkość	5
Drewnutnia	149	Dzielnice miasta	154	Giętkość	5
Drożdżarnia	149	Dzika promena-		Gips	15
Drżastwo	16	da	124	Girlanda	87
Drzewo	23	Dzwierze	103	Głęb'	87
— budowlane	23	Dzwonki	86	Głębik	87
— cieślicze	23			Glif (we drzwiach	
— gwiazdowe	24	E.		i oknach)	106
— nieobielone	24	Echiny	85	Gładzidło	34
— nieoczerco-		Esownica	82	Gładziwo	38
ne	24	Esownik	82	Głowatka	87
— obłogowe	25	— odwrotny	83	Głowica słupa	77
— sęcyste	24	— prosty	83	— (w balasach)	137
— sękowate	24			Głównia słupa	77
— sitowate	25	F.		Gniazdo	31
— tłuste	25	Facyata	1	— krążka (w za-	
— zadziorne	24	Feston	89	słonce pieco-	
— zwichnione	24	Filar	72	wej)	113
Drzwi	103	Filung	10	Godownia	142
— dwupołe	104	Fladry	26	Godownik	142
— flamandzkie	103	Folga	119	Godzięba	23
— jednopołe	104	Folwark	147, 154	Gołębiniec	148
— poczwórne	104			Gołębnik	148
— pojedyncze	104				

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Gont	70	Gwoźdź nasieka-		Jata	125, 142, 147
Gorzelnia	148	ny	38	Jatki	142
Gościnnica	142	— podkowny	38	— chlebne	142
Gospoda	139	— półzamkowy	38	— garbarskie	142
— dla podróż-		— skutnik	38	— jarzynne	142
nych	139	— tarciczny	38	— mięsne	142
— dla sierot	139	— tramowy	38	— rzeźnicze	142
— dla starców		— zamkowy	38	Jasła (w stajni)	150
i kalek	139	Gzysms	74, 76, 97	Jawor	24
— dla wędrow-				Jedlinka	9
ców	139			Jesion	24
— podrzutków	140	H.		Jeżdżarnia	150
Goźdź	37	Helm	50	Jęta	32, 62
Grab	24	Hermes	93	Jętka	32, 62
Granowitość	9	Hlejj	115	Jodła	23
Granowity	9	Huta	149		
Grodza	117			K.	
Grodze	117			Kachel	113
Grota	126			Kafar	119
Grób przenośny	152			Kalenica	70
Gród	153	Iglica	66	Kamień	12
Grud	16	Izba	133	— ciosowy	16
Grundrys	3	— czeladna	133	— drzastwisty	14
Grunt	16, 115	— godowa	142	— dziki	14
Gruszec	82	— mieszkalna	151	— łąziebny	14
Gruz	20	— pisarska	133	— oporny	12
Gryf	92	135		— przegłównik	12
Grzbiet	45, 68	— posiedzeń	134	— prześcienny	12
Grzęda	27, 63	— sądowa	138	— purchaty	14
Gumnisko	147	— stołowa	133	— syпки	12
Gumno	147	— sypialna	133	— szczery	12
Guzik	87	— szczupła	151	— udatny	12
Gwoźdź	37	— towarzyska	133	— wzorowy	12
— głowacz	38 109	Izbica	133	— ziemisty	12
— gontal	38			Kamieniarnia	23
— jeźgarzyk	38	J.		Kamieniarz	16
— korabi	38	Jagódki	35	Kamienica	146
— krukowy	38	Jajownik	85	Kamienniczy	16
— łatni	38	Jaskinia	126	Kamiennik	13

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Kamzans	106	Kluba	119	Korytarz	132
Kanał	121	Klucz	110	Koryto	122
Kancellarya	135	Kluczka	110	Kościół	151
Kania	30	— (od zapadki)	109	Kostka	8
Kapitel	77	Kluwicz	22	Kostkowanie	8
Kaplica	152	Kłęcz	87	Kostkowica	96
Karczma	142	Kłęczce	87	— (w podstawie	
— wjezdna	142	Kłoda	25	słupa)	79
Karmnik	149	Kłódka	109	Kostnica	94
Kassa	138	— (w podnózu)	79	Kosz	46, 137
Kaszeton sklepie-		Kobylica	117	Koszary	137
niowy	51	Kobylice	117, 144	Koszyk	51
Katafalk	93	Kocz	137	Kotew'	39
Kazub	111	Koczowisko	137	— kolankowata	39
Kapiel	140	Kojec	148	— śrubowa	39
— chłodna	140	Kolcze pole	146	— strzępiasta	39
141, 145		Koleczy plac	146	— uchata	39
— parowa	140	Kolebka	47	Kotlina	122
— powietrzna	140	— obrączkowa-		Kotuch	148
Kielnia	22	ta	47	Kotwa	39
Kijach	39	— pierścienio-		Koziniec	148
Kijan	38	wata	47	Koziół	117
Kijania	39	— schodowa	47	Kozły	117
Kijanic	39	— ślimakowata	47	Kozub	111
Kijanka	38	— stoczysta	47	Kozubki (w colum-	
Kijec	38	Kolumna	72	barium)	148
Kijocha	39	Kołek	29	Kragstein	97
Kiśc	23	Komel	25	Krajka	87
Klamka	109	Komin	113	Krajnik 74, 76, 97	
Klamra	39	Komnata	133	— (w podnózu)	79
Klat	67	Komora 133, 144		Kram	143
Klatka schodowa	136	— celna	144	Krata	61
Kleć	147	Konduktor	90	Krąg	81
Klepisko	58	Kopanica	121	Krągłak	25
Kleszcze	32, 65	Kopanka	49	Krąglica	81
Klewicz	22	Kopuła	49	— (w podstawie	
Klinicz	43	Kopyto	9	słupa)	79
Kloc (w podnózu)	79	Kora	26	Krażek (w zasłon-	
Klon	42	Korona	90	ce piecowej)	113

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Krażganek	132	Krzyżulec	28	Lipa	24
Krażyna	118	Kubeł	48	Liścianka	87
Krażyny	118	Kucza	147	Lisztewka	80
Kręgadło	34	Kuczka	147	Lisztwa	80
Krój	80	Kulak	66	Lodownia	128
Krokiew'	32, 62	Kupa posązna	90	Lutron	145
— narożna	67	Kurek	122	Lwia paszcza	122
— żłobiasta	67	Kurnik	148		
Krokiewki	66	Kurytarz	132	L.	
Krokiewnica	98	Kuźnica	149		
Krokiewniczka	98	Kwiatawa	125	Lacha	122
Kroksztyn	98	Kwiaton	88	Łachań	122
Krokwa	62	Kwiatonik	88	Łachanka	122
Krokwia	62	Kwieciarnia	150	Łapa	30
Kruchość	5			Łata	29
Kruchta	153	L.		Łatwość	6
Kruczek od wiat-				Ława	64
ru w okuciu)	109	Lamperya	101	Ławnica	138
Kruk okienny	38	Lapislazoli	15	Łazienka	140
— (u dachówki)	71	Larwa	122	Łaznia	140
Kruki	109	Laski	84	Łączenie (drze-	
Krupowiec	16	Laskowanie	83	wa)	29
Krusz	36	— wrębki	84	Łebek(u dachówki)	71
Krużganek	132	— żłobki	44	Łęk	46
Kryć dranicami		— żyłki	88	Łękotki	86
w lotoki	69	Lecha	125	Łom	22
Kryoba	67	Lednica	128	Łomnia kamieni	13
Krycie	59, 67	Legary	52	Łopata	72
— blaszane	68	Legowisko drze-		Łopatka	99
— gontowe	68	wa	23	Łopień	35
— słomiane	68	— kamieni	23	Łotoczek daszny	68
Krydlica	71	Lejek rynniany	69	Łotok	68
Krynica	120	Lekarnia	140	— młyński	68
Kryt	58	Lepianka	20	Łowczarnia	151
Krzcielnica	152	Leszka	125	Łoże pośmiertne	93
Krzepkość	5	Letnica	141	Łoźnica	133, 134
Krzyż Ś-go Jęd-		Leże żołnierskie	137	151	
rzeja	32	Leżeń	66	Łożysko (sklepie-	
Krzyżownice	116	Lice	44	nia)	42

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Łuk	46	Międzysiecz	95	Mur płytowy	19
Łuku podwoje	49	Międzysięg	55	— pruski	99
Łupek gliniany	14	Międzytramie 33,	76	— przyborowy	19
Łupnik	15	Miękisz (w drze-		— równowarst-	
Łyko	26	wie)	26	wowy	19
Łyszczak	14	— (w kamieniu)	13	— siatkowy	19
		Mięsnica	143	— starowieczny	19
III.		Mieszkalnia	146	— ziemiolity	20
		Mieszkaniczko	146	Murarz	21
Macica	41	Mieszkanie	146	Murlat 27, 54,	61
Maculec	118	Mika	14	Mydlak	13
Maculnice	107	Miodownia	149	Mytni dwór	144
Makowica 77,	90	Misa	122	Mytnia	144
Makowiczka	90	Mleczarnia	148	Mytnica	144
Małżowiniec	15	Mlecznica	148		
Maneż	150	Mlecznik	148	N.	
Manowczyk	88	Młocisko	39		
Martwica	26	Młot	38	Naciąg	39
Maść (drzewa)	26	Młotnik	39	Nacięcie	30
Maska	122	Młyn	149	Nadbrusie 74,	76
Mastnica	115	Młynica	149	Naddzwierek	106
Mącznica (we mły-		Moc	5	Naddzwiernik	106
nie)	149	Modlitebnia	152	Nadędrzwie	106
— (w wiatra-		Modlitownia	152	Nadgrobek	93
ku)	149	Modrzew	24	Nadgrodek	154
Mąka kopalna	17	Moduł	4	Nadgrodzie	154
Meander	88	Mokrzyna	115	Nadobność	6
Mennica	138	Mórawa	124	Nadokienek	107
Miasto	153	Mostnice	116	Nadoknie	106
Miasteczko	153	Mularz	20	Nadproże	106
Miazga	26	Mur	18, 94	Nadprożek	106
Miecz 32,	65	— ciosowy	19	Nadprożnik	106
Miecze	100	— cyklopowy	19	Nadrast	43
Mięczunek	66	— dziki	19	Nadslupie	75
Mięczyk	65	— nadzieany	20	Nahodować	21
Miednica	122	— nierówno-		Nakładka	31
Miedzink	93	warstwowy	19	Naliczek	122
Międydrzwie	95	— odlewany	19	Należcz	111
Międypiętrze	127	— ościenny	95		

VIII

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Namaszczalnia	145	Obrębek stojący	41	Opierzenie	101
Narożnica	67	Obręcz	81	Opoka	28
Narożnik	73	Obrzeżak	34	Opolek	50
— (w okuciu)	109	Obuch	38	Opór	5
Narzędy	22	Obwodnica	130	Oporność	5
Narzędzia	22	— niby sowita	131	Oprawa (otworu)	102
Nasadka	96	— sowita	130	Orcel	14
Nasada (sklepie-		Obzoja	26	Orłolew	92
nia)	42	Ocap	62	Osadka	40
Naspa	56	Ochłodnica	141, 145	Ość (gwoździa)	37
Nasyp	56	Oczep	33, 54, 99	Osina	24
Nawodnica	123	Oczercić	24	Oskard	22
Nice	45	Odbitka	9	Oskórek	26
Niemocnica	140	Odpozynek	136	Osnowa	115
Niesnadność	6	Odrzwi	104	Ostrokół	101
Nóg	92	Odzież muru	20	Ostrze (u gonta)	70
Nosaciec	22	Odzwierki	104	Ostrzew	118
Nozdrze	107	Ognisko	113	Oszewka ścienna	101
Nozdrzyna	107	Ogród	123	Otoczyna 10, 60, 87	
		— owocowy	123	— (we drzwiach)	10
		— warzywny	123	Otwór	102, 107
		Ogrojec	123	— ścienny	102
		Okap	69, 97	Otworzystość	
		Okiennica	109	(sklepienia)	44
Obartel	110	Okno	106	Owczarnia	148
Obartlik	110	— dachowe	107	Owocarnia	150
Obdach	69	— flamandzkie	103	Owocnica	89
Obielić	24	— stropowe	55	Ozdnica	149
Oblączyna	111	Okolek	130	Ozdobność	6
Oblęk	111	Oków	109	Ozdownia	148
Oblona	26	Okrasa	6		
Obmywalnia	145	Określenie	3		
Obojczyk	81	Okrój	80		
Obora	147	Okucie	109		
Obóz	137	Olcha	24	Pacha	45
Oboźnia (w gos-		Omywalnia świę-		Paciorki	85
cinnicy)	142	ta	152	Pal	116
Obraznik	92	Opał	112	Pale	116
Obrębek	41	Opaska	63, 111	Palestra	145
— leżący	41			Palisady	101

P.

	stron.		stron.		stron.
Paliwo	112	Pieczarki (w co-		Płaskosłup	73
Pałub	118	lubarium)	148	Płaszczak	27
Panew	122	Pieczeniarnia	151	Płat (drzewa)	28
Para	11	Pieczara	112	Platać (drzewo)	28
Parnica	141	Piekarnia	151	Płatwa	61, 62
Parsk	128	Piękność	6	— (w balasach)	137
Pas	63	Pieniężnia	138	Płaz	15
— ścienny	96	Pieniężnica	137	Plecieniec	85
— stolcowy	63	Pierścień	91	Pleciennica	85
Pasmo	75	Pierzeje	103	Plecionka	85
— dolne	75	Piesznia	34	Pleśń	13
— górne	75	Piętka	30, 83	— kosmyki	13
— średnie	75	— odwrotna	83	— nitki	13
Pasowalnia	145	— prosta	83	— włókna	13
Paz	31	— (u dachówki)	71	Pleszka (gwoździa)	37
Pędzel	23	Piętro	126	Plewnia	147
Pęp	30	— drugie	127	Plewnik	147
— kaniasty	30	— pierwsze	127	Płosa	37
Pępawa	86	Pilaster	99	Płoża	37
Pępawka	86	Piła	35	Płyta	15
Perlik	39	Piłka	35	— (posadzki)	58
Perłki	84	Pilkarnia	145	Pobocznice	153
Pętlica	41	Piłowiny	29	Pocielnica	141
Piasek	16	Pinakoteka	142	Poczęcie (sklepie-	
— przelotny	115	Pióro	31	nia)	42
Piaskowiec	14	— u świdra	35	Podciąg	55
— glinianny	14	Pisanka	92	Podczołek	130
— krzemienny	14	Pisarnia	133, 135	Poddrożnica	137
— wapienny	14	Piwnica	128	Podedworze	129
Piaskownia	17	Piwowarnia	149	Podeszwa	100
Piątka	11	Plamy	37	Podgrodzie	154
Piec	112	Plan	3	Podkład	56, 115
— piekarski	113	Płasnia	146	— (podnóża)	79
— pokojowy	112	Plata (w krajniku)	97	Podkładzina	33, 61
— polski	112	Płachetka	51	Podkolejnica	137
— powietrzny	112	— nad drzwiami	51	Podkop	128
— szwedzki	112	— nad oknami	51	Podkrokiew	63
Piecownik	114	Płachetki	49	Podłoga	57
Pieczara	126	Płachta	68	— ślepa	57

	stron.		stron.		stron.
Podłożnica	98	Podziemie	127	Pomieszkanie	146
Podłużka grzbie- towa	67	Pogląd	4	— białogłow- skie	147
Podmiotka	55	Pogródka	125	— letnie	147
Podniebie	93, 129	Poidło	122	— męzkie	147
Podniebienie	44	Pokład	57	— zimowe	147
Podnóże	79	Pokładnica	137	Pomnik (grobo- wy)	93
Podnózek posągu	93	Pokładzina (w ba- lasach)	137	Pomościana	57
Podoba	4, 9	Poklat	125	Pomost	57
Podokienek	107	Pokletnica	125	Pomostnice	116
Podpora	71, 118	Pokój	132	Ponik	121
Podrum	128	Pokoik	132	Poosek	4
Podruna	128	Pokrów (piecowy)	113	Popielnia	145
Podsadzka	96	Pokrowa	58	Popielnica	94
Podsiebicie	55	Pokrycie	67	Popielnice	148
Podsiebítka	55	Pokrywa	96	Popielnik (pieco- wy)	114
Podstłupie	79	Pokrywacz	72	Popiersie	93
Podstawa	78	Pole (przyczółka)	60	Poprzeczka	117
— podnóża	79	— przyozdobie- nia	10	Poprzecznica	117
Podstawek	78, 96	— utarczki	145	Poprzeczniki	100
— posągu	93	Polepa	21	Poprzednica	130
— w balasach	136	— tła	56	Poprzednice	73
Podstawka	66	Polica (w krajni- ku)	97	Porębnik	27
Podstopek krokwi	66	Policzki (schodo- we)	136	Poręcz	136
Podwał	127	Połać	68	Portyk	131
Podwale	127	— ulicy	68	Porządek archi- tektoniczny	74
Podwalina	79, 99	— walcowa	64	— dorycki	74
— drewniana	100	— stołcowa	64	— joński	74
— stolcowa	64	— walcowa	64	— koryncki	74
Podwalinka	61	— walcowa	64	— rzymski	74
Podwijki	89	— walcowa	64	— składany	74
Podwój	73, 105	— walcowa	64	— tokański	74
Podwoje	73	— walcowa	64	Posada	79, 115
— uszaków	100	— walcowa	64	— tła	56
Podwórko	129	— walcowa	64	Posadzka	58
Podwórze	129	— walcowa	64	— drewniana	58
Podworzec	129	— walcowa	64		
Podzamecze	150	— walcowa	64		
Podziałka	4	— walcowa	64		
		Pomiarka	4		

	stron.		stron.		stron.
Posadzka drobna		Próg	105	Przybytek	151
wytworna	58	Projekt	3	Przycieś 15, 99,	100
— kamienna	58	Promień (wody)	121	Przyczolek	60
— kwadratowa	58	Proporcya	7	Przydzwierek	129
— ścienna	101	Prostota	7	— wewnętrzny	131
— sześciogro-		Przecięcie	3	Przygrodzie	154
niasta	58	Przecznica	137	Przypora	99
Posąg	92	Przedajnia	143	Przypuśnica	64
Posażnik	92	Przedażnia	143	Przysiek	34
Poścież	124	Przeddworze	129	Przysienie	131
Posiedka	134	Przedech	107	Przysionek	130
Posilek (w zamku		— piecowy	113	Przystawa	73
ciesielskim)	31	Przedjacie	146	Przystojność	6
Posłuchalnia	135	Przedkościel	153	Przystoł	152
Posowa	54	Przedmieście	154	Przysuwniczka	64
Postawa	3	Przednice	130	Przytwór	153
Poszycie	69	Przedpiersie	107	Przywój	105
— kalenicami	70	Przedpokój	133	Przyziomek	79
Pował	26	Przedpokieł	131	Przyzwoitość	6
Powała na wierz-		Przedpionek	130	Psiarnia	151
chu mostnic	116	— świątyni	153	Psiniec	151
— stropu	53	Przedstanek	146	Ptaszarnia	151
— więźby	61	Przeobrażenie	9	Ptaszyniec	151
Powieć	131	Przepierzenie	95	Pułap	53
Powietka	125, 131	Przepona (otwo-		— obłączysty	54
Powietrznik	90	ru)	102	— ślepy	54
Powroźnia	149	Przerwa	76	Pumex	14
Pozastanek	146	Prześło	33	Puszkarnia	137
Poziemie	127	Przętr	127		
Pracownia	135	Przetwora	9		
Prątek	81	Przewory (w staj-			
Prawidełko	81	ni)	150	Rama	87
Pręcik	81	Przewiąsło	31	Ramy	108
Pręga	75	— rokitowe	118	Rapować	21
Pręt	81	Przewież	10	Rapowanie	21
— w okuciu	109	Przewodnik	90	Ratusz	131
Probój	39	Przez głowę		Rdzębina	108
Proboje	109	(kłaść)	22	Rębacz	27
Profil	80	Przybor	19	Rewka	81

R.

	<i>stron</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Robotnia	135	Rumowanie (tła)	56	Ściana (przedog-	
Rogatka	144	Rura(kominowa)	113	niowa)	95
Rogatki	144	— rynniana	69	— przedziałowa	95
Rogownik	67	Rybnica	121	— sąsiednia	95
Rososzka	65	Rycina	92	— szczytowa	60
Roszt	116	Rygiel	55	— zagrodowa	95
Rosztowanie	117	Rynek	143	Ściągacz	39
Rowek	31	Rynna	69	Ściel	54
— u gonta	70	Rywadlnik	92	Ściek (dachowy)	68
Rowki	76	Rzap'	121	Ściekwa	121
— tryglifów	98	Rzeszot (w)	10, 11	Ścież	103
Równanie	7	— dachowy	67	Ścieża	103
Równianka	87	Rzez	30	— okna	107
Róża	86	Rzezak	34	Serce (w zamku)	110
Różaniec	85	Rzeźnica	143	Siedza	134
— krążkowy	85			— biesiadnicza	142
— pieniążkowy	85	S.		Sień	131
Rozdroże	137	Sad	123	Siestrzan	55
Rozdwojenie	37	Sadzawka	121	Siła	5
Rozdzielalnia	141	Samcza (połowa		Siodlarnia	150
Rozeta	86	zawiasy)	110	Skala	4
— promienista	86	Samicza (połowa		Skaliny	37
— wirowana	86	zawiasy)	110	Skalnia	13
Rozetka	86	Sarkofag	94	Skalnik	13
Rozkrój	3	Sąd	92	Skarb	137
Rozmównia	134	Sądek	92	Skarbiec	137
Rozpora	32, 63	Sądowica	138	Skarbnica	137
— stolcowa	63	Sąsiek	147	Sklep 42, 143, 151	
— wyższa	63	Schody	135	— w podwalu	128
Rozpory	118	Schów	151	Sklepienie	42
Rozścieże	137	Schlud	33	— baniaste	48
Rozstanie dróg	137	Ściana	94	— beczkowate	47
Rozwora	32	— drewniana	99	— czaszkowate	48
Róźyczka	86	— dworowa	95	— dwuluczne	49
Ruban	84	— naczelna	95	— gotyckie	49
Rubanek	34	— podnasypo-		— hełmowe	50
Rubryka	35	wa	95	— klasztorne	49
Rudka	35	— podwałowa	95	— kolebkowate	47
Rum	20			— kopankowate	49

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Sklepienie kozub-		Skrzelice	109	Spalnia	133
kowate	51	Skrzeliny okienne	109	Sperunk	65
— krzyżowe	49	Skrzydła	103	Śiewalnia	135
— nagięte	42	Skudło	70	Śpiwnia	146
— nieckowe	50	Skwara	35	Spiż	35
— odnośne	50	Śliczność	6	Spiża	35
— odwodowe	50	Ślimacznica	88	Spiżarnia	151
— ostrokręgo-		Śłószarz	41	Spłyn	82
we	47	Śłodownia	148	Splywek	82
— parciaste	51	Ślój	26	Spoczynek	136
— pełne	42	Śłowatość (drze-		Spodek	81
— podniosłe	42	wa)	26	— wieka (w gło-	
— podwyższo-		Śłup	64	wicy)	78
ne	42	— czworogran-		Spodnice	141
— półkolne	42	ny	72	Spojenie	20
— skośne	51	— okrągły	72	Spółmierność	7
— splaszczone	42	— posązny	93	Spona	39
— wzniosłe	42	— uwięzły	99	— kaniasta	40
— żagielkowe	50	Ślupek	32, 64	— probojowa	40
— żaglaste	51	— leżący	64	— utajona (we-	
— żłobiaste	47	— stojący	64	wnątrz)	40
— zniżone	42	Śłupiec kleszczo-		— zewnętrzna	40
Sklepieniec	43	waty	65	Sporys	99
Sklepnik	43	— poboczny	65	Spowiedalnica	134
Sklud	33	— wiszący	64	Sprężyna	110
Sklut	33	Ślupy pośrednie	99	Sprosy	108
Skład	3, 151	— węglowe	99	Sprys	65
— kupiecki		Śmietana wapien-		Spuszcz	34
— materiałów		na	18	Średnice	141
budowniczych	23	Śmiga	98	Średnik	74, 76
Składać (blachy)	41	Snadność	6	— w podnózu	79
Składność	6, 7	Snycerz	92	Średniki	49
Skobel	109	Snopeczek	87	Środobek	76
Skoblik (od za-		Solowarnia	149	Staja	141
krętki)	109	Sól	143	Stajnia	150
Skocznia	146	Solek	143	Stal	36
Skóreczka	26	Sopel	110	Stałość	5
Skręt	81	Sopleniec	15	Stanek	146
Skrętek	89	Sosna pospolita	23	Stebnik	128

	stron.		stron.		stron.
Stempel	118	Strumyk	121	Świetlica	132
Stępka	31	Strzała (sklepie-		Świnarnik	148
Stępor	23	nia)	44	Swiren	144
Stodoła	147	Strzalki	49	Sworzeń	29, 40
— w gościnni-		Strzecha	69	Sycz	122
cy	142	— kulikami kryta	70	Synagoga	152
Stojec	32, 64	— pod łopate		Szablon	4
— kleszczowa-		kryta	70	Szaragi	136
ty	65	— snopkami		Szatnia	135
Stojność	5	kryta	90	Szatnica	135
Stok	9	Strzechalka	72	Szczeble	118
Stolec (dachowy)	63	Strzecharz	72	Szczolb (wołowy)	83
Stolnica (w posadz-		Strzelnice	108	Szczotka (mular-	
ci)	58	Strzemię	41	ska)	23
Stołowanie	54	Strzępia	20	Szczyt	60
Stołowanie	54	Strzykawa	120	Szew	20
Stopa (słupa)	78	Strzykawka	120	Szkoło (w oknie)	108
— w balasach	136	Studnia	120	Szkudło	70
Stopnie schodo-		Studnica	120	Szłaga	119
we	136	Styrty	147	Szlemię	67
Storczyk	32, 64	Supraport	106	Szopa	131, 144
Stosuga	20	Surowiec żelaza	36	Szopaga	30, 40
Strażnica	139	— biały	36	Szpiczlerz	143
Strażniece	139	— czarny	36	Szpital	140
Strefa	76	— mieszany	36	Szpuntpal	116
Strojność	7	— szary	36	Szklarnia	150
Strop	52	Światło	11	Szkoła	145
— drewniany	52	— między bel-		Szranki	146
— koszykowy	53	kami	12	Sztaba	37
— pospolity	52	— między słupami	12	Sztandary	118
— spiżowy	52	— (wysokość lub		Sztrab	20
— wnąkowy	53	szerokość drzwi)	12	Sztyber	67
— wytworny	52, 53	Światynia	151	Sztych	66
Stróże	111	Świder	35	Sztychówka	55
Strug	34	Świderek	35	Szuło	101
Strugałek	92	Świecznik	93	Szyba	108
Strugałka	34, 92	Świerk	23	Szyja (głowicy)	78
Strugarz	92	Świeronek	144	— w balasach	136

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
T.		Tret	137	Ulica	137
Tablatura	101	Trociny	29	— drewna	124
Tablica	76	Trójnit	— 9	Umywalnia	140
Tafla (posadzki)	58	Trójwębiki	98	Urna	94
Taflowanie	101	Trójwębki	76	Uszak	104
Tanięty	43	Trudność	6	Uszaki	100, 104
Tarcica	28	Trwałość	5	Uszatek	92
Tarcicami (nakry- cie)	83	Tryglify	76, 98	W.	—
Tarciczka	28	Trzeć	29	Wapiennik	18
Targ	143	Trzon	77	Wapno	117
Targowica	143	— pieca	114	— chude	18
Targowisko	143	Trzpień (u zawia- sy)	110	— gaszone	18
Targowy dwór	143	— wiszący	66	— mierne	18
Tarka	23	Tuf	14	— niegaszone	18
Tartak	29	Twardość	5	— podwodne	18
Teatr	146	Twierdza	154	— pospolite	18
Tebel	29	Tycze	118	— tłuste	18
Tkacznia	149	Tyczyna	29	— żywe	18
Tkalnia	149	Tylec (u gonta)	70	Warga	82
Tłó 56, 87		Tynk	21	— dolna	82
— drobnokost- kowe	57	Tyszarnia	13	— górna	82
— mozaikowe	57	U.		Wartalki	85
— odlewane	57	Ubocz	9	Wąs	89
Tocezenia	78	Uboźnica	140	Wąsionka	89
Tok 58, 78, 81		Uchronek	125	Wasidas	109
Topola	24	Uchronka	125	Wąsowica	89
Tracz	29	Ucios	10, 17	Wątek	12
Tram	27	— dolny	77	Wdzięk	6
Trama	75	— górny	77	Węborek	92
Tramiec	27	— podpierający	77	Węgar	73
Tramik	27	Uczyliśko	145	Węgiel	99
Tramowanie	74	Udatność	6	— ramowy	100
Tramowica	98	Ujeżdźalnia	150	— w przycieś	100
Tramowice	76	Ujście (dymu)	113	— zostatkiem	100
Trawnik	124	Ukos	— 9	— zrębu	100
Trąbnik	149	Ulga	119	Węglownik	88
				— podwójny	88

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Węglownik poje- dynczy	88	Wieniec w krajni- ku	97	Wnęka	10, 51
Węlnienie się (sło- jów drzewa)	26	— zwycięzki	91	Woda nieżywa	121
Werteb	124	Wieprzyniec	148	— źródłana	121
Wertebek	88	Wierzba	24	— żywa	121
Węzeł	40	Wierzchnica (do- mu)	135	Wodotok	123
— kleszczowy	40	Wierzchnice	141	Wodotrysk	120
— krukowy	40	Wierzchowina	25	Wolarnia	148
— rozjętny	40	Wierzeja	105	Wołowe oczy	85
— zawiasowy	40	Wierzeje	104	Wołownia	148
Wezglowie	43	Wiestnice	103	Wołownik	149
Wezglownik	43	Wieszar	61	Wozem (kłaść)	21
Wężownica	88	Wieszarek	61	Wozownia	150
Wiata	131	Wietnica	138	Wpłyn	82
Wiatrak	149	Wietrznik	90	Wpust	31
Wiąz	24	Wieża	139	— (spajać na)	31
Wiązacz	61	— dzwonnica	139	Wpustpal	116
Wiązanie	60	— kościelna	139	Wrąb	29
Wiązar	61	— strażnica	139	Wrąbek	29
Wiązarek	61	— zegarowa	139	Wręb	106
Widlica	65	Więżba	59, 60	Wrębki (tryglifów)	98
Widok	4	Wjezdnice	103	Wrota	103
Widownia	146	Więżenie	139	Wrzeczadz	109, 110
Wiecnica	138	Więzy pionowe	96	Wrzeciono (u zawia- sy)	110
Wieczernik	134	— poziome	95	Wrzosianka	102
Wiek (podnóza)	79	— ścienne	95	Wschody	135
— głowicy	78	Wieżycy	139	Wspora	43
Wieniec 76, 77, 90 97		Wieżyczka	139	— okienna	107
— dębowy	91	Wilczek	68	— przy scho- dach	136
— korabiowy	91	Wiór	88	Wspornik	97
— mirtowy	91	Wiorek	88	Wybiegłość	111
— obywatelski	91	Wioska	153	Wydrożenie (złob- kowate)	84
— oliwny	91	Wirydarz	124	Wyglądka	109
— ostrokolny	91	Wisior	89	Wykres	3
— twierdzowy	91	Wisiorek	89	Wyliczenie	5
— wawrzynowy	91	Wklęsek	82, 84	Wylot	46, 107
— wieżowy	91	— odwrotny	82	Wymiana (spojen)	21
		— prosty	82		

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Wymiar	4	Zastrzały	100	Związarke (muro-	
Wyprawa ścienna	21	Zastrzesze	69	wanie w)	99
Wypust	11	Zasuwa	114	Zwiernia	144
Wypustek	11	Zasuwka	109, 110	Zwierzyniec	76, 150
Wyskok	11	114		Zwitek	89
Wystawa	3	Zatwór	110	Zwój	89
— naczelna	3	Zatworek	110	Zwora	39
Wzraz	9	Zaułek	137	Zwornik	43
X.		Zawiasa	110	Zzuwadlnia	141
Xems	76, 97	— francuzka	110	Zzuwalnia	141
Xemsik (podnó-		— krzyżowa	110	Żdźbło	25
ża)	79	— podwójna	110	Żródło	120, 121
Z.		— pojedyncza	110	Żagielki	49
Zadra	37	Zawiasy	109	Żaluzja	109
Zadworze	129	Zawój	88	Żarnowiec	15
Zakład	3	Zawoik	88	Żelazo	36
Zakrętka	109	Zawór	44	— kowne	36
Zamecznik	41	Zaworka	110	— lane	36
Zamek 44, 100, 105		Zawornik	44	— łomkie	36
— ciesielski	29	Zazębienie	30	— miedziste	36
— powierzcho-		Ząb	30	— miękkie	36
wny	109	Zbór	152	Żerdź	29
— wewnętrzny	109	Zbroi więz	90	Żerśc	16
— wiszący	109	Zbrojownia	137	Żłobek	82
Zamysł	3	Zdrój	120	— składany	84
Zanoza	29	Zdun	114	Żłobkowiec	34
— głowa	29	Zgoda	7	Żłoby (w stajni)	150
— przetyczka	29	Zgodność	7	Żołądek (pieca)	113
Zapadka	109	Zgodzić	51	Żupa	144
Zapaśnik	43	Ziemiańska	128	Żuraw	119
Zapolnica	147	Ziew	30	Żużel	35
Zaprawa (wapien-		Złotomodrzyn	15	Żwir	16
na)	18	Znak piorunowy	30	Żyły (krawędzi)	49
Zasłonka (pieco-		Zraz	30	— podwoi	49
wa)	113	Zrąb	99	— sklepień	49
Zastrzał	32, 65	Zupa	144	Żytnica	143

Wyrazy Łacińskie.

<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>	
A.		Apophygis	82	Basis	78, 79
Abacus	58, 78	Apotheca	140	Bifores	104
Acanthus	87	Apothesis	82	Bivalvae (fores)	104
Acroterium	93	Aquaeductus	123	Bovile	148
Adytum	151	Aqua fontana	121	Bubile	148
Aedes	2, 147	Aquagium	123	C.	
— sacra	151	Arbor	23	Cacumen	90
Aedificatio	2	Architectura	1	Caementum	15
Aedificium	2	Architectus	2	Calcarius	18
Aedilis	2	Archivum	135	Caldarium	141
Aerarium	137	Arcula	10	Calx	17
Aestimatio	5	Arcus	46	Camera	133
Agaricus minera-		Area	131	Caminata	133
lis	17	Arena	16, 146	Canaliculata (super-	
Alae	153	Arenaria	17	ficies)	84
Alburnum	26	Armamentarium	137	Canaliculus (colum-	
Alveus	122	Armilla	81	narum)	84
Ambulacrum	131, 132	Arrectaria	64, 65	Cancellaria	135
Amphiprostylos	130	Ascensus	135	Candelabrum	93
Ancon	97	Assamentum	70	Cantherium	62
Angularis	9	Asser	28, 70	Cantherius	97
Angularitas	9	Asseres	66	Capitellum	77
Annulus	81	Assis	28, 70	Capitulum	90
Ansa	39, 41	Astragalus	81	Capreolus	65
Anta	73	— lesbius	85	Cardinatus	30
Antepagmentum	104	Ater	114	Cardo	110
Antes	73, 130	Atrium	131	Carcer	139
Anticamera	133	B.		Caries	25
Apodyterium	141	Balnea	140	Caprile	148
Apophigis	96	Baptisterium	152	Caput leoninum	123
		Basilica	138	Castra	137

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Castrum	137, 150	Concinnitas	6	Decor	6
— doloris	93	Conclave	132	Decoratio	6
Caudex	25	Congruitas	6	Decorticatio	25
Cauliculus	87	Conisterium	145	Decorum	— 6
Caulis	87	Contignatio	54, 126	Decus	6
Cavaedium	128	Convexitas	45	Delineatio	3
Cella	132, 151	Corona	90, 97	Delubrum	151
— familiaria	135	— castrensis	91	Difficilitas	— 6
— vinaria	128	— civica	91	Dipteros	130
Cenotaphium	93	— laurea	91	Dolabra	22, 34
Chalybs	36	— muralis	91	— incisoria	34
Cincta	81	— myrthea	91	— oleracea	34
Cineraria	94	— navalis	91	— planula	34
Circuitio	132	— oleagina	91	Doliarium	128
Circus	146	— ovans	91	Domus	147
Cisterna	121, 128	— triumphalis	91	Dormitorium	133
Claustrum	109	Coronix	76, 97	Duritia	5
Clavus	37	Cortex	26		
— muscarius	38	Coryceum	145	E.	
— navicularis	38	Crater	122	Ecclesia	152
— tabularis	38	Crates	83	Echini	85
— tigliaris	38	Crisma	99	Echimus	78, 81
— trabalis	38	Crypta	126, 153	Ephora	11
Climacis	135	Cubiculum	134	Elaeotherium	145
Climacter	136	— nuptiale	133	Embates	4
Coagmentatio	29	Cubicus	8	Emplecton	20
Coagmentum	20	Cubilia (fenestra-		Emporium	143
Coaxatio	57	rum)	108	Encarpos	87, 89
Coelum (camerae)	44	Cubus	8	Enteris	99
Coenaculum	134	Culmen	69	Ephebeum	145
Colliquiae	68	Cuneus	44	Epidermis	26
Columbarium	148	Curia	138	Epistylon	77
Columen	64	Cymatium (dori-		Epistylum	75
Columna	72	cum)	82	Eruptrium	144
— quadrata	72	— lesbicum	83	Eschora	61, 116
Compactura	29	Cyzicenum	134	Exedra	134, 142, 145
Compaginare	41	D.		— ad excipien-	
Concameratio	42	Declinitas	9	das confessiones	134
Concavitas	44	Decoides	98		

<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>	
F.		G.			
Faber (lignarius)	2, 27	Gallinarium	148	Inantes	130
— murarius	20	Genus (architecto- nicum)	74	Incumba	—43
Facilitas	6	Glarea	16	Inpluvium	129
Fascia	75, 111	Glyphis	76	Instrumenta	22
— prima	75	Granarium	143, 144	Intabulatio (ru- dis casae)	54
— secunda	75	Gratiositas	—6	Intercolumnium	12
— tertia	75	Grus	119	Interpensiva	—55
Fasciae	84	Gryphus	—92	Intertignium	12, 33, 76
Fasciculus (olfac- torius)	87	Gynaecium	147	Intestinum (opus)	101
Fascis	33, 54	Gypsum	—15	Isodomus	19
Fastigium	60, 90	H.		I.	
Favies	58	Hama	—71	Locum (fori)	143
Fenestra	106	Harmonia	—7	Lacuna	10, 51
Fenestrum	106	Harpes	20	Lacunar	52, 53
Ferrum	36	Helices	88	Lamina	41
Festucatio	117	Hemisphaerium	48	Laminarius	—41
Fibula	33, 39, 41	Horreum	147	Lampada	—93
Firmitas	5	Hortus	123	Lanena	143
Fistuca	119	Hospitium	139	Lapicida	—13
Fons	120	— infantum ex- positorum	140	Lapicidina	—13
— saliens	120	Hypaethron	129	Lapidarius	13
Fores	102, 103	Hyperthyrum	106	Lapides eminen- tes	21
Forma	9	Hypaetra	124	Lapis	12
Fornacarius	114	Hypocaustum	112, 132	— diatonus	12
Fornix	42	Hypogeum	127	— frontatus (ut- raque parte)	12
Forum	143	Hypotrachelium	78	— lasuli	15
— salinarium	144	Hyppodromus	146	— sepulchralis	93
Fragilitas	5	Hypothyron	103	Laquear	52
Frigidarium	141	J. I.		Lararium (majus)	152
Frons (aedificii)	3	Janua	102, 103	Later	—17
Frontispicium	60	Jugum	125	— coctus	17
Fultura	72	Junctura	10	Latera (antea- rum)	105
Fundamentum	115	Ichnographia	3		
Furnus	112, 114				
Fusterna	25				

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Latera (ostio- rum)	105	Murus	18, 94	Penicillus	23
Laterarius	17	Mutuli	98	Perfectio	7
Latomus	16	Mutulus	98	Pergula	125
Lavacrum	140	N.		Peristylus	130
Lignator	27	Nares	107	Pertica	27
Lignum	23, 27	Nodus	40	Perypteros	130
— nodosum	24	Nosocomium	140	Phalanga	27
Limbus	87	Nucleus (ferri)	36	Pharmacopolium	140
Limen	105	— pavimenti	56	Pila	72
— superum	106	O.		Pinnae	108
Loculamentum	111	Odeum	135	Piscina	121
Locus subterra- neus	129	Oecus	134	Platea	137
Lorica	107	Officina	135	Plinthus	79, 96
Lucanar	107	— aeraria	138	Pluteus	107
Lumen	106	— lateraria	17	Podium	100, 136
Lutron	145	Opus (antiquum)	19	Politor (lapidum)	16
Lysis	83	— fabrice	27	Porta	102
M.		— incertum	19	Portatile	152
		— reticulatum	19	Porticus	131, 132
		— rusticum	21	— stadiatus	141
		— signinum	57	Postis	73, 105
		Oratorium	152	Postscenium	146
Macellum	142, 143	Orchestra	146	Praedium (rusti- cum)	147
Maenianus	112	Ordo (architec- tonicum	74	Praestantia	6
Malleator	39	Orthographia	3	Praetorium	138
Malleus (ferreus)	38	Ossarium	94	Profilus	80
— lotorius	39	Ostium	102, 103	Projectura	11
— rostratus	38	Ovile	148	Pronaos	130, 153
Margaritum	84	P.		Pronaum	153
Materia	12, 18	Palcarium	147	Propingium	145
Materiatio	27	Palea	37	Proportio	7
Materiatura	29	Palus	116	Propyleum	131
Medulla	26	Parastata	73, 74	Proscenium	146
Membra	80	Paries	94	Prostylos	130
Mensa	152	— formaceus	20	Prothyron	131
Mesaula	129	— intergerinus	95	Prothyrum	129
Metopa	76	— medianus	95	Pseudipteros	131
Minae(murorum)	108	Pavimentum	56	Pseudisodomus	19
Modulus	4				

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Pseudo-mutulus	98	Schola	145	Sudatorium	141
Ptochotropheum	140	Scotia	84	Subscus (ferrea)	40
Pulpitum	146	Sculpta (imago)	92	Substantia	12
Puteus	120	Sculptile	92	Substructio	115
Pyxis	10	Sculptor	16	Suburbium	154
Q.		Sectilia	57, 58	Suggrunda	69
Quadratorius	16	Sectio	3	Superliminare	106
Quadrifore (ostium)	104	Securicula	30	T.	
Quadrivium	137	Sera	109	Taberna	142
Quincunx	11	Serra	35	Tablinum	135
R.		Sima	82	Tabula	28
Radula	34	Simplicitas	7	Tabularium	135
Rechamus	119	Situla	92	Tabulatum	52, 54, 83
Regio	137	Solidum	115	Taenia	80
Regula	80	Solum	115	Tectorium (opus)	21
Repositorium (curium)	150	Spatium	30	Tectum	58, 67
Resistentia	5	Specula	139	— displuvium	59
Rubrica	35	Specular	106	— pectinatum	59
Rudus	20	Spica	9	— stramineum	69
— pavimenti	56	— testacea	58	— testudinatum	60
S.		Spira	78, 81	Tegula	71
Sabuletum	17	Spiraculum	113	— hamata	71
Sabulo (solutus)	115	Spongia	14	— imbricata	71
Sabulum	16	Stabilitas	5	Tegumen	67
Sarcophagus	94	Stadium	141	Telamones	33, 98
Saxifodina	13	Statua	92	Templa	66
Saxum	13	Statuarius	92	Templum	151
— arenosum	14	Statumen (pavimenti)	56	Tenacitas	—5
— quadratum	16	Stereobata	79	Tepidarium	141
Scala	4, 135	Stillicidium	69	Terra (argillosa)	115
Scalpello (factor)	92	Stilus	40	Tesselata	58
Scalprum	92	Stirps	23	Testa (fornacea)	113
Scandula	70	Stratum	56	Testudo	42
Scapus	77	Striae	84	Tetriarium	61
— cardinalis	105	Striatura	84	Textrina	149
Scena	146	Striges	84	Theatrum	146
Scenographia	4	Stylobata	79	Tberme	141
		Publica	116	Tholus	49
				Tigillum	29

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Tophus	14	U.		Vicus	137
Torus	81			Villa	153
Tractabilitas	5	Umbella	129	— rustica	147, 153
Trabeatio	74	Uncinus	40	Viridarium	124
Trabs	8, 27	Unda	83	Vitrum	108
— culminis	67	Urbs	153	Vivarium	150
Transformatio	9	Urna	92	Voluta	88
Transtillum	63	Utensilia	22		
Transtrum	62			X.	
Transversarius	63	V.		Xystum	141
Triclinium	134	Valvae	103	Xystus	141, 142
Triglyphus	76	Valvatae fores	104		
Trochilus	84	Vas	92	Z.	
Trochlea	119	Vasa	22	Zeta	134
Tropeum	90	Vasculum	92	Zoophorus	76
Tropheum	90	Vertex	90	Zotheca	111
Trulla	22	Vestibulum	131		
Truncus	25, 79	— templi	153		
Tympanum	10, 60				

Wyrazy Francuzkie.

A.	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
		Arrière-cour	129	Battans	103
Abattoir	143	— voussure	51	Beau (le)	6
Abbrévoir	122	Arsenal	137	Beffroi	139
Accouplées (les collonnes)	11	Assemblage	29	Bel-étage	127
Aiguille pendante	66	— en crémail- lère	30	Berceau	125
Ailes	153	Atre d'une chemi- née	114	Bergerie	128
Aire	56, 58	Auberge	139, 142	Biseau	10
Ais	28	Aubier	26	Blason	81
Alcôve	134	Auge	122	Bloc	9
Alée	124	Avant-cour	129	Blochét	66
Amortissement	90	B.		Bocage	124
Ancre	39	Baguette	81	Bois cadranné	24
Annelet	81	Bains	140	— de brin	25
Apothicaierie	140	Balcon	112	— de construc- tion	23
Appareil	19	Baldaqin	93	— de placage	25
Appartement	146	Balustrade	136	— de rebours	24
Appentis	59	Bande	75	— en grume	24
Aqueduc	123	Barbacane	107	— étoilé	24
Arbalétrier	32, 62	Bardeau	70	— gélif	24
Arc	46	Barrière	144	— gras	25
— boutant	99	— où l'on per- çoit le péage	144	— méplat	27
— de triomphe	102	Base	61, 79	— moisi	25
— doubleau	49	— d'une voûte	44	— noueux	24
Arcade	111	Basse-cour	129	— roulé	24
Arceaux	86	Bassin	122	Bordure	87
Architecture	1	Batardeau	117	Bornes des portes	111
Architrave	75	Bâtiment	2	Bosel	81
Archivolte	111	Bâton	81	Bosquet	124
Ardoise	14			Bossage (le)	21
Arêtier	67			Boucherie	143

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Boudin	81	Carrelage	58	Chaumière	147
Boulangerie	151	Carrier	13	Chaux	17
Boulin	118	Carrière	13	— commune	18
Boulon	29	Caserne	137	— coulée	18
Bourg	153	Catafalque	93	— fusée	18
Bousin	13	Cartouche	89	— hydraulique	18
Bout á bout	21	Cave	128	Chateau	150
Boutique	143	— sèche	127	Chenil	151
Boutisse (mettre en)	21	Caulicoles	87	Chevalet	117
Bouton	87	Cavet	82	Chevêtre	55
Brasserie	149	Cendrure	37	Cheville	29
Brèche (la)	15	Cenotaphe	93	Chevrons	66
Brique	17	Chaines	95	Cintre	118
— crue	17	— horizontales	95	Citerne	128
— cuite	17	— verticales	96	Claire-voie (en)	10
— flottante	17	Chambranle	104	Claveax	43
Bronze	35	Chambre	132, 133	Clef	44
Bucheron	27	— d'audience	135	Cloison	95
Buste	93	— à coucher	133	Clou	37
C.		— à manger	133	— á tête	38
Cabinet	132	— commune	133	Col	78
— de conversa- tion	134	— de compa- gnie	133	Colerin	78
Cadre	87	— sous le rez- de-chaussée	127	Colombier	148
Cage (de l'esca- lier)	136	Chamfrein	10	Colonne	72
Caisson	10, 51	Chancellerie	133, 135	Comble	58
Campanes	86	Chantepleure	107	— à croupe	60
Canal	121	Chantier	23	— à deux é- goûts	59
Candelabre	93	Chantignole	66	— à deux ver- sants	59
Cannelures	84	Chapelet à gre- lots	85	— à pente	59
Canon de gout- tière	69	Chapelle	152	— à pignon	59
Carcasse d'un toit	60	Chapiteau	77	— conique	60
Carreau	58	Charpente (la)	27	Compartiment	87
— (poser en)	22	Charpenterie	27	Congé	82
Carrefour	137	Charpentier	27	Console	97
		Chasse-roues	111	Constructeur	2
		Chassis	108	Construction (des bâtiments)	2

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Contre-fiche	32, 99	Décoration	6	Entaille	29
— -fiches	65	Dègrés	136	Entrait	32, 62
— -fort	99	Demoiselle	119	— retroussé	63
Contrevant	32	Dessin	3	Entrâxe	4
Convenance	— 6	Dessus-porte	106	Entrelacs	85
Corderie	149	Devis	5	Entresol	127
Corniche	76, 97	Dez	79	Entretoise	55
Corps-de-garde	139	Dortoir	—	Entrevoux	33
Corridor	132	Dosse	28	Éperons	99
Couleur de bois	27	Douane	144	Épi (en)	9
Coupe	3	Doublure	37	Épidimes	74
Couple	11	Doucine	82	Épure	4
Cour	128	— droite	83	Équarré	9
Couronne	90	— renversée	83	Équarreur	16
Couture	41	Douelle	44	Équarrissage	— 9
Couverture d'un comble	67	Durée	5	Escalier	135
Coyau	64	Dureté	5	Éscarpe	— 82
Coyer	64	E.	—	Esselier	65
Crampon	39	Échafaud	117	Essette	33
— à double queue	—	Échafaudage	117	Étable	147
d'aronde	40	Échandole	— 70	— des boeufs	148
Creneaux	108	Échelle	4, 118	— pour les chèvres	148
— de muraille	108	Échelier	118	Étai	118
Crépi (le)	21	Échelons	118	Étage	126
Crépir	21	Echine	78	Étrésillon	32
Croisée	107	École	145	Étrier	41
Criques	37	Écorce	26	Étuve	112, 141
Croix de St. André	32	Écorcer	24	Évent	107
Cubature	8	Écurie	150	Extrados	45
Cuvette	69	Édifice	2	F.	
Cymaise	77	Église	151	Façade	3
— droite	83	Égout	69	Façe	75
— inferieure	77	Élévation	3	Facilité	6
— superieure	77	Embrasure	106	Faitage	67
D.		Enchevêtrure	55	Faite	68
Dé	79	Encoignure	100	Faubourg	154
Décombres (les)	20	Enfoncement	10	Faux-arbalétrier	63
		En oeuvre	11	— -entrait	63
		Entablement	74		

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Faux-poinçon	65	Garderobe	135	I.	
Fenêtre	106	— de bain	141		
Fer	36	Girouette	90	Imposte	43
— cuivreux	36	Glacière	128	Intrados	44
— doux	36	Gond	110	J.	
— forgé	36	Gorge	78	Jalousie	109
— rouvrain	36	Gorgerin	78	Jambage	105
Ferme	61, 147	Gousset	32, 65	Jambe de force	65
Feston	89	Gouttière	69	Jardin	123
Feuille de par-		Grâce	6	— fruitier	123
quet	58	Grains de chape-		— potager	123
Filandres	13	let	85	Jeu	30
Filet	80	Grande salle	134	— de paume	145
Fils	13	Grange	147	Joindre à rainure	
Flèche(d'une voû-		Gravier	16	et languette	31
te)	44	Grénier	143	Joint	20
Fleuron	88	Grès	14, 16	— recouverts	
Fonderie	149	Grille	61	(a)	10
Fontaine	120	Gros bout d'une		L.	
— jaillissante	120	poutre	25	Laboratoire	135
Fonte (la)	36	Grotte	126	Laiterie	148
— blanche (la)	36	Groupe	90	Lambourde	54, 57
— grise (la)	36	Grue	119	Lambris	101
— mêlée (la)	36	Guillochis	88	Languette	31
— noire (la)	36	— double	88	Larder	21
Force	5	— simple	88	Larmier	97
Forge	149	Guirlande	87	Late (une)	29
Fosse	128	Gypse	15	Liaison (en)	10
Fourneau	112	H.		Lien	66
Frise	76	Halles (les)	144	Lierne	31
— au dessus		Harmonie (l')	7	Limon	136
d'une porte	106	Haut du sapin(par-		Linteau	106
Fronton	60	tie d'en)	25	— d'une fenê-	
Fruitier	150	Hôpital	140	tre	107
Fuserole	81	Hospice	139	Listel	80
Fût	77	Hôtel de ville	138	Liure	66
Galbe G.		Hôtellerie	139	Lucarne	107
Garde-manger	151	Hoyau	33	Lumachelle (la)	15
— -fou	136	Huisserie	104	Lunette	46

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
M.		Moulures	80	Palais de justice	138
Maçon	20	Moyes	13	Palier	136
Maçonnerie d'ap- pareil	19	Mur	64	Palmette	86
Madrier	28	— à remplissa- ge	20	Pan de bois	99
Magasin	143	— cyclopéen	19	— d'un comble	68
Maison bourgeois- se	146	— de clôture	95	Panneau	10
— des bouti- ques	143	— de façade	95	— de menuise- rie	10
— de campa- gne	153	— de refend	95	— d'ornement	10
— de plaisance	153	— de terrasse	95	Pannes	66
Manège	150	— en blocage	19	Parapet	107, 136
Mandrin	39	— en moëllons	19	Parastate	74
Marché	142, 143	— par encaisse- ment	19	Paratonnère	90
Marches	136	Muraille	94	Parc	150
Matériaux (les)	12	Mutules	98	Paroi	94
Méandre	88	Mouton	119	Parquet	58
Membre creux	84	Moufle	119, 122	Partie decouverte de la cour	129
Ménagerie	150	N.		Parterre	125
Mensole	44	Nacelle	84	Pavé	56
Menuiserie	101	Naissance (d'une voûte)	42	— en mosaïque	57
Métairie	147	Nervures	49	Pêcle	110
Métope	76	— d'ogive	49	Pelouse	124
Meute	151	Niche	111	Pendences	49
Mica	14	Noeud	40	Pêne	110
Modillon	98	Noeue	68	Penture	110
Module	4	Noulet	67	Perche	29
Moëlon	15	O.		Perles enfilées	84
Moise	32, 65	Odeon	135	Persienne	109
Monnaie (la)	138	Orde d'architec- ture	74	Perspective	4
Montée (d'une voûte)	44	Ourlet	41	Petit-faux-entrais	63
Mortaise	31	Ouverture d'une porte	103	Pharmacie	140
Mortier	18	Ove	78, 81, 85	Pièce de bois	28
Mouchette	97	P.		— d'eau	121
Moule	9	Paille	37	Pied-droit	73, 105
Moulinure	25	Paire	11	— d'une arcade	73
				Piedestal	79
				Piedouche	93
				Pierre	12

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Pierre bien-faite	12	Porche	129, 130	Répos	136
— boutisse	12	— d'un temple	153	Résistance	5
— d'échantillon	12	Porte (la)	102, 103	Réssort	110
— de libage	14	— à deux bat-		Rétombée (d'une	
— de taille	16	tans	104	voûte)	43
— fière	12	— grillée	103	— d'une voûte	
— franche	12	Portique	130, 132	d'arête	46
— meulière	15	Postes	88	Revêtement	20
— parpain	12	Poteau d'huise-		— en planches	101
— parpaing	12	rie	105	Rez-de-chaussée	127
— ponce	14	— cornier	99	Rinceau	87
— pouf	12	Poulailler	148	Rond-creux	84
— terreuse	12	Poutre	8, 27	Rosace	86
Pignon	60	Premier étage	127	Roson	86, 87
Pilastre	72, 99	Prison	139	Rustique (le)	21
— engagée	73	Profil	3, 80	Ruisseau	121
Pilier	72	Projet	3	Rotisserie	151
Pilon	23	Projection (d'un		Rue	137
Pirouette	85	édifice)	3	S.	
Pisé	20	Promenoir	124	Sable	16
Plafond	55	Pureau	11	— mouvant	115
— à caissons	53	Pilotis	116	Sablier	100
Plan	3	Puit	120	Sablière	117
Planche	28	Q.		Sablionière	17
— sciée	28	Quart-de-rond	81	Saillie	11
Plancher	54, 57	Quartiers (d'une		Salle	133
— à soffite	52	ville)	154	— à manger	133
Plateforme	33, 61	Queue d'aronde	30	— de bal	142
Plâtre	15	Quinconce	11	Sellerie	150
Plein (le) entre les		R.		Salon	133, 134
cannelures	84	Rabot	34	Schiste	14
— sur joint	10	Raccorder	51	Seie	35
Pliabilité	5	Rachetement de		Sculpture	92
Plinthe	96	joints	21	Semelle	63, 64
Poinçon	32, 64	Rainure	31	Serre	109
— moisé	65	Redent	30	— -chaude	150
Pointel	64	Reins (de voûte)	45	Seuil	105
Point-de hongrie		Rémise	150	— d'une fenê-	
(en)	9	Renfort	31	tre	107

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Simplicité	7	Tiercerons	49	Vestibule	131
Socle	79	Tirant	39, 62	Viaduc	137
Solidité	5	Thermes	141	Ville	153
Solive	8, 27	Tôle	41	Vivier	121
Sommière	55	Tonnelle	47	Volets (les)	109
Soubassement con-		Toit en chame	69	Volière	151
tinu	79	Toiture	69	Volute	88
Soupirail	107	Tombeau	93	Voussoir	43
Sous-faîte	67	Torchis	21	Voussure	51
Souterrains	127	Tore	81	Voûte	42
Soutien	72	Tour	139	— à arc de cloître	50
— isolé	72	Tourelle	139	— à berceau	47
Stabilité	5	Trait-de Jupiter	30	— à descente	
Statue	92	Treillage	125	droite	47
Support	72	Trésor public	137	— à plein cintre	42
T.		Trianon	123, 153	— d'arête	49
Tablettes	98	Triglyphe	76	— de décharge	50
Tailleur des pier-		Trophée	90	— en biais	51
res	16	Trou de boulin	107	— en cul de four	48
Tailloire	78	Truelle	22	— en dôme	48
Talon	83	Trumeau	95	— en limaçon	47
— droit	83	Tuf	14	— en ogive	49
— renversé	83	Tuffeau	14	— en pendentif	60
Talus	9	Tuile	71	— en trompe	47
Tapis de gazon	124	— faitière	71	— annulaire	47
Taquet	33	Tympan	60	— gotique	49
Tasseau	66	Tuyau	113, 122	— postiche	54
Taverne	142	U.		— rempante	47
Téâtre	146	Urne	92	— surbaisée	42
Temple	151	V.		— surhaussée	42
Tenon	30	Vauxhall	142	Z.	
Terre ferme	115	Vermoulure	25		
Tête (d'une voûte)	44	Verrou	110		
— de lion	122	Versant	68	Zoophore	76

Wyrazy Niemieckie.

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
A.		Bauhof	23	Bretterdecke	54
Abacus	78	Baukunst	1	BretternerBoden	57
Abdachung	9	Baum	23	Bruchstein	14
Ablauf	82	Baumeister	2	Brustbild	93
Abriss	33	Baurischwerk	21	Brustmauer	107
Alkove	134	Bedecktes Sta-		B.	
Altartisch	152	dium	141	Dach	58
Anker	39	Begräbniss	93	Dachbalken	62
Ansatz	40	Beständigkeit (die)	5	Dachdecker	72
Anwurf	110	Betthaus	152	Dachfenster	107
Armenhaus	140	Biegsamkeit (die)	5	Dachfette	66
Audienzzimmer	135	Bilderblende	111	Dachrinne	69
Aufgang	135	Bildstuhl	93	Dachröhre	69
Aufriss	3	Bimsstein	14	Dachseite	68
Aufsatz	80	Bindebalken	73	Dachspitze	64
Aufschöbling	64	Binder	61	Dachstuhl	63
Auslauff	11	Blech	41	Dachstuhl-fette	63
Ausschnitt	106	Blumenwerk	88	Dachstuhlsäule	64
Aussehen (das)	4	Blumenzierrath	88	Dachstuhl-schel-	
B.		Boden	56	le	64
Bad	140	Bogen	46	Dachtraufe	69
Balhaus	142	Bogengerüste	118	Dachziegel	71
Ballhaus	145	Bogenstellung	118	Deckenstück	52
Balké (die)	27	Bohrer	35	Diele (die)	28
Balkenköpfe	98	Bolzen (ein)	40	Dielenkopf	98
Bäckerey	151	Borten	76	Döbel	40
Banckeisen	38	Brandstein	17	Dorn	110
Bandholtz	33, 54	Breitköpfiger Na-		Dreschtenne	58
Bärenklau	87	gel	38	Dünne Scheide-	
Bauanschlag (der)	5	Brett (das)	28	wand	95
Bauen (das)	2	Bretterbrücke	57	Durchbinder	12

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Durchbrochene		Gebälk	74	Hammerstiel	39
Züge	85	Gebäude (das)	2	Handramme	119
Durchschnitt	3	Gedeck	58, 67	Hangewerk	61
E.		Gefängniss	139	Helm	48
Eckbandpfeiler	73	Gegossener Estrich	57	Himmel	93
Eierstab	85	Gekuppelte Bild-		Hinterhof	129
Einschieber	110	säule	90	Hof	128
Einschnitt	29	Geländer	136	Hohlaxt	34
Einziehung	84	Gemüsegarten	123	Hohlkehle	82, 84
Eisgrube	128	Gerichtshaus	138	Hohlleisten	84
Eisenhammer	149	Gerüste	117	Holz	23
Endebrett (das)	28	Geschnitztes Bild	92	Hölzerne Thüre	103
Erdegeschoss	127	Geschoss	126	Holzhammer	27
Erste Geschoss	127	Gesellschafts Zim-		Hospital	140
Eselsrücken	49	mer	134	Huffnagel	38
Esssaal	134	Gesims	76, 97	Hundstall	151
F.		Gewölbe	42	J. I.	
Falten	41	Gewölbewinkel	45	Jägerhaus	151
Feder	31, 110	Giebel	60	Jägerey	151
Felderdecke	53	Giebeldach	59	Jalousie (die) im	
Fenster	106	Giebelsfeld	60	Fenster	109
Fensterladen	109	Giebelspitze	64	Irrweg	88
Festigkeit (die)	5	Giesshaus	149	— doppelter	88
Fetter Boden	115	Gitterthor	103	— einfacher	88
Fleischscharen	143	Glasshaus	150	K.	
Fleischbank	142, 143	Glieder	80	Kalk	17
Flucht	30	Gothischer Bogen	49	Kaltbrecht	36
Flügeln	153	Gratsparren	67	Kämme	29
Forst	68	Grotte	129	Kammer	133
Forstbalken	67	Grube in der Er-		Kämpfer	43
Fries	76	de	128	Kanzlei	135
Fronte (die)	3	Grund	16	Kapfenster	107
Fruchtschnur	87, 89	Grundmauer	79	Kasten	117
Füllung	10	Grundpfahl	116	Kaufhaus	143
Fussboden	56	Grundriss	3	Kaufladen	143
G.		H.		Kehlbalken	63
Garten	123	Häckchen	40	Kehlrinne	68
Gartenbeet	125	Hahnbalken	63	Kehlsparren	67
Gasse	137	Halle	132	Kehlstoß	83

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Keller	128	Latte (die)	29	Ordnung (Bau-)	74
Kellerloch	107	Latten	66	P.	
Kiessand	16	Laubhütte	125	Palmenstengel	86
Kirche	151	Laubwerk	87	Paternoster mit	
Klammer	39	Lazareth	140	Schellen	85
Kleider Kammer	135	Lehne	136	Perlschnur	85
Kloben (ein)	119	Leuchter	(die) 93	Perspectivische	
Klostergewölbe	50	Lücke (die)	10, 51	Zeichnung (die)	4
Knagen	64	Lustbeet	125	Pfahl	116
Knauf	77	Lustgarten	123	Pfeiler	72
Knorrenstück	25	Lusthaus	153	Pfelz	31
Knote (die)	40	Lusthütte	125	Pfosten	105
Knotiges Holz	24	M.		Pfuhl	81
Kragstein	97	Maasstab	4	Platte	78
Krahn	119	Markt	143	Plättlein	80
Krahnich	119	Mauer	18	Plattstein	15
Krankenhaus	140	Mauerkelle	22	Pulldach	59
Krantz	97	Mauerlatte	61	Q.	
— Eichen-	91	Maurer (der)	20	Quaderstein	15, 16
— Lorbeer-	91	Methsiederey	149	Queerbalken	62
— Myrten-	91	Meyerey	147	Queerband	33
— von Oelblät-		Milchhaus	148	Queerstrasse	137
tern	91	Model (der)	4	R.	
Krantzleiste	97	Mörtel	18	Radestösser	111
Krauthobel	34	Müntze	138	Rahmen	108
Kreutzgang	132	N.		Rahmstücke	104
Kreutzband	32	Näber	35	Rathhaus	138
Kreutzgewölbe	49	Nagel	37	Ramme	119
Kriegsgeräthe	90	Nebenpfeiler	73	Raucher	118
Krippe	117	Nuth	31	Redlhobel	34
Krone (die)	90	O.		Reitschule	150
— Mauer-	91	Obergeäude (das)	135	Riegel	63, 110
— Palisaden-				Riemen	80
— Schiffs-	91	Oberschwelle	106	Ring	81, 143
Kegelgewölbe	48	Ochsenstall	148	Rinnleisten	82
Kuppel	48	Oeffnung	107	Röhrkasten	128
Kurtze Balke	55	Ofen	112	Rosenbeet	125
L.		Ofenmacher	114	Rothbrecht	36
Landhaus	153	Ohr	4	Röthel	35

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Ruheplatz	136	Schönheit (die)	6	Stiege	135
Rüstholz	118	Schräg angehen-		Stockwerk	126
Rüstbock	117	des Tonnenge-		Strasse	137
Rüstloch	107	wölbe	47	Strebepfeiler	99
S.		Schrägbogen	51	Streifen	75, 84
Salzsiederey	149	Schraubenmutter		Stube	132
Sand	16	(die)	41	Stufen	136
Sandgrube	17	Schubriegel	110	Sturmband	32
Sandstein	14	Schule	145	Stütze	65
Satteldach	59	Schwalben-		T.	
Sattelkammer	150	schwanz	30	Tach	58
Säule	72	Schwarte (die)	28	Taffelwerk	101
Säulengang	132	Schwellenwerk	61	Taschendach	59
Säulenhals	78		116	Tempel	151
Säulenlaube	132	Siegeszeichen	90	Tenne	58
Säulenstellung	132	Spannriegel		Terrasse	125
Säulenstuhl	79	Sparren	32, 62	Theater	146
Saum	81	Sparrenkopf	98	Thiergarten	150
Saumrand	41	Spaziergang	124	Thor (das)	102
Schaafstall	148	Speicher	143	Thürangel	110
Schatz	137	Spielraum	30	Thürband	110
Schatzkammer	137	Spindel	110	Thürflügel	103
Scheidewand	95	Springbrunnen	120	Thürgestell	104
Scheune	147	Spund	31	Thürkette	110
Scheunenplatz	147	Stab	81	Thüröffnung	103
Schieber	110	Stabeisen	37	Thürpfosten	73
Schikliche (das)	6	Stäblein	81	Thürschwelle	105
Schindel	70	Stadt	153	Thürsturz	106
Schlagbaum	144	Stadthaus	138	Thürverziehung	104
Schloss	109, 150	Stahl	36	Thurm	139
Schlösser (der)	41	Stange	29, 104	Töbel	29
Schlusstein	41	Stängel	87	Todtengerüst	93
Schnecke	88	Staubsand	115	Tonnengewölbe	47
Schnecken Gewöl-		Stein	12	Tragbalken	55
be	47	Steinbruch	13	Trageband	65
Schneckenzüge	88	Steinhauer	13	Träger	33, 55, 51
Schnitt	30	Steinmetz	16	Tram (der)	27
Schnitzer	92	Stichbalke	55, 66	Treppe	135
Schnörckel	89	Stichbrette	66	Treppenwangen	136

	<i>stron.</i>		<i>stron.</i>		<i>stron.</i>
Triumphbogen	102	Vogelhaus	151	Werkstätte	135
Trompetergang	112	Vorgiebel	60	Wiederlage	73
Tropfstein	15	Vorhalle des Tem-		Widerstandsfähig-	
Tuffstein	14	pels	153	keit (die)	5
U.		Vorlegeisen	110	Wohnung	146
Umgang	132	Vorplatz vor der		Wulst	78, 81
Unterbalken	75	Hauptthür	129	Wurmstich	25
Unter-Geschoss	127	Vorrathskammer	151	Z.	
Unterlage (die, ei-		Vorsaal	130	Zapf	30
nes hölzernen		Vorstadt	154	Zapfenloch	31
Gebäudes)	100	Vorwerk	147, 154	Zelle	151
— (die, eines		Vorzimmer	133	Zeltdach	60
Feuerheerdes)	114	W.		Zeughaus	137
Untersatz	79	Wachtthurm	139	Ziegenstall	148
Unterschwelle		Wagenschuppe	150	Zimmer	132, 133
Unterzug (der)	100	Wällerwand	20	Zimmerwerk (das)	27
V.		Walmdach	60	Zimmerwerkskunst	
Verbindung	10, 29	Walmgewölbe	50		27
Verschlag	95	Wand (die)	94	Zollbude	144
Verwahrung	144	Warmes Badezim-		Zulage	99
Verzahnung	20	mer	141	Zusammenfügung	
Verzapfung	30	Wasserleitung	123	(des Holzwerks)	29
Verzierung	6	Wasserhalter	121	Zweite Geschoss	27
		Webwerkstatt	149	Zwischentiefe	76

POCZET ROZDZIAŁÓW.

Przedmowa V—VIII

I. Wyrazy ściągające się do czynności budowniczego i względnych przymiotów dzieł jego 1—7

II. Wyrazy ściągające się do postaci wielkości i łączenia brył różnego wątku, który używa się do roboty różnych też członków budowli 8—12

III. Wyrazy ściągające się do wątku kamiennego 12—23

IV. Wyrazy dotyczące się drewnego wątku, wyrobków z niego i narzędzi ku temu służących 23—35

V. Wyrazy ściągające się do kruszcowego wątku 35—41

VI. Wyrazy ściągające się do sklepień 42—51

VII. Wyrazy ściągające się do stropów i pułapów drewnianych 52—56

VIII. Wyrazy ściągające się do teł czyli pawimentów 56—58

IX. Wyrazy ściągające się do więźby i krycia dachów. 58—72

X. Wyrazy ściągające się do podpór, a osobliwie do słupów i całego porządku 72—79

XI. Wyrazy ściągające się do nazwy członków kroju i ozdób jego 80—94

XII. Wyrazy ściągające się do ścian, więzów ściennych i otworów 94—112

XIII. Wyrazy ściągające się do pieców i kominów 112—114

XIV. Wyrazy ściągające się do fundamentów 115—117

XV. Wyrazy ściągające się do różstowań i niektórych silni fabrycznych. 117—119

XVI. Wyrazy ściągające się do rzeczy obcych budowli przy niej jednak znajdujących się, jako ogrodów, wody, drzew, i t p. 120—126

XVII. Wyrazy ściąające się do budowli całych, i ich części, obejmujących przestrzeń pewnego znaczenia 126—154

Spis wyrazów znajdujących się w Nomenklaturze porządkiem abecedowym ułożony.

Wyrazy Polskie	I
Wyrazy Łacińskie	XVIII
Wyrazy Francuzkie	XXV
Wyrazy Niemieckie	XXXI
Poczet Rozdziałów	XXXIV
Objaśnienie skrótów	XXXVIII

SKRÓCENIA PRZYTOCZONYCH ŚWIADECTW.

- (Mącz.). *Lexicon latino-polonicum* przez MĄCZYŃSKIEGO, w Królewcu r. 1564.
- (Volk.). *Słownik Łacińsko-polsko-niemiecki*, Mikołaja VOLKMAR'A, w Gdańsku r. 1596.
- (Weles.). *Słownik czeski*, D. Adama WELESŁAWINA, r. 1598.
- (Włod.). *O naukach wyzwolonych w powszechności i szczególności*, księgi dwie od X. Ignacego WŁODKA, napisane w Rzymie r. 1780.
- (J.Bello.). Joannis BELLOSTENECZ *Latino-Illyricum Aerarium*, Zagrabiae 1740.
- (Penth.). *Lexicon Architectonicum*, przez S. F. PENTHER'A.
- (Stul.). Joachimi STULLI Rhagusini *Lexicon latino-italico-illyricum*, Budae 1801.
- (Knap.). *Thesaurus Polono-latino-graecus* Gregorii CNAPII.
- (Lind.). *Słownik języka polskiego* przez S. B. LINDE'GO, w Warszawie 1807.
- (Palk.). *Słownik czeski*, Jerzego PALKOWICZA, w Pradze r. 1820.
- (Dobr.). *Słownik niemiecko-czeski*, F. DOBROWSKIEGO, w Pradze, r. 1821.
- (Ph.R.). *Dictionnaire Russe-français* par Ch. Ph. REIFF, St. Petersbourg, 1835.
- (M.W.). Manuskrypt z biblioteki b. Uniwersytetu Warszawskiego pod napisem: *Nazwiska rzeczy i części w sztuce budowniczej znajdujących się, wyrażone językiem polskim z dawnych autorów*. Czas i autor tego dwuarkuszowego manuskryptu nie jest nam wiadomy.

UWIADOMIENIE.

PAMIETNIK SZTUK PIĘKNYCH.

ZBIÓR WIADOMOŚCI

POTRZEBNYCH I POŻYTECZNYCH MIŁOŚNIKOM I ZWOLENNIKOM

SZTUKI,

RYSUNKAMI OBJAŚNIANY

ZE SZCZEGÓLNYM WZGLĘDEM NA RZECZY KRAJOWE.

WYDAWANY POD KIERUNKIEM

Bolesława Podęzasyńskiego

BUD. NAUCZ. SZK. SZT. PIĘK. W WARSZ.

Rozpoczęte w r. 1850 wydawanie pisma tego, dla przyczyn niezależnych od woli wydawcy, zbyt powoli następowało, tak, że do końca r. 1854, tylko trzy zeszyty czyli części tworzące Tom pierwszy na świat wyszły.

Pragnąc i nadal pismo to utrzymać, tém bardziej, że przybywający życzliwi współpracownicy, trudy wydawnictwa coraz łatwiejszemi czynią, przekonywając przytém, że istotna jest potrzeba w kraju pisma podobnego rodzaju; wydawca przedsięwziął stosowne środki dla pędszego ogłaszania części czyli zeszytów po sobie następujących. W tym celu zachowując wielkość (format) i obszar treści takież jak dotąd, zamierzył wprowadzić niektóre drobne odmiany w uszykowaniu przedmiotów, i zmniejszając nieco objętość pierwotnie dla każdej części przeznaczoną, ułatwić sobie pędsze jednych zeszytów za drugimi wydawanie.

Mając już przysposobiony dostateczny zapas przedmiotów do umieszczenia w tém piśmie, wydawca spodziewa się w końcu *miesiąca Stycznia, lub najdalej w pierwszych dniach Lutego* r. b. 1855, oddać czytelnikom zeszyt z kolei następny, czyli *Tomu 2^{go} Część 1^{szą}*, a zeszyty dalsze w krótkich odstępach czasu, *najdalej co dwa miesiące.*

Uwielbiamy o dalszém wydawaniu pisma tego, którego nakład i własność odtąd wyłącznie na rzecz wydawcy B. Podęzasyńskiego przechodzą, tenże składa serdeczne podziękowanie

Palatium?

Kamień węgielny.
Cokul.

rk 95/15

60

tym wszystkim, którzy pomocą, zachętą, radą, owszem i krytyką nawet, okazali współczucie dla starań i pracy jego, i ośmiela się cieszyć nadzieją, że i nadal nie zechcą odmówić mu współdziałania swego, dla rozwinięcia Pamiętnika Sztuk Pięknych w sposób jak najbardziej odpowiedni zakresowi jego przeznaczenia, które szczegółowo określone w Wstępie do pisma tego (Tomu I^{go} Część I^{sza}), niezmienném pozostaje.

Zawierać więc będzie tak jak i dotąd: wiadomości dotyczące się *Budownictwa, Malarstwa i Rzeźby*, zarówno pod względem naukowym, jako i wykonawczym; niemniej też wszelkie nowości i bieżące szczegóły w przedmiocie tych sztuk, czyli współczesną ich kronikę, oraz życiorysy znakomitszych w nich mistrzów i ich prace. Coraz bardziej upowszechniające się zamilowanie w starożytnościach krajowych, i rozwijająca się umiejętność ich badania, każą i nam dla odpowiedzenia słusznym żądaniom rozwinąć stosownie nasz oddział *Starożytności*, tak blisko z budownictwem i sztukami obrazowemi złączonych. *Ryciny* także jak dotąd, na miejscu u nas pod okiem wydawcy robione, zapewne coraz liczniej towarzyszyć będą rozmaitym w Pamiętniku zamieszczanym przedmiotom.

Pozostaje nam tylko powtórzyć jeszcze prośbę do światłych miłośników Sztuki, o udzielanie ze stron wszelkich, wiadomości i rysunków odpowiednich zakresowi Pamiętnika Sztuk Pięknych, ażeby go uczynić godnym jego powołania:— Z biorem i czynnikiem Sztuki w kraju tutejszym.

Przedpłata na Pamiętnik Sztuk Pięknych naznacza się odąd:

W Warszawie na Część każdą (czyli zeszyt I^{ca}) . . . kop. 75

Na prowincyi i zagranicami Królestwa „ 90

Przedpłatę przyjmować mogą wszystkie Księgarnie krajowe i zagraniczne. Zaś Składy główne są:

W Warszawie u Wydawcy, *Bolesława Podczaszyńskiego* Nr. 59. Stare-Miasto.

I w Księgarni *Henryka Natansona* Nr. 442. Krakowskie-Przedmieście.

Wszelkie wiadomości i korespondencye, oraz prenumeratę przyjmuje wydawca pod adresem: *Bolesław Podczaszyński, nauczyciel Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie*, Nr. 59. Stare Miasto.

Wszystkie pisma w języku polskim wychodzące krajowe i zagraniczne, proszone są o powtórzenie tego uwiadomienia.

POLITECHNIKA KRAKOWSKA
BIBLIOTEKA GŁÓWNA

L. inw. **27587**

Kdn. 524. 13. IX. 54

Biblioteka Politechniki Krakowskiej

100000299974